

STRATEGIA ROZWOJU
GMINY RABA WYŻNA
DO 2030 ROKU

Dokument powstał na zlecenie Urzędu Gminy Raba Wyżna, a jego głównymi autorami są eksperci i interesariusze lokalni oraz konsultanci FRDL Małopolskiego Instytutu Samorządu Terytorialnego i Administracji z Krakowa, którzy prowadzili proces strategiczny.

Władze samorządowe składają serdecznie podziękowania dla wszystkich zaangażowanych w proces opracowania niniejszego dokumentu – za poświęcony czas, rzetelność, merytoryczne podejście, profesjonalizm oraz odwagę w proponowaniu rozwiązań korzystnych dla gminy i jej mieszkańców, zapraszając jednocześnie wszystkich do współpracy w zakresie jego wdrażania, oceny i ewentualnej aktualizacji, zgodnie z nowymi uwarunkowaniami rozwojowymi.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
Szczegółowy zakres prac nad dokumentem.....	5
Wnioski z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Raba Wyżna ...	7
Analiza strategiczna (SWOT) gminy Raba Wyżna	41
Wizja i misja rozwoju gminy Raba Wyżna	48
Obszary, cele i kierunki działań Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku oraz oczekiwane efekty jej realizacji	49
GOSPODARKA I TURYSTYKA	51
INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO	71
USŁUGI PUBLICZNE	85
Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Raba Wyżna wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	124
Kwestie wodne a Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku.....	124
Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Raba Wyżna.....	134
Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	152
Obszary strategicznej interwencji	158
Spójność założeń Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku z celami i kierunkami rozwoju zawartymi w strategii rozwoju województwa oraz w innych dokumentach wyższego rzędu	165
System realizacji Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku	177
System wdrażania.....	177
Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	180
Monitoring, ewaluacja i aktualizacja dokumentu	183
Ramy finansowe i potencjalne źródła finansowania Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku	189
Ramy finansowe	189
Potencjalne źródła finansowania	198
Spisy	206

WPROWADZENIE

Strategia jest najważniejszym dokumentem samorządu gminnego, diagnozującym podstawowe uwarunkowania i potrzeby rozwojowe oraz potencjał gminy, określającym wizję i cele rozwoju oraz zestaw działań, które posłużą do ich realizacji, wyznaczającym ramy dla pozostałych dokumentów gminnych (w tym aktów planowania przestrzennego) i integrującym je w ramach spójnej, stabilnej i długofalowej polityki rozwoju. Jednocześnie strategia traktowana jest jako instrument pozyskiwania środków zewnętrznych na najważniejsze inwestycje i działania rozwojowe, w tym funduszy krajowych oraz środków europejskich w ramach nowej perspektywy budżetowej Unii Europejskiej. Strategia ma również wymiar integracyjny oraz aktywizujący, poczynając od procesu jej opracowania, poprzez wspólną realizację, na ewaluacji i ciągłym doskonaleniu interwencji kończąc.

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku stanowi naturalną kontynuację polityki rozwoju określonej w dotychczasowej strategii, a jednocześnie odpowiedź na nowe wyzwania rozwojowe. Poprzedni dokument wymagał aktualizacji, na co wpływ miały przede wszystkim następujące czynniki:

- zmiany (społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenne itp.) zachodzące w gminie i jej otoczeniu (także globalne),
- zmiany w ustawodawstwie (Ustawa z 15.07.2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw, Ustawa z 7.07.2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw), dzięki którym strategia rozwoju gminy zyskała faktyczną podstawę prawną i stała się obowiązkowym dokumentem dla każdej z gmin, a jej zakres i procedura sporządzania zostały szczegółowo zdefiniowane,
- postępujący proces wdrażania nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 na szczeblu krajowym i regionalnym oraz powiązane z tym zmiany w dokumentach strategicznych i operacyjnych wyższego rzędu (m.in. Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” i program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027), które wymagają uwzględnienia w strategii.

W odpowiedzi na nowe wyzwania, wnioski z diagnozy oraz ustalenia poczynione w ramach szerokiej debaty publicznej, Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku definiuje 3 strategiczne cele rozwojowe:

- Cel strategiczny 1. Rozwój i wzmocnienie konkurencyjności gospodarki lokalnej (w tym turystyki),
- Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości środowiska i funkcjonalnej komunikacji,
- Cel strategiczny 3. Poprawa warunków życia na terenie gminy (dzięki poprawie dostępności i jakości usług publicznych, jak wychowanie i edukacja, kultura, sport

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

i rekreacja, pomoc społeczna i ochrona zdrowia, porządek i bezpieczeństwo publiczne, administracja).

Kluczowym jej założeniem jest zintegrowanie polityki środowiskowej, gospodarczej, przestrzennej i społeczno-kulturowej, a dzięki temu zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy Raba Wyżna w perspektywie roku 2030.

SZCZEGÓŁOWY ZAKRES PRAC NAD DOKUMENTEM

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku powstawała w formule partycypacyjno-eksperckiej. W prace nad nią zaangażowali się przedstawiciele władz lokalnych, urzędnicy samorządowi, reprezentanci sfery oświaty, instytucji kultury, pomocy społecznej, ochrony zdrowia, przedsiębiorcy i liderzy lokalni, którzy byli wspierani przez konsultantów FRDL Małopolskiego Instytutu Samorządu Terytorialnego i Administracji z Krakowa. W ramach warsztatów oraz konsultacji społecznych wspólnie wypracowano diagnozę sytuacji gminy, a następnie cele i kierunki działań na kolejne lata wraz z ich oczekiwanymi rezultatami.

Procedura dotycząca opracowania Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku uwzględniała wszystkie akty prawne mające wpływ na jej przebieg, w tym ustawę z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz ustawę z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Szczegółowy zakres prac nad Strategią Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku obejmował:

- Podjęcie Uchwały nr LV/514/2023 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 27 kwietnia 2023 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu strategii, w tym trybu konsultacji;
- Opracowanie diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy Raba Wyżna – przeprowadzenie analiz statystycznych w ujęciu dynamicznym i porównawczym, opracowanie i wdrożenie wniosków w ramach procesu planowania strategicznego;
- Partycypacyjno-eksperckie wypracowanie założeń dokumentu w ramach warsztatów i spotkań roboczych z udziałem interesariuszy lokalnych;
- Opracowanie projektu dokumentu strategii o zakresie i treści zgodnej z art. 10e ust. 2-4 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- Realizacja konsultacji społecznych dotyczących strategii w szczególności z: sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gminy oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, wraz z ich podsumowaniem i wdrożeniem zmian w projekcie strategii;
- Realizacja procedury opiniowania dokumentu strategii przez zarząd województwa małopolskiego – uzyskanie opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie;

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

- Przeprowadzenie uprzedniej ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji strategii, wraz z ich podsumowaniem i wdrożeniem zmian w projekcie dokumentu;
- Realizacja procedury w trybie przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, w tym uzgodnienia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska oraz państwowym wojewódzkim inspektorem sanitarnym;
- Opracowanie finalnej wersji Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku.

WNIOSKI Z DIAGNOZY SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY RABA WYŻNA

Celem realizowanej diagnozy było rozpoznanie najważniejszych cech, zasobów, potencjałów, problemów gminy Raba Wyżna i jej otoczenia – dla potrzeb planowania długofalowej polityki rozwoju. Prace obejmowały przeprowadzenie szeregu analiz statystycznych, zarówno w ujęciu dynamicznym (analizie zostały poddane dane i informacje z lat 2017/18-2021/22, gdzie było to możliwe dotyczące również roku 2023), jak i porównawczym (dane zestawiono z analogicznymi wskaźnikami dla czterech gmin o zbliżonym profilu rozwojowym: Lubień, Bystra-Sidzina, Spytkowice oraz Kamienica; jednostki porównywane charakteryzują się podobnym ukształtowaniem terenu, zbliżoną dostępnością transportową względem Krakowa oraz sposobem wykorzystania powierzchni, z potencjałem w kierunku rozwoju turystyki i rekreacji w oparciu o posiadane zasoby środowiska naturalnego; wartości wskaźników odniesiono także do średnich dla powiatu nowotarskiego oraz całego województwa). Analizy zostały zrealizowane w kluczowych dla gminy obszarach (położenie i dostępność komunikacyjna wraz z zagospodarowaniem i planowaniem przestrzennym, demografia, gospodarka i rynek pracy, środowisko naturalne i infrastruktura techniczna, polityka społeczna, bezpieczeństwo publiczne, kultura i dziedzictwo, sport, rekreacja i wypoczynek, edukacja i wychowanie, kapitał społeczny oraz stan finansów samorządowych). Podstawowe źródło danych stanowiła statystyka publiczna (przede wszystkim materiały i dane Głównego Urzędu Statystycznego, zgromadzone w ramach Banku Danych Lokalnych, a także pozostające w dyspozycji Urzędu Gminy Raba Wyżna i jednostek gminnych) oraz różne opracowania dotyczące gminy. W strategii zamieszczono – uzgodnioną wspólnie przez ekspertów i przedstawicieli gminy – syntezę wniosków z diagnozy, które posłużyły jako baza do podejmowania decyzji dotyczących wizji rozwoju, celów i zadań strategii.

Obraz gminy

Ogólny charakter oraz uwarunkowania rozwojowe gminy Raba Wyżna są porównywalne do znaczącej części gmin, które położone są w południowej części województwa małopolskiego, w dość szerokim pasie Beskidów Zachodnich, ciągnących się równoleżnikowo pomiędzy Podhalem a centralną częścią regionu, z aglomeracją krakowską i jej najbliższym otoczeniem. Składa się na nie przede wszystkim zbliżone ukształtowanie terenu ze strukturą osadniczą oraz sposobem wykorzystania terytorium, śladowym udziałem przemysłu, rozproszonym i stopniowo zanikającym rolnictwem oraz pewnym potencjałem w zakresie rozwoju oferty spędzania czasu wolnego. Ten ostatni bazuje na zasobach dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego, problemem jest jednak słaby rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej czy sportowej, jak też i „konkurencja” ze strony jednostek dysponujących znacznie większymi zasobami i szansami w tym zakresie, na czele z gminami podhalańskimi czy gorczańskimi.

Wydaje się zatem, że podstawową rekomendacją rozwojową dla każdej z tych jednostek jest przede wszystkim wykorzystanie najważniejszych potencjałów, unikatowych w skali tej

zbiorowości i budowanie wokół nich ścieżki rozwojowej na najbliższe lata. W przypadku gminy Raba Wyżna potencjałem takim jest przede wszystkim dobra dostępność transportowa. Realizowane obecnie inwestycje drogowe (droga S7) oraz kolejowe (linia kolejowa Podłęże-Piekietko, modernizacja istniejącej trasy do Zakopanego) dodatkowo „przybliżą” gminę do Krakowa oraz pozostałych części kraju. Otwiera to pole do działania w kierunku zagospodarowania przynajmniej części ruchu turystycznego, jaki generuje nieodległe Podhale. Posiadane przez gminę Raba Wyżna zasoby środowiskowe nie są na tyle atrakcyjne, aby konkurować z osobliwościami przyrodniczymi Tatr, Gorców czy Beskidu Wyspowego, jednak gmina może stanowić zaplecze gastronomiczne i noclegowe dla turystów i gości, odwiedzających południową część Małopolski, jednocześnie rozwijając sukcesywnie swoją ofertę czasu wolnego dla wybranych grup docelowych (np. entuzjaści kultury i dziedzictwa czy wyczynowi rowerzyści, biegacze i inni sportowcy). Konieczna w tym zakresie będzie współpraca samorządu gminnego z przedstawicielami biznesu, instytucjami pozarządowymi i innymi partnerami.

Większość wyzwań, przed jakimi stanie gmina Raba Wyżna w perspektywie najbliższych lat, także będzie dość typowa dla jednostek o zbliżonym charakterze. Będą one związane z koniecznością wzmocnienia wieloaspektowej atrakcyjności osadniczej oraz przede wszystkim ze zmianami w strukturze demograficznej, wymagającymi dostosowania bądź uruchomienia dodatkowych usług publicznych, przy jednoczesnym obniżeniu kosztów ich funkcjonowania tam, gdzie jest to wykonalne. Szczególnie newralgicznym punktem w tym zakresie są przedszkola i szkoły – kosztowne w utrzymaniu, a przy tym niezwykle ważne i niejednokrotnie spajające wokół siebie całe społeczności lokalne. Gmina Raba Wyżna ma także wiele do zrobienia w zakresie rozbudowy sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej, co jest zadaniem utrudnionym chociażby z racji ukształtowania terenu oraz rozproszenia zabudowy mieszkalnej, co przekłada się na koszty inwestycji, ale przy tym koniecznym z uwagi na stan środowiska naturalnego oraz zmiany w obrębie klimatu, skutkujące coraz częstszymi i dłuższymi okresami bezopadowymi. Są to zadania istotne, tym bardziej, że walory przyrodniczo-krajobrazowe stanowią jeden z ważnych elementów budujących jej atrakcyjność osadniczą i turystyczną. Kluczową odpowiedzialnością gminy pozostaje ponadto dbałość o materialne i w szczególności niematerialne dziedzictwo kulturowe Podhalan i Orawian, stanowiące o jej wyjątkowym charakterze i tożsamości, a jednocześnie potencjale rozwojowym i marketingowym.

W ujęciu bardziej szczegółowym, dla gminy Raba Wyżna za najważniejsze, bezpośrednio wpływające rozwój jednostki, można uznać następujące kwestie:

a) Uwarunkowania i wnioski diagnostyczne wynikające z analizy położenia i zagospodarowania terenu gminy oraz jej dostępności komunikacyjnej:

Gmina Raba Wyżna leży w południowej części województwa małopolskiego, w powiecie nowotarskim, stanowiąc jedną z 14 gmin, które wchodzi w jego skład. Jednostkę tworzy 8 miejscowości, z których Raba Wyżna oraz Skawa wyróżniają się pod względem liczby ludności (po blisko 4,5 tys. mieszkańców), co przekłada się także na ich znaczenie

i oddziaływanie w skali lokalnej. Krajobraz gminy jest typowo beskidzki – zwykle łagodne wzniesienia, zalesione na szczytach, użytkowane rolniczo w niższych partiach, porozcinane dolinami rzek i potoków, w których koncentruje się zabudowa mieszkalna oraz przebiegają główne szlaki komunikacyjne. Terytorium gminy na dwie nierówne części dzieli fragment Pasma Podhalańskiego, wskutek czego trzy miejscowości położone po jego południowo-zachodniej stronie – Harkabuz, Podsarnie oraz Bukowina-Osiedle – charakteryzuje odmienność dostrzegalna m.in. na tle historycznym, przyrodniczym, etnograficznym czy funkcjonalnym.

Dość duży zasięg terytorialny gminy oraz ukształtowanie powierzchni wprowadzają duże zróżnicowanie w zakresie ośrodków gospodarczych, administracyjnych i usługowych, w stosunku do których występuje ciężenie z terenu gminy. Do grona tego należą Nowy Targ, Jordanów, Rabka-Zdrój, Czarny Dunajec oraz Jabłonka, a podstawowe znaczenie ma odległość oraz dostępność komunikacyjna.

Na tle gmin beskidzkich położonych w Małopolsce, gminę Raba Wyżna charakteryzuje dobra dostępność komunikacyjna – w jej wschodniej części zlokalizowany jest węzeł drogowy „Zabornia”, w którym od drogi ekspresowej S7 odgałęzia się droga krajowa nr 47. Obie stanowią elementy potocznej „zakopianki”, łączącej Kraków z Podhalem i mającej – zwłaszcza na południowym odcinku – przede wszystkim znaczenie w obsłudze ruchu turystycznego. Za „Zabornią” „siódemka”, już w randze drogi krajowej, przecina gminę równoleżnikowo, biegnąc przez Spytkowice i Jabłonkę do granicy polsko-słowackiej. Przez teren gminy Raba Wyżna poprowadzone są fragmenty dwóch linii kolejowych: nr 98 Sucha Beskidzka – Chabówka oraz nr 99 Chabówka – Zakopane. Obie są jednotorowymi, zelektryfikowanymi trasami, wykorzystywanymi przede wszystkim w lokalnym oraz dalekobieżnym ruchu pasażerskim. W gminie zlokalizowanych jest łącznie 5 stacji i przystanków osobowych, z których odjeżdżają pociągi m.in. do Krakowa, Nowego Targu i Zakopanego.

W sferze planów pozostaje kilka inwestycji transportowych, które będą przebiegać przez terytorium gminy Raba Wyżna, albo będą realizowane poza nim, ale znacząco wpłyną na jej dostępność transportową. Na etapie przygotowawczym znajduje się rozbudowa S7 w kierunku Słowacji, która zostanie zrealizowana w śladzie istniejącej DK7 lub w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Nowym otwarciem komunikacyjnym dla południowej części Małopolski ma być natomiast linia kolejowa Podłęże – Piekietko (obecnie na etapie prac wstępnych), umożliwiająca znacznie szybsze niż dotychczas połączenie Krakowa z Zakopanem, z czego skorzysta także i gmina Raba Wyżna.

Przez stulecia podstawą utrzymania ludności, zamieszkującej tereny dzisiejszej gminy Raba Wyżna było rolnictwo (z racji niesprzyjających warunków głównie gospodarka wypasowa) oraz drobne rzemiosło, opierające się na wyrobach z drewna. Do 1918 r. Podsarnie, Harkabuz i Bukowina-Osiedle znajdowały się po drugiej stronie granicy ówczesnych państw, co miało swoje przełożenie na uwarunkowania administracyjne, ale i etnograficzne – ich rdzenni mieszkańcy zaliczani są do górali orawskich, w przeciwieństwie do pozostałej części

gminy. Ciekawostką, ale i potencjałem gminy jest pochodzenie z jej terenu szeregu postaci trwale zapisanych w najnowszych dziejach Polski, na czele z kard. S. Dziwiszem i prof. A. Zollem.

Według stanu na koniec 2021 r., niemal cały obszar zajmowany przez gminę Raba Wyżna (97,6% powierzchni) posiadał obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, co wyróżniało ją pozytywnie na tle powiatu i regionu.

Konsekwencje i wyzwania:

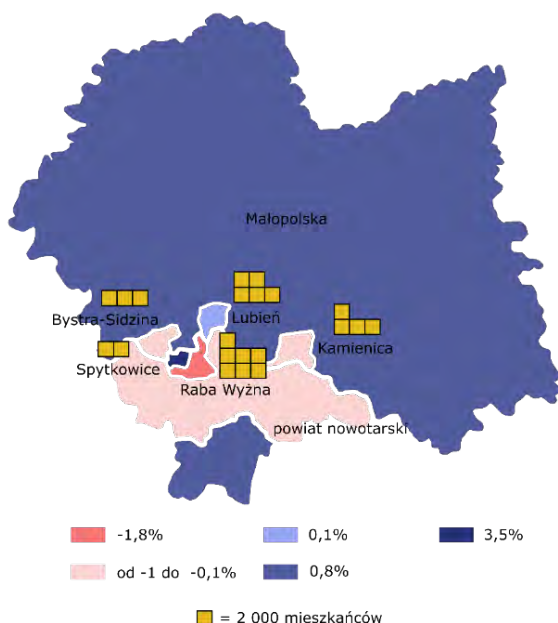
- Położenie na szlakach komunikacyjnych znaczenia ponadregionalnego stanowi jedną z przewag konkurencyjnych gminy Raba Wyżna, w szczególności w stosunku do gmin południowo-zachodniej części województwa małopolskiego o podobnym charakterze, zasobach i wynikającym z nich potencjale. Ma to duże znaczenie dla jej rozwoju, w tym w takich dziedzinach jak turystyka, rekreacja czy szeroko pojęty wypoczynek;
- Większość mieszkańców gminy korzysta z indywidualnych środków transportu. Można przypuszczać, że grupą z największymi problemami w zakresie mobilności są osoby starsze i chore – dotarcie np. do lekarza specjalisty może być utrudnione zarówno z racji braku kursów, jak i wskutek nieprzystosowania taboru przewoźników do ich potrzeb. Wskutek procesów demograficznych problem ten może się pogłębiać;
- W dalszym ciągu na pełniejsze wykorzystanie oczekuje cała kolejowa „zakopianka”, łącząca Kraków z Zakopanem. W ostatnich latach, wskutek szeregu inwestycji (m.in. łącznica omijająca stacje Kraków Płaszów i Sucha Beskidzka) warunki dojazdu do stolicy Małopolski uległy poprawie, co pozwala mieć nadzieję na uzyskanie przez tę trasę takiego statusu w codziennych dojazdach do Krakowa, jakie obecnie mają linie do Tarnowa, Miechowa czy Chrzanowa. Nowym otwarciem dla południa regionu, czego beneficjentem stanie się także gmina Raba Wyżna, będzie budowa linii kolejowej Podłęże – Piekietko;
- Atrakcyjność osadniczą i inwestycyjną gminy Raba Wyżna, wynikającą przede wszystkim z dostępności komunikacyjnej, podnosi niemal całkowite pokrycie jej obszaru miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Działania w tym zakresie winny skupić się natomiast dostosowaniu do nowych uwarunkowań prawnych oraz aktualizacji tych dokumentów, zgodnie ze zgłaszanym zapotrzebowaniem ze strony interesariuszy, przy jednoczesnej dbałości o ład przestrzenny;
- Podział funkcjonalny gminy na część „beskidzką” i „orawską”, z mniej korzystnym położeniem tej drugiej, w dalszym ciągu jest dostrzegalny, w czym duże znaczenie ma ukształtowanie terenu oraz zaszczości historyczne. Ważnym komponentem

programowania rozwoju społeczno-gospodarczego jednostki będzie niwelowanie tych różnic na tyle, na ile jest to możliwe z poziomu samorządu gminnego.

b) Uwarunkowania i wnioski diagnostyczne wynikające z analizy procesów demograficznych:

Gminę Raba Wyżna zamieszkuje około 14,5 tys. osób. Dane nieznacznie różnią się od siebie w zależności od źródła – na koniec 2022 r. liczba mieszkańców jednostki wynosiła 14 606 (UG) lub 14 448 (GUS). Obydwa źródła wskazują jednak na ubytek liczby mieszkańców w ostatnich pięciu latach. Według danych gminnych wyniósł on -75 osób (-0,5%), według GUS -269 osób (-1,8%). Wśród jednostek porównywanych ubytek, obserwowany w gminie Raba Wyżna, był największy.

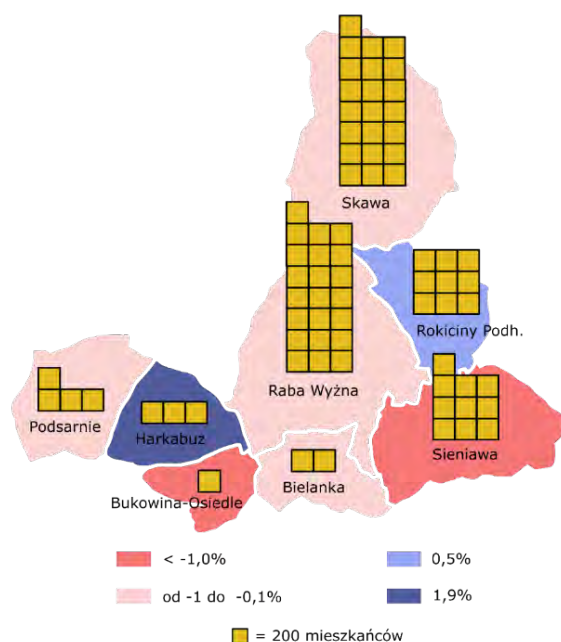
Rysunek 1. Liczba mieszkańców na koniec 2022 r. oraz zmiana liczby mieszkańców [%] w latach 2018-2022 w jednostkach porównywanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Gminę charakteryzuje dość specyficzna struktura ludnościowa, z dwoma dużymi miejscowościami: Skawa (4 466 osób na koniec 2022 r. według danych UG), i Raba Wyżna (4 383), dwoma średnimi: Sieniawa (1 928) i Rokiciny Podhalańskie (1 714) oraz czterema znacznie mniejszymi, liczącymi po kilkaset mieszkańców każda. Pomiędzy 2018 a 2022 r. w większości z nich liczba mieszkańców nieznacznie spadła.

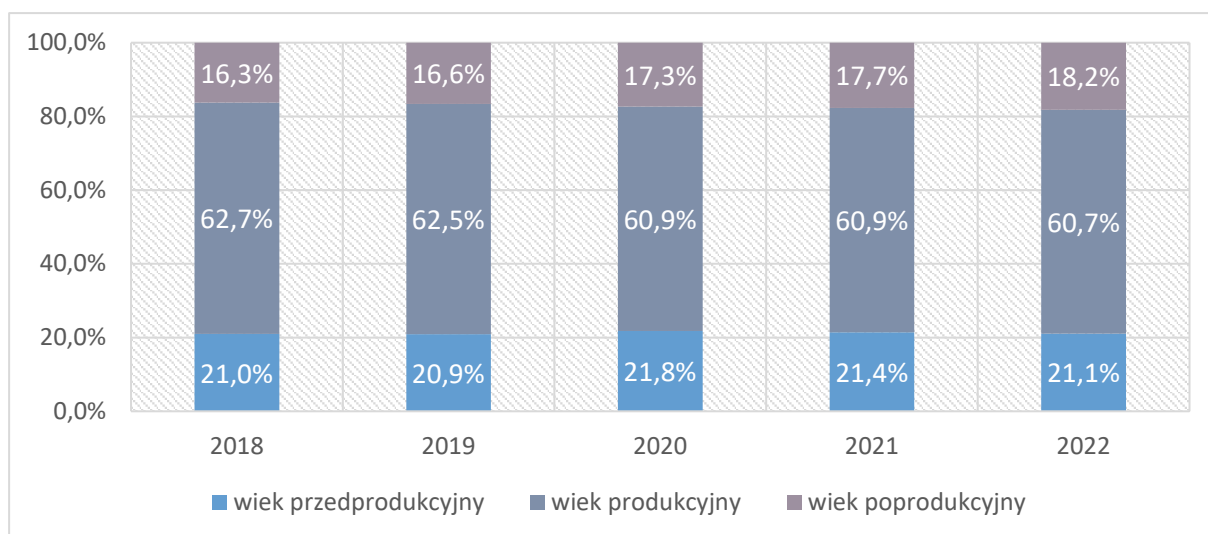
Rysunek 2. Liczba mieszkańców na koniec 2022 r. oraz zmiana liczby mieszkańców [%] w latach 2018-2022 w poszczególnych miejscowościach gminy Raba Wyżna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Raba Wyżna

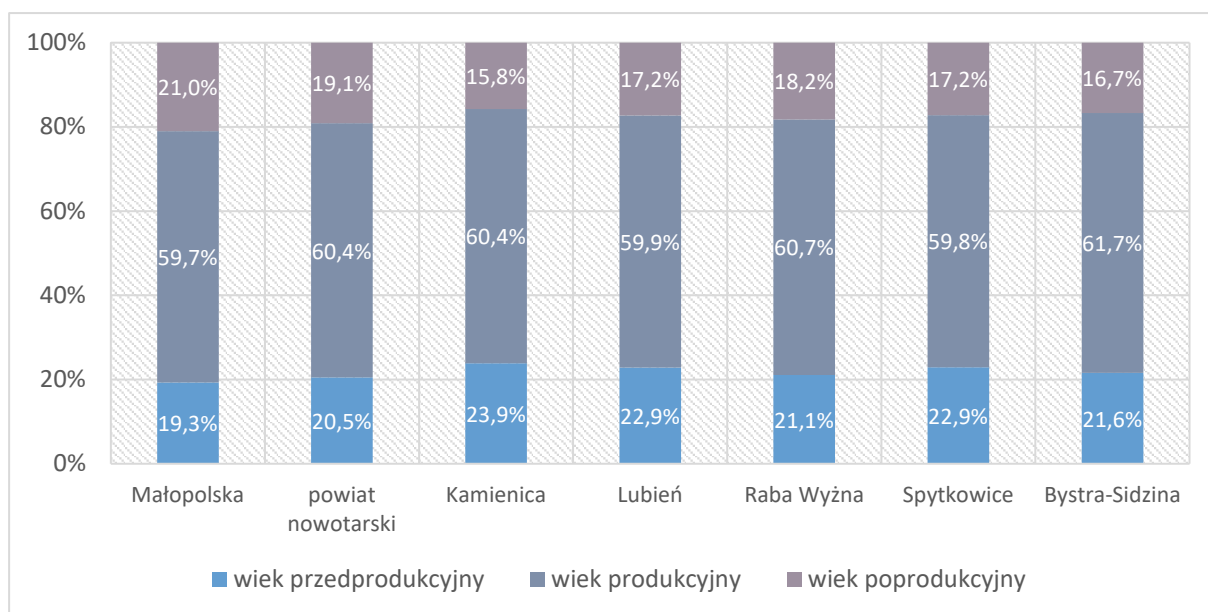
W strukturze demograficznej gminy Raba Wyżna zwraca uwagę utrzymująca się przez cały okres 2018-2022 przewaga odsetka osób najmłodszych nad najstarszymi, sięgająca kilku punktów procentowych (wartości odnotowane w 2022 r. wynosiły odpowiednio 21,1% oraz 18,2%). Podobną sytuacją charakteryzowały się jednostki porównywane oraz powiat nowotarski, jednak odnotowany w 2022 r. w gminie Raba Wyżna odsetek osób najmłodszych był wyższy jedynie w zestawieniu z powiatem (20,5%) i regionem (19,3%). Na przestrzeni analizowanego pięciolecia sukcesywnie wzrastał odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (z 16,3% do 18,2%), wartość wskaźnika obciążenia demograficznego osobami starszymi (powyżej 65 roku życia) wyniosła 22,5% – znacząco mniej niż w skali powiatu (24,1%) oraz regionu (27,1%), ale jednocześnie najwięcej wśród porównywanych gmin. Procesy te stanowią dość wyraźny symptom zjawiska starzenia się społeczeństwa.

Wykres 1. Struktura demograficzna gminy Raba Wyżna w latach 2018-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

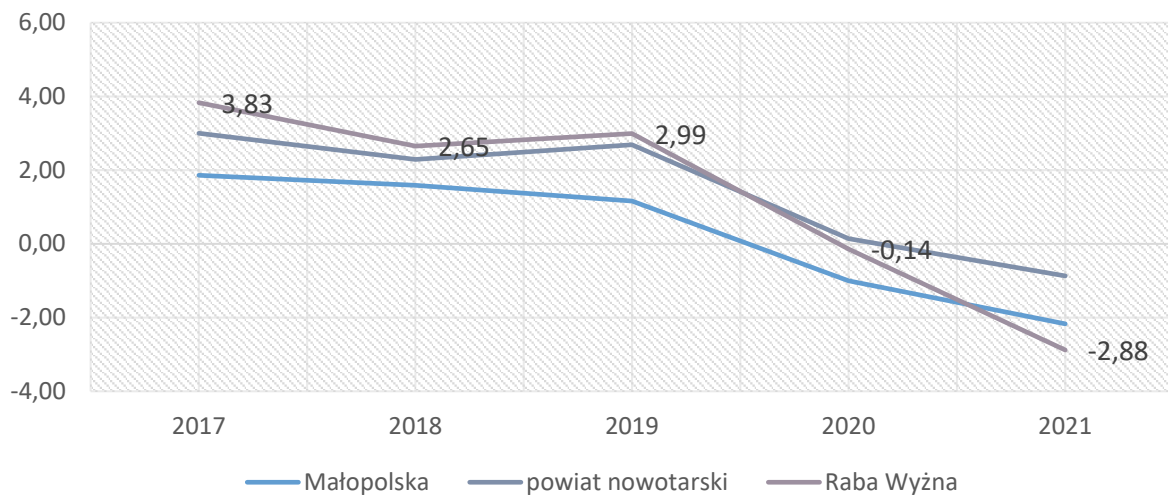
Wykres 2. Struktura demograficzna jednostek porównywanych w 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Przyrost naturalny, obserwowany w gminie Raba Wyżna w latach 2017-2021, przyjmował wartości dodatnie w pierwszej części tego okresu. Przewagę zgonów nad urodzeniami w roku 2020 i 2021 można tłumaczyć skutkami pandemii COVID-19, tym bardziej, że w podobny sposób kształtował się przyrost naturalny w skali całego powiatu nowotarskiego oraz Małopolski.

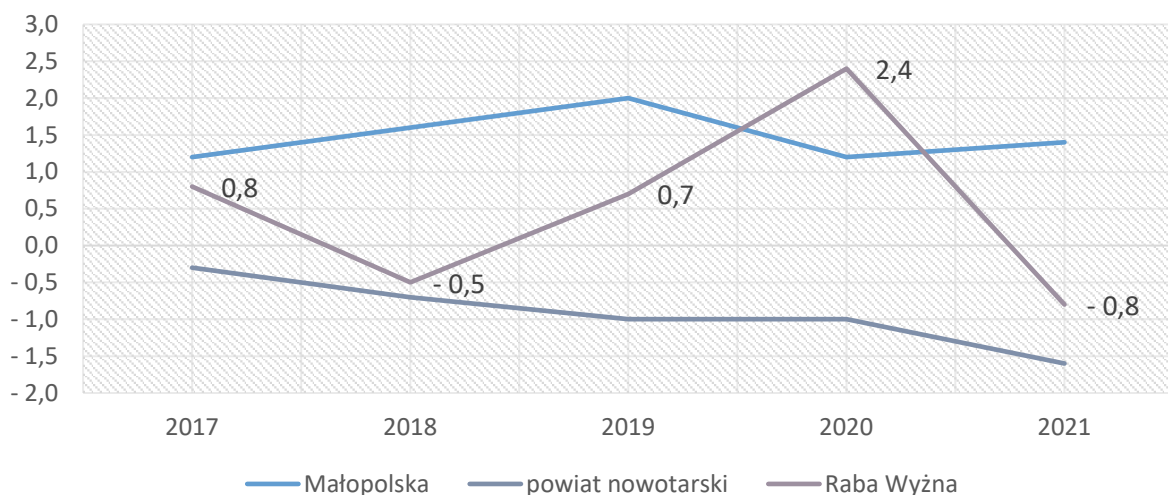
Wykres 3. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 osób w okresie 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Z kolei saldo migracji w analogicznym okresie kształtowało się pomiędzy -0,8‰ (2021) a 2,4‰ (2020), nie wyróżniając się przy tym na tle porównawczym. Przez całe analizowane pięciolecie ujemne wartości salda migracji notowano dla powiatu nowotarskiego, natomiast dodatnie dla całej Małopolski. Można przypuszczać, że w ten sposób dane statystyczne odzwierciedlają zjawisko migracji w celach naukowych i zarobkowych do dużego ośrodka miejskiego (Kraków), występujące także i w gminach południa województwa.

Wykres 4. Saldo migracji ogółem w przeliczeniu na 1000 osób w okresie 2017-2021

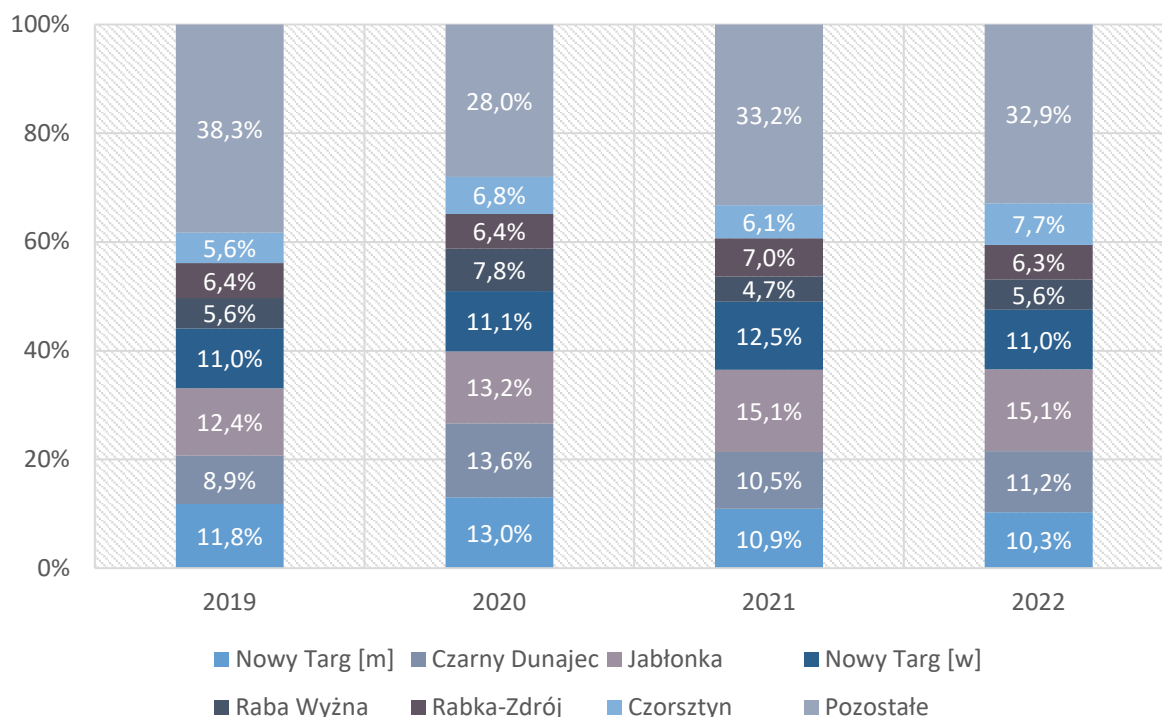

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na tle wszystkich 14 gmin powiatu nowotarskiego, Raba Wyżna prezentuje się całkiem korzystnie pod względem liczby budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania w ostatnich kilku latach – przypadało na nią od 4,7% (2021) do 7,8% (2020) ogółu budynków mieszkalnych, co stanowiło rezultat porównywalny do gmin Czorsztyn, Ochoćnica Dolna czy

Szaflary. Do gmin cieszących się największą atrakcyjnością osadniczą należały Nowy Targ (miejska i wiejska), Czarny Dunajec oraz Jabłonka.

Wykres 5. Budynki mieszkalne oddane do użytkowania w gminach powiatu nowotarskiego w okresie 2018-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Sporządzone na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego 2011 prognozy GUS, obejmujące horyzont czasowy do 2030 r., wskazują na wzrost liczby mieszkańców gminy Raba Wyżna. Ma ją wówczas zamieszkiwać 15 255 osób, o 2,9% więcej w stosunku do poziomu prognostycznego w 2020 r. Wzrost ten jest najniższy spośród porównywanych gmin, ale znacząco przekracza prognozy dla powiatu (+0,6%) oraz regionu (+0,2%). Prognozy GUS, sporządzane przeszło 10 lat temu nie uwzględniają szeregu zjawisk społecznych i gospodarczych, jakie zaszły przez ten czas, na czele z pandemią COVID-19 i jej skutkami, kryzysem gospodarczym oraz agresją Rosji na Ukrainę. Obserwowany obecnie spadek liczby ludności w gminie pozwala sądzić, że w tym wypadku prognozy rozminą się z rzeczywistością.

Konsekwencje i wyzwania:

- Pomimo relatywnie wysokiego odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, sytuacja demograficzna gminy Raba Wyżna staje się coraz mniej korzystna, z uwagi na współwystępowanie dwóch zjawisk – ubytku liczby ludności (w szczególności ze względu na dużą skalę emigracji wśród ludzi młodych), oraz starzenia się społeczeństwa. Sposobem na złagodzenie tego procesu jest ciągłe, wielowymiarowe podnoszenie atrakcyjności osadniczej gminy i próba przyciągania nowych mieszkańców;

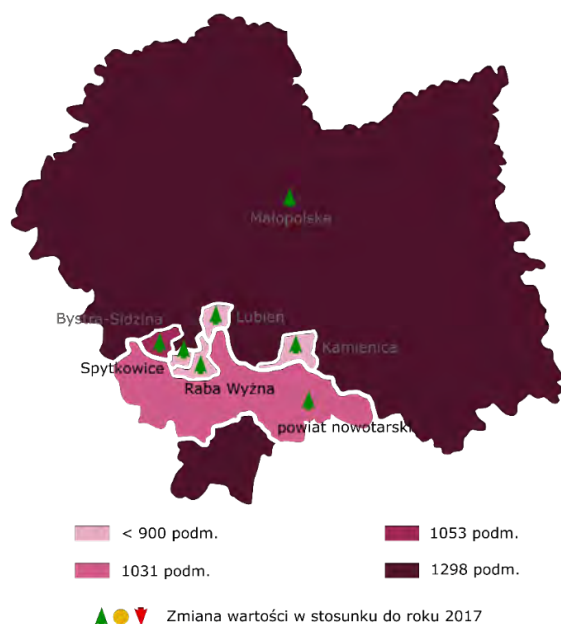
- Zjawisko migracji ludzi młodych, zwykle lepiej wykształconych, dynamicznych i przedsiębiorczych, wpływa na zmianę struktury społecznej jednostek nim dotkniętych. Najbardziej widoczne jest starzenie się społeczności wiejskich oraz zakłócenie proporcji według płci. W efekcie wiejskie środowisko społeczne dla młodych ludzi traci na atrakcyjności, co dodatkowo napędza proces zmian. Jest to również problem gminy Raba Wyżna i nie można wykluczyć, że nie nasili się on w perspektywie kilku bądź kilkunastu lat;
- Zaistniałe zjawisko starzenia się społeczeństwa będzie wymuszać reorientację działań samorządu gminnego na rzecz osób starszych, czy chorych, zwłaszcza w zakresie zapewniania dostępności odpowiednio dopasowanych usług publicznych (zdrowotnych, opiekuńczych, aktywizacyjnych itp.);
- Za siłę, a przy tym i potencjał gminy Raba Wyżna należy uznać duże przywiązanie do tradycji, wartości religijnych oraz więzi rodzinnych, typowe dla południowej części Małopolski.

c) Uwarunkowania i wnioski diagnostyczne wynikające z analizy sytuacji gospodarczej i na rynku pracy:

Na koniec 2022 r. w gminie Raba Wyżna działały 1 232 podmioty gospodarcze, o 247 więcej niż przed pięcioma laty – wzrost odnotowano w każdej z porównywanych jednostek. Zdecydowaną większość (96,9%) stanowiły podmioty o zatrudnieniu do 9 osób – przypuszczalnie dominują w tej grupie jednoosobowe działalności gospodarcze oraz niewielkie, nierzadko rodzinne przedsiębiorstwa, zatrudniające 1-2 pracowników. O tym, że gmina Raba Wyżna stanowi przestrzeń drobnej działalności gospodarczej świadczy także odnotowany w 2022 r. brak podmiotów o zatrudnieniu wyższym niż 250 osób. Liczba firm zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminie Raba Wyżna w 2021 r. wynosiła 820. Znacznie wyższym poziomem przedsiębiorczości charakteryzował się powiat nowotarski (1 031) oraz cały region (1 298).

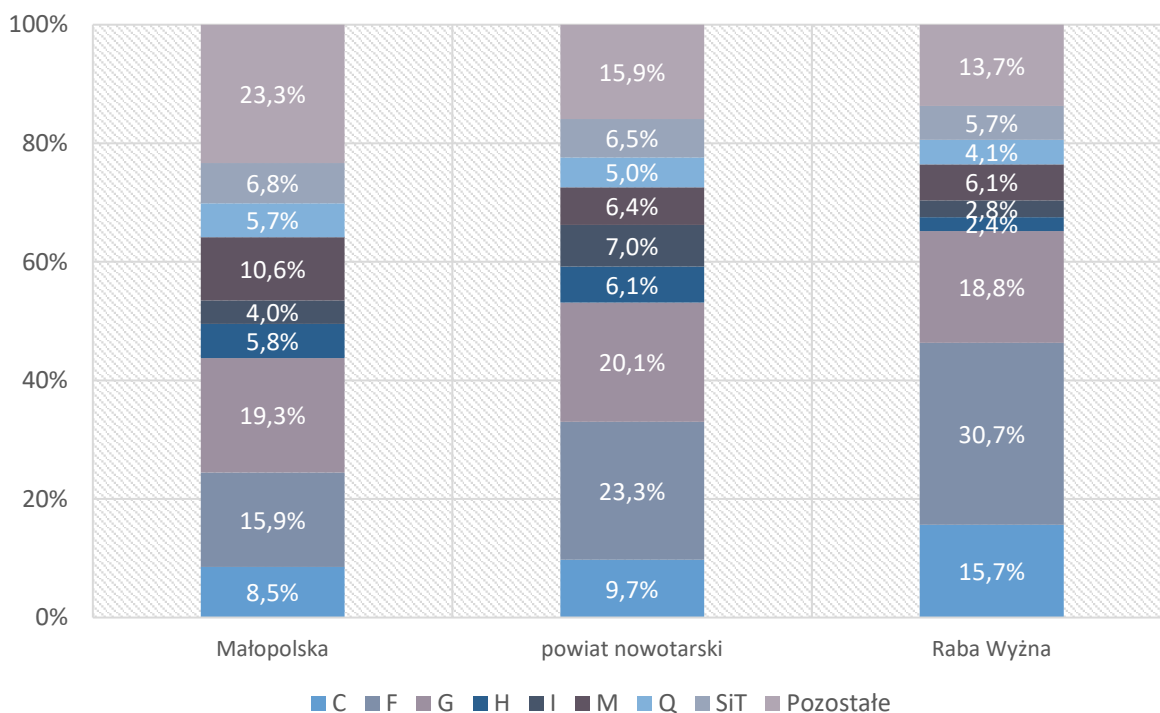
W strukturze przestrzennej gminy Raba Wyżna brak jest miejsc o wyraźnej koncentracji działalności produkcyjnej, usługowej bądź magazynowej. Niewielkie przedsiębiorstwa produkcyjne i/lub usługowe zlokalizowane są wśród zabudowy mieszkaniowej, nierzadko współdzieląc te obiekty (np. wykorzystując najniższą kondygnację budynku mieszkalnego). Osią rozproszoną zabudowy przemysłowo-usługowej jest krótki odcinek DK7, w pobliżu której działają m.in. garbarnia, przedsiębiorstwo obróbki stali i aluminium, producent systemów oznakowania infrastruktury podziemnej oraz kilka punktów handlowo-usługowych.

Rysunek 3. Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W strukturze gospodarczej gminy Raba Wyżna, rozpatrywanej pod kątem przynależności poszczególnych przedsiębiorstw do sekcji PKD, zwraca uwagę dominacja podmiotów skupionych w sekcji F („budownictwo” – 30,7% w 2022 r.). Kolejne pozycje zajęły podmioty w sekcjach G („handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów” – 18,8%) oraz C („przetwórstwo przemysłowe” – 15,7%). Można przypuszczać, że na rezultat tej ostatniej sekcji składają się przede wszystkim przedsiębiorstwa branży skórzaney oraz meblarskiej i pokrewnych. Struktura ta była zbliżona do odnotowanej w skali całego powiatu nowotarskiego, gdzie czołowe pozycje także zajęły sekcje F, G i C, choć ze znacznie mniej wyraźną dominacją „budownictwa”. Zwraca uwagę także różnica w odsetku podmiotów, których działalność można bezpośrednio powiązać z obsługą ruchu turystycznego – do sekcji I („gastronomia i zakwaterowanie”) w gminie przyporządkowano 2,8% ogółu, w całym powiecie aż 7,0%.

Wykres 6. Struktura gospodarcza jednostek porównywanych w roku 2022

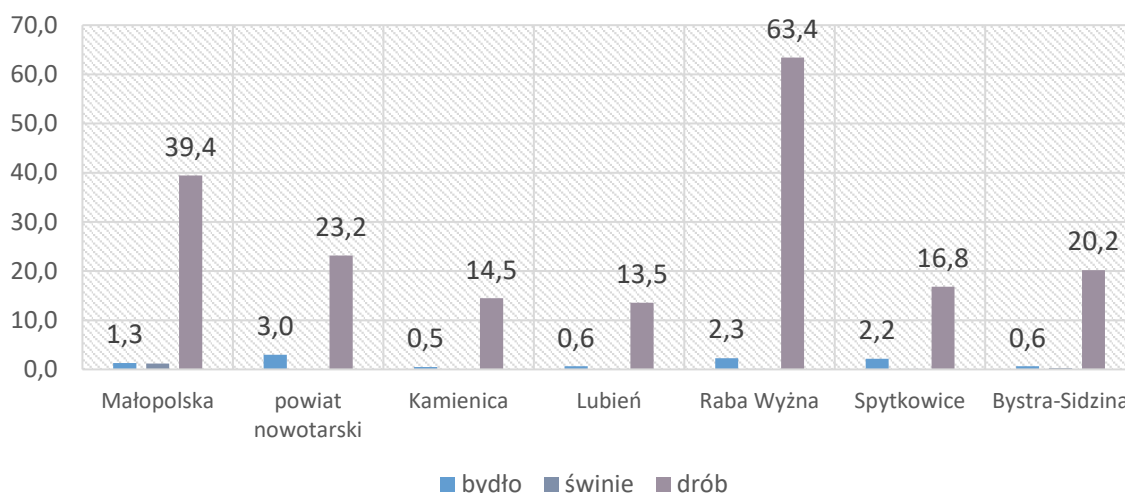
C – przetwórstwo przemysłowe, F – Budownictwo, G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa samochodów, H – transport i gospodarka magazynowa, I – zakwaterowanie i gastronomia, M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, Q – ochrona zdrowia i opieka społeczna, SiT – pozostała działalność usługowa, produkcja własna gospodarstw domowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Porównanie danych z Powszechnych Spisów Rolnych, sporządzonych w 2010 oraz 2020 roku wskazuje na zmieniający się charakter działalności rolniczej na terenie gminy Raba Wyżna, z najbardziej zauważalnym trendem, polegającym na spadku liczby gospodarstw rolnych. W 2010 r. było ich 2 506, dekadę później już tylko 818. Można przypuszczać, że proces ten wiązał się z postępującą rezygnacją z popularnego jeszcze kilkanaście lat temu modelu łączenia pracy zawodowej z nisko obszarową uprawą roli na własne potrzeby, co w ostatnich latach przestało być w jakikolwiek sposób opłacalne oraz atrakcyjne dla młodszych pokoleń. W 2020 r. większość stanowiły gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha (82,6%), co nawet przy zastrzeżeniu, że faktyczną liczbę oraz powierzchnię gospodarstw rolnych zaburza powszechnie stosowany mechanizm dzierżawy, jednoznacznie wskazuje na niewielki potencjał rolnictwa w gminie. Potwierdza go także zaliczenie terenu zajmowanego przez gminę Raba Wyżna do Obszarów Problemowych Rolnictwa (OPR). Odnotowano spełnienie trzech z pięciu kryteriów, przesądzających o zaliczeniu do OPR: rozdrobnienie gruntów, erozję wodną powodowaną ukształtowaniem terenu oraz obecność w strefie ONW II nizinnej, o warunkach skrajnie niekorzystnych dla rolnictwa. Podobny status otrzymały wszystkie inne gminy wiejskie w powiecie nowotarskim.

Mapa glebowo-rolnicza Małopolski wskazuje na dominację gleb o profilu zbożowym górskim oraz owsiano-pastewnym górskim, co w dużej mierze definiuje profil ewentualnej produkcji rolniczej w kierunku hodowli zwierząt. Dane z 2020 r. wskazują na dominację zbóż w strukturze zasiewów (70% ogółu powierzchni). Wysoki rezultat kategorii „pozostałe” (19%) należy tłumaczyć uprawą roślin paszowych. Wartość wskaźnika obrazującego pogłowie była w przeliczeniu na liczbę gospodarstw (2,3 szt.) była niższa od obserwowanej w skali całego powiatu nowotarskiego (3,0 szt.), ale przekraczała wartości rejestrowane w pozostałych porównywanych jednostkach, włączywszy w to także region (1,3 szt.).

Wykres 7. Pogłowie zwierząt hodowlanych w przeliczeniu na liczbę gospodarstw rolnych w jednostkach porównywanych w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W gminie Raba Wyżna rok 2022 zamknął się rezultatem 207 osób zarejestrowanych jako bezrobotne. Ostatnie pięciolecie charakteryzowało się ich spadkiem rok do roku, za wyjątkiem okresu 2019-2020, co można uznać za zjawisko bezpośrednio wynikające z pandemii COVID-19 – tym bardziej, że w podobny sposób kształtowała się liczba bezrobotnych w każdej z analizowanych gmin. Struktura bezrobocia rejestrowanego w gminie Raba Wyżna ze względu na wiek w ostatnich pięciu latach charakteryzowała się dość dużą stabilnością. Osoby w wieku poniżej 25 lat stanowią ok. 20% ogółu, natomiast najstarsi bezrobotni, w wieku powyżej 50 lat ok. 25%. Niemal przez cały analizowany okres 2018-2022 nieznaczną przewagę w grupie bezrobotnych z terenu gminy mieli pozbawieni pracy krótkotrwale, tj. do 1 roku. Stanowili oni zwykle ok. 60% ogółu, za wyjątkiem roku 2021 – jedynego, w którym proporcje się wyrównały. Wyrównane, a przy tym stabilne proporcje odnotowano także w podziale bezrobotnych ze względu na płeć – w 2022 r. zarysowała się nieznaczną przewagę kobiet (52%).

wyduje się być niedobór atrakcyjnej, dobrze płatnej pracy, skutkujący odpływem ludzi młodych do większych ośrodków miejskich;

- Dla znaczącej części mieszkańców gminy Raba Wyżna, co zresztą typowe dla jednostek o zbliżonym charakterze oraz położeniu geograficznym, podstawowym (a często i jedynym) źródłem dochodu jest praca wykonywana poza jej terenem. Miejscami pracy są nie tylko okoliczne miasta, ale i cała południowa Polska, na czele z większymi ośrodkami miejskimi (Kraków, Górny Śląsk) – sytuacja taka jest typowa m.in. dla silnie reprezentowanej branży budowlanej. Gminę można zaliczyć zatem do grona tworzących rejon intensywnych dojazdów do pracy, co ma swoje przełożenie na część procesów rozwojowych;
- Z uwagi na walory środowiskowe gminy Raba Wyżna oraz jednostek ościennych, położonych w rejonie atrakcyjnym turystycznie, potencjał w zakresie rozwoju usług związanych z szeroko pojętym zagospodarowaniem czasu wolnego – sportem, rekreacją, aktywnym wypoczynkiem należy ocenić jako znaczący. Działalność taka może stanowić główne bądź dodatkowe źródło utrzymania mieszkańców, a jednocześnie stanowić sposób na szeroko pojętą promocję;
- Gmina Raba Wyżna, co typowe dla jednostek o podobnym charakterze, znajduje się na etapie zmiany struktury lokalnej gospodarki, z kształtowaniem się pozarolniczego rynku pracy i funkcji gospodarczych niezwiązanych z uprawą ziemi, co ma swoje odzwierciedlenie m.in. w liczbie gospodarstw rolnych i charakterze ich działalności;
- W strukturze gospodarczej gminy Raba Wyżna odgrywa obecnie znacznie mniejszą rolę niż jeszcze kilka dekad temu i przewidywane jest raczej dalsze ograniczanie się jego zasięgu i wygaszanie działalności rolniczej, przede wszystkim z uwagi na niską jakość gleb oraz niewielką opłacalność małoobszarowych upraw. Za kierunek o największym potencjale w tym zakresie można uznać hodowlę zwierząt oraz powiązaną z nią produkcję żywności ekologicznej. Działalność taka może być wiązana z ofertą turystyki wiejskiej lub agroturystyki;
- Pomimo sytuacji na lokalnym rynku pracy charakteryzującej się w ostatnim pięcioleciu dość dużą stabilnością i przewidywalnością procesów, konieczna jest współpraca z powiatem nowotarskim i podległymi mu jednostkami w zakresie zapobiegania bezrobociu i aktywizacji (edukacyjnej, zawodowej, przedsiębiorczej itp.) osób pozostających bez zatrudnienia, szczególnie z grup o najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy.

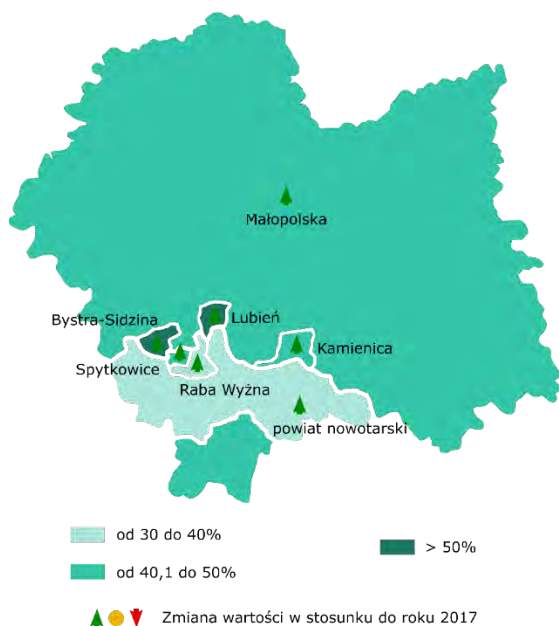
d) Uwarunkowania i wnioski diagnostyczne wynikające z analizy stanu i potencjału środowiska naturalnego, w tym również odnoszące się do rozwoju infrastruktury sieciowej:

Według stanu na koniec 2021 r. obszary chronione zajmują 73,1% powierzchni gminy Raba Wyżna, choć jeszcze pięć lat wcześniej wartość ta wynosiła zaledwie 8,3%. Jedyną formą ochrony przyrody jest Południowo małopolski Obszar Chronionego Krajobrazu, rozszerzony w 2020 r., zajmujący centralną oraz południową część jednostki. Dodatkowo, na terenie gminy znajduje się (niewliczany przez GUS do statystyk) fragment obszaru „Czarna Orawa” Natura 2000 oraz 9 pomników przyrody.

Jednym z większych zagrożeń dla środowiska naturalnego jest stan powietrza. Wciąż nierozwiązany problem stanowi tzw. „niska emisja”, związana z ogrzewaniem budynków mieszkalnych paliwami stałymi (głównie węgiel, nierzadko niskiej jakości) oraz ciągle jeszcze zdarzającym się spalaniem śmieci. Najbliższe analizowanej jednostce stacje pomiarowe, zlokalizowane w Nowym Targu oraz Suchej Beskidzkiej, należały w 2022 r. do wojewódzkiej czołówki pod względem liczby dni w roku z ponadnormatywnym stężeniem pyłów PM10. Rezultatów tych nie można bezpośrednio odnosić do obszaru gminy Raba Wyżna, wskazując one jednak na skalę wyzwania i jego ponadlokalny charakter. Gmina sukcesywnie realizuje własne inwestycje i wspiera inicjatywy prywatne na rzecz czystego powietrza, korzystając przy tym ze wsparcia programów i funduszy zewnętrznych.

W 2021 r. statystyczny mieszkaniec gminy Raba Wyżna wyprodukował 176 kg odpadów. W okresie 2019-2021 wartość ta rosła, ale mimo to pozostawała znacząco niższa niż średnia dla gmin powiatu (238 kg) oraz całej Małopolski (343 kg). Na tle porównawczym gmina Raba Wyżna wypada natomiast mało korzystnie przy uwzględnieniu odsetka odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów – w 2021 r. stanowiły one 31,4% ogółu i nawet pomimo wzrostu wartości parametru o 8,5 pkt proc. w stosunku do 2017 r., była to w tym gronie wartość najniższa. Różnica widoczna jest w szczególności w zestawieniu ze średnią dla pobliskich gmin Lubień (54,8%) oraz Bystra-Sidzina (51,3%).

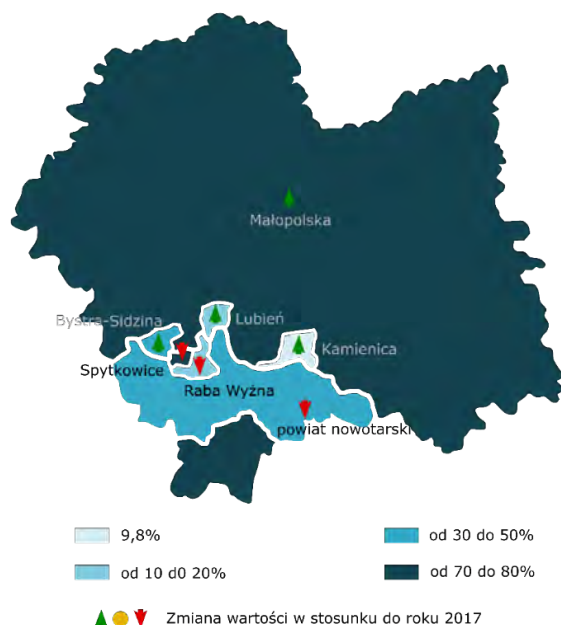
Rysunek 5. Odsetek odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów zebranych w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

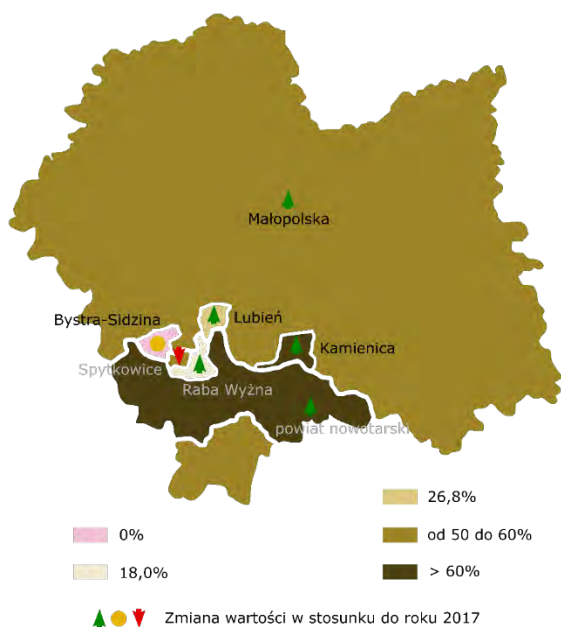
Poziom rozwoju infrastruktury sieciowej – wodociągowej oraz kanalizacyjnej – w gminie Raba Wyżna jest dość niski. Statystyki GUS na koniec 2021 r. wskazywały na dostęp do wodociągu 17,4% ogółu budynków mieszkalnych, natomiast w przypadku kanalizacji wartość ta wynosiła 18,0%. System dostarczania wody oraz odbioru ścieków opiera się w dużej mierze o prywatne studnie i przydomowe oczyszczalnie ścieków oraz zbiorniki bezodpływowe, choć nie można wykluczyć odprowadzania nieczystości bezpośrednio do gruntu, zwłaszcza w przypadku najstarszej zabudowy mieszkalnej.

Rysunek 6. Odsetek budynków mieszkalnych w wybranych jednostkach posiadających dostęp do wodociągu w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Rysunek 7. Odsetek budynków mieszkalnych w wybranych jednostkach posiadających dostęp do kanalizacji w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Gmina dość korzystnie wypada natomiast pod względem dostępu do gazociągu – na koniec 2021 r. odsetek mieszkańców posiadających dostęp do sieci w gminie Raba Wyżna wynosił 45,8%, przekraczając tym samym znacząco średnią dla całego powiatu (17,7%).

Konsekwencje i wyzwania:

- Walory przyrodnicze gminy Raba Wyżna posiadają potencjał turystyczny, który jednak pozostaje niższy niż „konkurencyjnych” gmin położonych na terenie Gorców, Pienin, Podhala czy w rejonie pasma Babiej Góry). Mogą one stanowić jednak uzupełnienie dla oferty rekreacyjno-wypoczynkowej, zwłaszcza dla specyficznych grup odbiorców (przy ewentualnym wytworzeniu lokalnej specjalizacji turystycznej), unikających turystyki masowej i związanych z nią uciążliwości;
- Konieczna jest intensyfikacja działań (samorządu, jak również mieszkańców i innych partnerów) zmierzających do poprawy stanu powietrza. Zjawisko „niskiej emisji” w dalszym ciągu negatywnie wpływa na jakość powietrza w okresie jesiennym i zimowym – tym bardziej, że znacząca część zabudowy mieszkalnej w gminie Raba Wyżna położona jest w zagłębieniach terenu, co sprzyja powstawaniu oraz utrzymywaniu się smogu;
- Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej stanowi niewątpliwie jedno z wyzwań, stojących przed gminą Raba Wyżna w najbliższych kilku latach. Zadanie to jest utrudnione przez szereg czynników, z których najistotniejsze wydają się dwa – ukształtowanie terenu i rozproszenie zabudowy, podrażające koszty prowadzenia inwestycji. Równolegle dalej powinny być wspierane rozwiązania alternatywne;
- Coraz częstszym problemem są okresowe niedobory wody, powodowane wydłużającymi się okresami bezopadowymi. Należy przypuszczać, że wskutek zmian klimatycznych susze, zwłaszcza w okresie wiosennym i letnim, będą zdarzać się częściej. Obok rozbudowy i utrzymywania mechanizmów zabezpieczających dostęp do wody na potrzeby bytowe (co ważne szczególnie w przypadku gospodarstw domowych korzystających ze studni), istotne wydaje się prowadzenie działań edukacyjnych wśród mieszkańców, dotyczących rozsądnego gospodarowania wodą;
- Zapotrzebowanie na usługi związane z odbiorem i utylizacją odpadów nie będzie maleć, co będzie wiązać się także z wzrostem nakładów z budżetu gminy na ten cel. Duże znaczenie dla gospodarki odpadami, poza działaniami inwestycyjnymi, może mieć także prowadzenie akcji edukacyjnych i aktywizujących lokalną społeczność (np. sprzątanie wsi), co będzie mieć także wymiar integracyjny;
- Zarówno zasada zrównoważonego rozwoju, jak i zmiany społeczno-gospodarcze, jakie zajądą w gminie i jej otoczeniu (np. związane z demografią oraz atrakcyjnością turystyczną) wymuszać będą utrzymanie dotychczasowych oraz zakładanie nowych przestrzeni wypoczynku w otoczeniu przyrody, położonych w sąsiedztwie największych skupisk zabudowy. Powstawanie i odpowiednie utrzymanie takich miejsc jak skwery, zieleńce, strefy rekreacji będą pozytywnie wpływać także na

estetykę przestrzeni publicznych, co ma znaczenie zwłaszcza na terenach wiejskich, nierzadko dotkniętych w tym zakresie wieloletnimi zaniedbaniami.

e) Uwarunkowania i wnioski diagnostyczne wynikające z analizy zasobów dziedzictwa kulturowego i tzw. oferty spędzania wolnego czasu:

Głównym animatorem życia kulturalnego w gminie Raba Wyżna są jednostki prowadzone przez samorząd gminny – Gminny Ośrodek Kultury w Rabie Wyżnej oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Rabie Wyżnej, posiadająca swoje filie w Skawie oraz Sieniawie. Ich oferta adresowana jest przede wszystkim do społeczności lokalnych, a istotnym komponentem działania jest kultywowanie tradycji czy upowszechnianie wiedzy historycznej, związanej bezpośrednio z miejscem zamieszkania. Wśród działalności kulturalnej wyróżnia się muzyka, w szczególności za sprawą funkcjonowania kapeli góralskiej Mała Armia Janosika z Raby Wyżnej oraz Orkiestry Dętej ze Skawy, działającej przy miejscowej OSP.

Do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego wpisanych jest łącznie 7 obiektów (w formie pojedynczych obiektów bądź zespołów) – architektura sakralna oraz dworska. Zarówno one, jak i obiekty nieujęte w zestawieniu (m.in. kapliczki i krzyże przydrożne, zabudowa mieszkalna i gospodarcza) mają niewielką rozpoznawalność i zdolność do wygenerowania znaczącego ruchu turystycznego, ale są cenne z punktu widzenia zachowania krajobrazu kulturowego oraz tożsamości gminy i jej mieszkańców. Znacznie cenniejsze wydają się być zasoby dziedzictwa niematerialnego, definiowane przez pogranicze, którym przez lata był obszar dzisiejszej gminy. Stąd też w jej obrębie wyróżnia się dwie grupy etnograficzne różniące się m.in. folklorem, strojem oraz gwarą. Niejednokrotnie tradycje te przenikały się, stanowiąc obecnie mieszaninę naleciałości z obu stron pasma granicznego.

Gmina Raba Wyżna nie posiada tradycji sportowych, które wyróżniałyby ją na skalę ponadlokalną. Wśród uprawianych dyscyplin sportu przoduje piłka nożna, za sprawą lokalnych klubów sportowych. Infrastruktura sportowa gminy Raba Wyżna to przede wszystkim boiska sportowe, obiekty przyszkolne, place zabaw, strefy rekreacji itp. Na terenie jednostki nie ma infrastruktury do uprawiania sportów zimowych – najbliższej położona znajduje się tuż za jej granicami, w Chabówce (stacja narciarska „U Żura”) i Spytkowicach (stacja narciarska „Beskid”).

Walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy są dość typowe dla tej części Beskidów i nie wyróżniają jej, zwłaszcza na tle gmin podhalańskich czy gorczańskich. Przez teren gminy Raba Wyżna przebiega kilka pieszych szlaków turystycznych PTTK, na czele z niebieskim, prowadzącym przez Pasma Podhalańskie, charakteryzujące się łagodnymi podejściami, walorami widokowymi z otwarciami w kierunku Tatr i Orawy, a przy tym niewielkim ruchem turystycznym. Wzdłuż szlaku prowadzi droga dla rowerów (7,0 km wg GUS), stanowiąca jedyny odcinek przeznaczony dla ruchu rowerów na terenie jednostki. Jednym z możliwych

kierunków rozwoju jest dalsza rozbudowa infrastruktury rowerowej, zarówno o charakterze komunikacyjnym, rekreacyjnym, jak i wyczynowym.

Konsekwencje i wyzwania:

- Dostęp do usług kulturalnych w gminie zapewniają przede wszystkim jednostki prowadzone przez samorząd. Deficyty w tym zakresie mogą wynikać ewentualnie z ich niezadowalającej działalności. Stąd konieczność jej weryfikowania, monitorowania zapotrzebowania zgłaszanego przez potencjalnych odbiorców oraz dbałości o odpowiednie wyposażenie i stan infrastruktury, czy kompetencje kadr odpowiadających za funkcjonowanie tych instytucji;
- Oddziaływanie zabytków gminy Raba Wyżna na ruch turystyczny jest niewielkie. W tej sytuacji zasadne wydaje się eksponowanie posiadanych walorów przede wszystkim poprzez włączenie się w projekty o zasięgu międzygminnym (np. szlaki tematyczne skupiające obiekty sakralne, zespoły parkowo-dworskie) i wspólną ich promocję. Znacznie większy potencjał wydaje się mieć dziedzictwo niematerialne, m.in. tradycje, folklor, śpiew i taniec itd.;
- Jednym z najbardziej widocznych deficytów w zakresie infrastruktury turystycznej w znacznej części gmin jest słabo rozwinięta sieć dróg dla rowerów. Na tym tle gmina Raba Wyżna wypada dość korzystnie. Dalszy rozwój tej sieci transportu należy rozpatrywać nie tylko pod kątem umożliwienia wypoczynku, rekreacji czy alternatywnego dotarcia do miejsc najbardziej atrakcyjnych turystycznie, ale także jako sposób skomunikowania poszczególnych miejscowości jednostki z kluczowymi punktami (np. instytucje publiczne, szkoły, punkty przesiadkowe), czego jak dotąd w opisywanej jednostce brakuje.

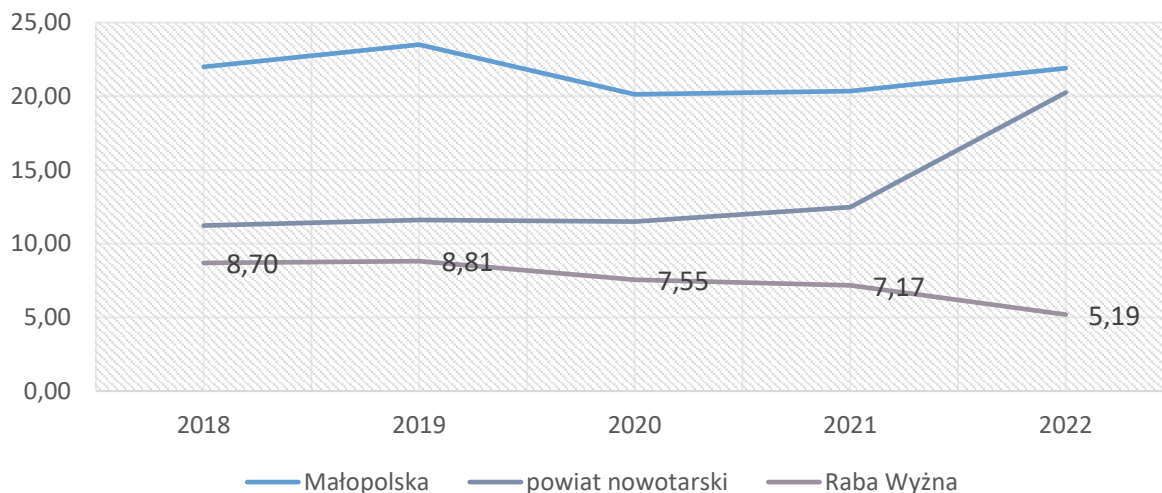
f) Uwarunkowania i wnioski diagnostyczne wynikające z analizy poziomu bezpieczeństwa publicznego:

Podstawowymi podmiotami z zakresu bezpieczeństwa publicznego, działającymi na terenie gminy Raba Wyżna, są ochotnicze straże pożarne. W jednostce działa ich 8, z czego jedna (OSP Raba Wyżna) w strukturach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Najbliżej położona Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza stacjonuje w Rabce-Zdroju (KPP PSP Nowy Targ). Statystyka GUS, dotycząca liczby zdarzeń wymagających zadysponowania jednostek ochrony przeciwpożarowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wskazuje, że w latach 2018-2021 gmina Raba Wyżna była jedną z bezpieczniejszych jednostek spośród porównywanych, chociaż zwraca uwagę także ciągły wzrost wartości parametru. Spośród OSP działających na terenie gminy, najczęściej dysponowana jest OSP Raba Wyżna, uczestnicząca w niespełna połowie wyjazdów każdego roku pomiędzy 2018 a 2022.

Obszar gminy Raba Wyżna podlega pod rejon działania Komisariatu Policji w Rabce-Zdroju (KPP Nowy Targ). W ostatnich latach jednostkę charakteryzował znacznie niższy poziom

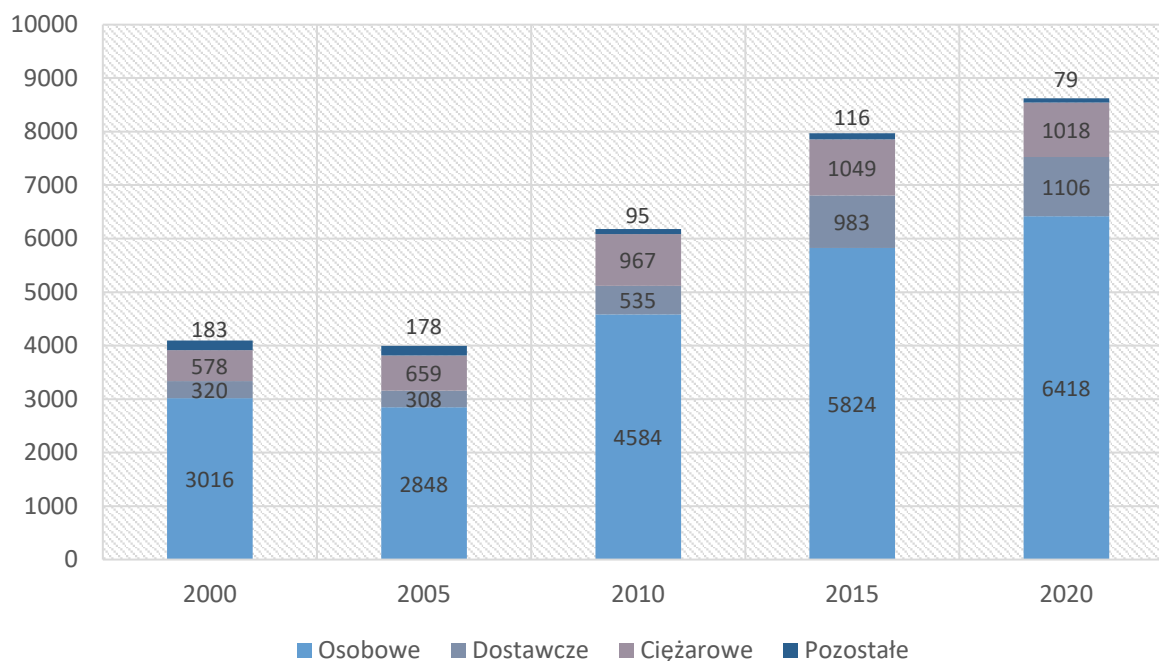
przestępczości w porównaniu z całym powiatem (na co wpływ może mieć intensywny ruch turystyczny w niektórych jego częściach) oraz województwo.

Wykres 8. Przestępstwa ogółem w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w wybranych jednostkach w okresie 2018-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS i UG Raba Wyżna

Dane Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, publikowane w ramach Generalnego Pomiaru Ruchu, wskazują na stopniowy wzrost natężenia ruchu na fragmencie DK7, przebiegającym przez gminę Raba Wyżna – w 2020 r. pokonywało go średnio ponad 8,6 tys. pojazdów na dobę. Natężenie ruchu na DW958 utrzymuje się na stałym poziomie (średnio 4,1 tys. pojazdów na dobę w 2020 r.), ale droga biegnie przez centrum Raby Wyżnej oraz Rokicin Podhalańskich, a co więcej, bywa wykorzystywana jako alternatywny dojazd na Podhale, co ma bezpośrednie przełożenie na czasowy wzrost natężenia ruchu. W okresie 2018-2022 na drogach biegnących przez teren gminy Raba Wyżna doszło do 24 wypadków, w których śmierć poniosły 2 osoby, a 35 zostało rannych. Znacznie większa była liczba kolizji, których odnotowano łącznie 361, co daje średnio przeszło 72 takie zdarzenia w skali roku.

Wykres 9. Średni dobowy ruch pojazdów silnikowych na odcinku DK7 Skawa – Jabłonka w okresie 2000-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GPR GDDKiA

Zagrożenia naturalne, na jakie narażona jest gmina Raba Wyżna, w dużej mierze wiążą się z występowaniem gwałtownych zjawisk pogodowych – huraganowych wiatrów (w zdarzeniu takim, wiosną 2001 r., silnie ucierpiała Bielanka) oraz krótkotrwałych, ale gwałtownych ulew, powodujących powodzie błyskawiczne oraz podtopienia. Oba zjawiska są coraz częstsze wskutek zmian klimatycznych. PGW „Wody Polskie” jako obszar zagrożony powodzią (prawdopodobieństwo wystąpienia 1% - tzw. „powódź stuletnia”) wskazuje tereny położone w bezpośrednim sąsiedztwie koryt Raby oraz Skawy, z możliwością zalania kilkudziesięciu budynków mieszkalnych i gospodarczych, głównie na terenie Skawy (Michałówka, Konieczkówka) oraz Rokicin Podhalańskich (Młynarskie). Nie można jednak wykluczyć, że ewentualna powódź będzie mieć znacznie większy zasięg, a wraz z nim większy rozmiar zniszczeń. Drugie poważne zagrożenie wiąże się z występowaniem masowych ruchów ziemi. System Osłony Przeciwsuwiskowej (SOPO) Państwowego Instytutu Geologicznego wskazuje na istnienie na obszarze zajmowanym przez gminę Raba Wyżna 104 zdiagnozowanych osuwisk oraz 10 terenów zagrożonych. Zdecydowana większość tych miejsc znajduje się w południowej części gminy. Niektóre bezpośrednio zagrażają infrastrukturze mieszkalnej, gospodarczej oraz komunikacyjnej.

Konsekwencje i wyzwania:

- Jednostki OSP stanowią ważne ogniwo w systemie zabezpieczenia mieszkańców gminy oraz ich mienia, także z racji braku na terenie jednostki zawodowej straży pożarnej. Nie do przecenienia jest także kulturotwórcza rola tych podmiotów oraz ich wkład w zacieśnianie integracji międzypokoleniowej na szczeblu lokalnym.

Skłania to samorząd gminny do podejmowania działań zmierzających do utrzymania obecnego stanu oraz wspierania dalszego rozwoju i profesjonalizacji służb, na ile umożliwiają to jego kompetencje i możliwości budżetowe;

- Zagrożenia naturalne na terenie gminy Raba Wyżna w dużej mierze warunkowane są pogodą (podtopienia, zalania, uaktywnienie się osuwisk). Niektórym z nich można zapobiec – tym bardziej, że wiele rozwiązań (jak chociażby utrzymywanie drożności rowów i przepustów czy utrzymywanie magazynów ze sprzętem przeciwpowodziowym) jest relatywnie niskonakładowych;
- Rolnictwo nie jest dominującą gałęzią gospodarki gminy Raba Wyżna i należy się spodziewać, że jego znaczenie w dalszym ciągu będzie maleć. Mimo to, przydarzające się wskutek zmian klimatycznych susze mogą być dotkliwe dla mieszkańców gminy, zwłaszcza uprawiających ziemię na własne potrzeby czy korzystających ze studni przydomowych. Konieczne wydaje się zatem opracowanie i wdrożenie pakietu działań minimalizujących skutki susz, szczególnie w zakresie tzw. małej retencji, możliwej do zrobienia na działkach i posesjach przydomowych;
- Inwestycje w obrębie głównych ciągów komunikacyjnych w jednostce – dróg krajowych, wojewódzkiej oraz powiatowych – leży poza kompetencjami oraz możliwościami finansowymi samorządu gminnego. Konieczna jest jednak aktywność na tym polu, obejmująca m.in. lobbowanie czy współpracę (także finansową) z jednostkami samorządu terytorialnego wyższego szczebla.

g) Uwarunkowania i wnioski diagnostyczne wynikające z analizy lokalnej polityki społecznej:

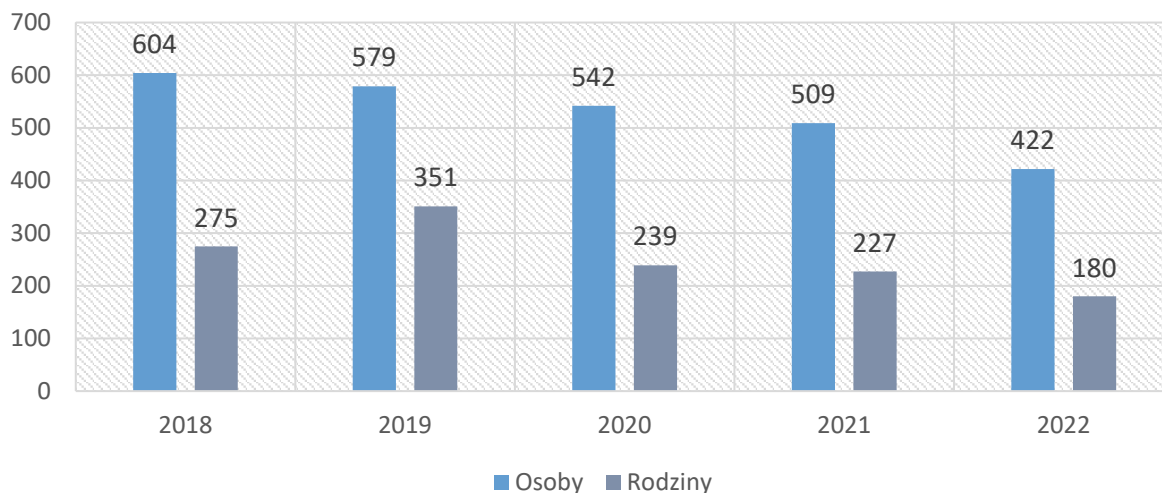
Podstawową instytucją realizującą zadania z zakresu pomocy społecznej w analizowanej jednostce jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rabie Wyżnej. Oprócz niego funkcjonują także dwa podmioty prywatne – Dom Pomocy Społecznej im. św. Faustyny Kowalskiej (Raba Wyżna) oraz „Pałac Seniora” – placówka całodobowej opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych (Rokiciny Podhalańskie).

Według danych GOPS w Rabie Wyżnej, w okresie 2018-2022 spadła liczba osób oraz rodzin, korzystających z pomocy społecznej. Zjawiskiem, które może niepokoić, jest obserwowany na przestrzeni lat 2018-2022 ciągły wzrost odsetka osób w wieku poniżej 18 lat w ogólnej liczbie beneficjentów świadczeń pomocy społecznej. W 2018 r. stanowiły one 16,7% ogółu, w 2022 r. już 33,2%. Większych zmian nie odnotowano w przypadku odsetka kobiet oraz mężczyzn w wieku poprodukcyjnym.

W katalogu powodów, dla których udzielano świadczeń pomocy społecznej, zarówno w roku 2018, jak i 2022, dominowały trzy: „ubóstwo”, „niepełnosprawność” oraz „długotrwała lub ciężka choroba”. Na koniec analizowanego okresu przypadało na nie łącznie 71% ogółu

udzielanych świadczeń. Pomiędzy obydwoma datami nie zaszły poważniejsze zmiany w strukturze – zmiany sięgały kilku punktów procentowych.

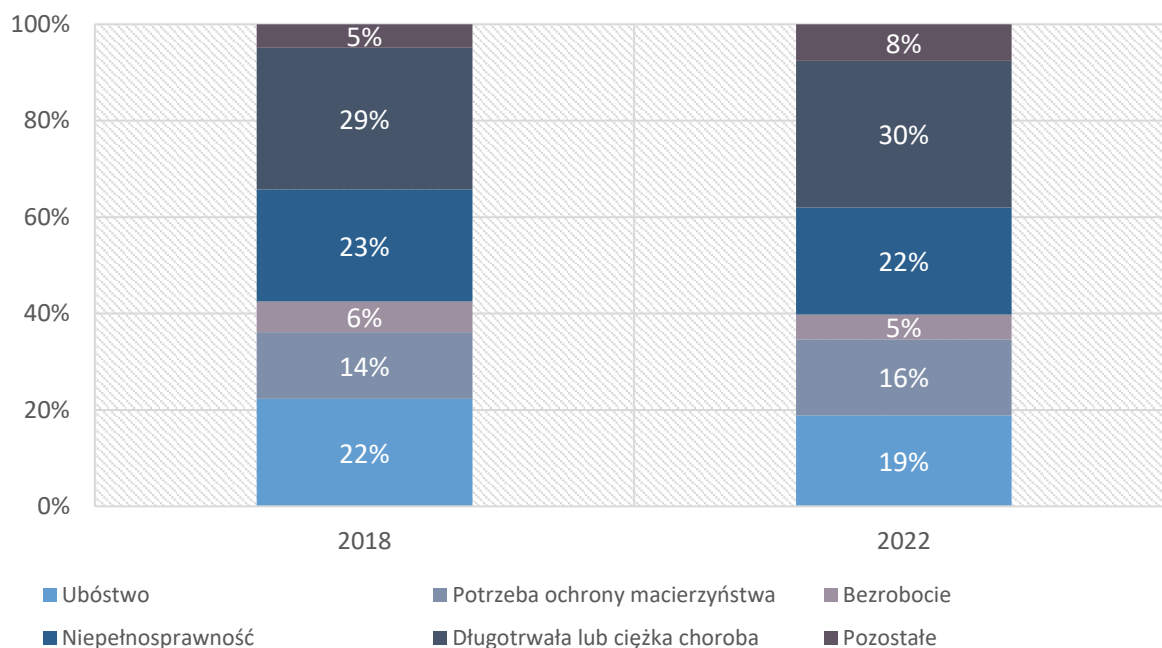
Wykres 10. Liczba osób i rodzin korzystających z wsparcia społecznego w gminie Raba Wyżna w latach 2018-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS Raba Wyżna

Wyliczany przez GUS wskaźnik, obrazujący beneficjentów pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, na koniec 2021 r. dla gminy Raba Wyżna wyniósł 338 osób. Jest on porównywalny z danymi dla całego regionu (336 os.), a jednocześnie nieco wyższy w zestawieniu ze średnią powiatową (289 os.).

Wykres 11. Struktura świadczeń pomocy społecznej w gminie Raba Wyżna w latach 2018 i 2022, ze względu na powody ich udzielania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GOPS Raba Wyżna

Podstawową opiekę zdrowotną dla mieszkańców jednostki zapewnia Samodzielny Publiczny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej (SP GZOZ) w Gminie Raba Wyżna, w strukturach którego działają Ośrodki Zdrowia w Rabie Wyżnej, Skawie i Sieniawie, a także filia w Podsarniu. Ofertę uzupełniają niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, gabinety prywatnej praktyki lekarskiej oraz podmioty działające w okolicznych miejscowościach (głównie Nowy Targ, Rabka-Zdrój oraz Jordanów). Także Nowy Targ i Rabka-Zdrój są najbliższymi położonymi miejscowościami zapewniającymi, za sprawą tamtejszych szpitali, dostęp do leczenia specjalistycznego. W Rabie Wyżnej w pełnym wymiarze czasowym stacjonuje Zespół Ratownictwa Medycznego (ZRM), którego zasięg działania obejmuje także sąsiednią gminę Spytkowice.

Konsekwencje i wyzwania:

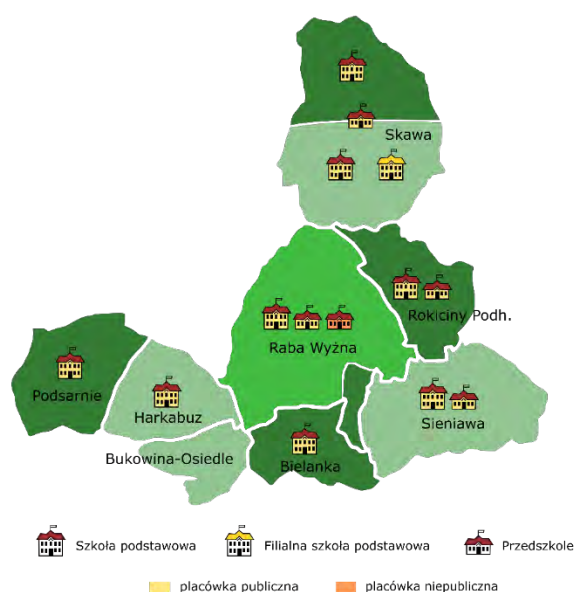
- Dane statystyczne wskazują na możliwie stabilną sytuację w zakresie polityki społecznej w gminie. Można jednak zakładać, że w najbliższym czasie, poza „standardowym” zestawem problemów społecznych, samorząd gminny czeka szereg wyzwań związanych z łagodzeniem gospodarczych i społecznych skutków pandemii – w tym drugim przypadku przede wszystkim wśród osób młodych (np. problemy zdrowotne i psychiczne, zgłaszane przez nauczycieli i pedagogów szkolnych);
- Duże wyzwanie w zakresie pomocy społecznej wiąże się z wskazanymi wcześniej zmianami w strukturze demograficznej jednostki – w najbliższych latach liczba osób starszych i chorych, a zatem wymagających rozmaitych form wsparcia, będzie rosła. Należy przez to rozumieć nie tylko działania typowe dla ośrodków pomocy społecznej, ale także wszelkie formy aktywizacji, budowania oferty spędzania czasu wolnego, przeciwdziałania wykluczeniu, animacji poprzez kulturę itd.;
- Zmiany w strukturze demograficznej wymuszają także dodatkowe działania w obszarze ochrony zdrowia. Poza standardowymi działaniami, zapewniającymi odpowiednie wyposażenie infrastrukturalne i sprzętowe placówek systemu opieki zdrowotnej, należy położyć odpowiedni nacisk na zapewnienie i podnoszenie kwalifikacji kadr medycznych oraz dostosowanie usług do zapotrzebowania i podniesienie ich dostępności;
- Prowadzenie dwóch placówek pomocy społecznej potwierdza znaczącą rolę podmiotów pozarządowych nie tylko dla szeroko rozumianego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, ale i dla zapewnienia wsparcia osobom o dodatkowych potrzebach i ich rodzinom. Jednocześnie daje ono dobre podstawy do rozwijania tzw. „srebrnej gospodarki” na terenie gminy, pożądaną przede wszystkim z punktu widzenia procesów demograficznych, zachodzących w skali całego kraju.

h) Uwarunkowania i wnioski diagnostyczne wynikające z analizy kapitału społecznego, w tym sfery edukacji i wychowania:

Zadania z zakresu wychowania przedszkolnego na terenie gminy Raba Wyżna realizuje 5 przedszkoli, z czego 4 prowadzone przez samorząd gminny. Dodatkowo, opiekę przedszkolną realizują cztery oddziały przedszkolne przy publicznych szkołach podstawowych. W ostatnich latach liczba dzieci, uczęszczających do publicznych przedszkoli na terenie gminy Raba Wyżna, utrzymywała się na zbliżonym poziomie – zauważalny wzrost przyniósł dopiero rok szkolny 2022/2023 (354 dzieci, o ok. 20 więcej niż w poprzednich latach). Największa ich część przypada na placówki w Rabie Wyżnej oraz Skawie (łącznie blisko 67% ogółu). Koszt utrzymania większości placówek w przeliczeniu na jedno dziecko jest zbliżony i w roku 2022 wynosił około 9,5 tys. zł, poza Przedszkolem Gminnym w Rokicinach Podhalańskich (12,6 tys. zł).

Sieć szkół podstawowych na terenie gminy Raba Wyżna jest dość rozbudowana i opiera się w całości na placówkach prowadzonych przez samorząd gminny. Tworzy ją 8 szkół podstawowych wraz z jedną placówką filialną, z których dwie działają w strukturach zespołów szkolno-przedszkolnych. Liczba uczniów w szkołach utrzymuje się w analizowanym okresie na dość stałym poziomie, najwięcej z nich skupiają szkoły w Rabie Wyżnej (32,9% ogółu w roku szkolnym 2022/2023) oraz SP nr 1 w Skawie (17,3%) i SP w Rokicinach Podhalańskich (12,8%). Na przestrzeni ostatnich 5 lat dostrzegalny jest przy tym trend nieznacznego wzrostu udziału placówek najmniejszych. Pod względem kosztów utrzymania danej placówki w przeliczeniu na 1 ucznia zwraca uwagę duża rozpiętość kwot – w 2022 r. wynosiła ona od 14,4 tys. zł (SP Raba Wyżna) do 22,7 tys. zł (SP Bielanka). Najwyższymi kwotami charakteryzują się szkoły o najmniejszej liczbie uczniów.

Rysunek 8. Rozmieszczenie przedszkoli, szkół podstawowych i obwody szkolne w gminie Raba Wyżna w pierwszej połowie 2023 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Raba Wyżna

Analiza wyników z egzaminów ósmoklasisty, kończących edukację na poziomie podstawowym wynika, że poziom edukacji w szkołach podstawowych na terenie gminy Raba Wyżna jest dość przeciętny. Ani razu nie udało się osiągnąć rezultatów lepszych niż średnia dla całego województwa, kilkakrotnie natomiast uczniowie ze szkół z terenu analizowanej jednostki byli lepsi od swoich rówieśników z całego powiatu – trend ten widoczny był w szczególności w przypadku języka angielskiego. O dość dobrym poziomie nauczania z tego przedmiotu świadczy także zestawienie wyników z gminami stanowiącymi tło porównawcze.

Tabela 1. Średnie procentowe wyniki uczniów wybranych jednostek z egzaminu ósmoklasisty (j. polski, matematyka, j. angielski) w latach 2018-2022

	język polski				matematyka				język angielski			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Małopolska	67,0	62,03	63,96	63,56	50,18	50,92	52,43	63,17	61,51	56,90	68,86	69,18
powiat nowotarski	64,97	58,57	61,68	60,33	44,72	45,64	47,47	57,85	53,12	48,78	61,92	60,88
Bystra-Sidzina	63,23	61,52	61,28	70,15	36,80	42,69	49,53	49,53	45,91	45,97	64,03	63,27
Kamienica	62,68	57,71	59,07	55,96	42,85	45,64	44,97	52,26	48,96	43,81	54,50	55,83
Lubień	62,74	62,86	61,32	59,96	44,54	49,20	48,36	61,99	62,20	53,81	69,46	64,01
Raba Wyżna	65,04	55,12	60,90	58,12	41,58	46,45	46,42	56,35	54,67	51,46	62,15	65,81
Spytkowice	60,44	49,18	60,09	56,90	42,71	40,39	43,78	55,38	53,85	47,00	59,81	55,33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE Kraków

Według stanu na koniec kwietnia 2023 r., w Krajowym Rejestrze Sądowym figurowały 33 podmioty – organizacje społeczne i zawodowe – zarejestrowane na terenie gminy Raba Wyżna. Większość (24,2% ogółu) stanowiły ochotnicze straże pożarne, znacząca była także reprezentacja (21,2%) kółek rolniczych. W rozbiciu na poszczególne miejscowości dominują te o największej liczbie mieszkańców – Raba Wyżna (27% ogółu organizacji), Rokiciny Podhalańskie (18%) oraz Sieniawa (15%). Według danych GUS, w roku 2021 w gminie Raba Wyżna działało 26 stowarzyszeń, fundacji i innych organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców – zauważalnie mniej niż w przypadku powiatu (35) i regionu (41). Należy jednak mieć na uwadze zawodność tych danych, nieoddających skali zaangażowania organizacji, niezależnej od ich liczebności.

Analiza frekwencji wyborczej w wybranych głosowaniach pomiędzy 2014 a 2020 rokiem wskazuje na występowanie podobnego trendu w gminie Raba Wyżna i w całym powiecie nowotarskim. Ogólnie zaangażowanie w wybory wzrastało, jednak przez cały analizowany okres w przypadku obydwu jednostek pozostawało wyraźnie niższe od obserwowanego w skali całego regionu. Zwraca także uwagę fakt, że wybory do rad gmin (2014, 2018)

cieszyły się zauważalnie niższym powodzeniem niż głosowania do instytucji szczebla centralnego.

Konsekwencje i wyzwania:

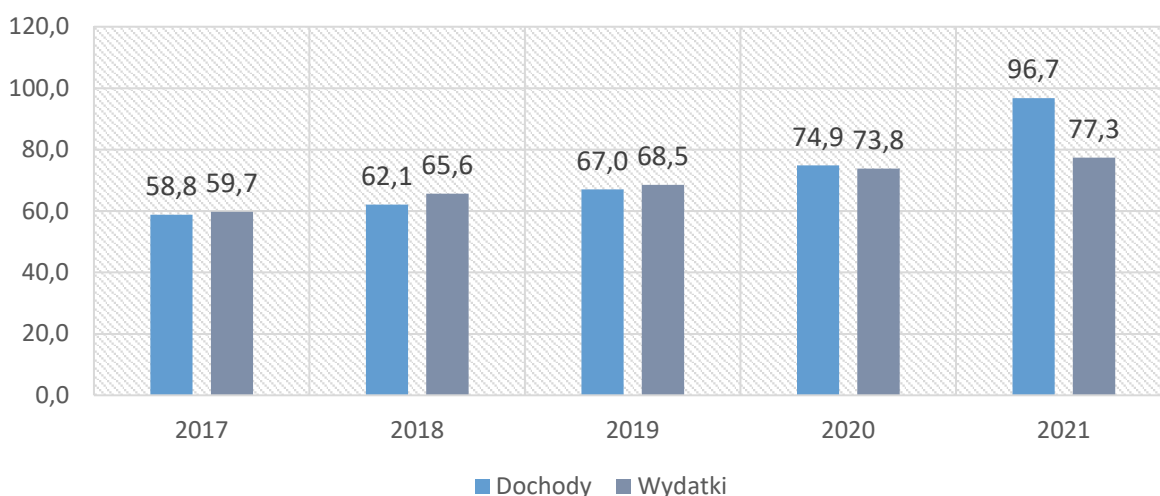
- Wartości przytoczonych wskaźników mogą sugerować, że poziom aktywności społeczności lokalnych, rozumiany jako skłonność do oddolnego podejmowania spraw uważanych za słuszne i ważne, jest dość przeciętny. Zwraca jednak uwagę fakt, że wiele inicjatyw, głównie animacyjno-integrujących i kulturalno-rozrywkowych, mających także oddziaływanie ponadlokalne, jest efektem działania w ramach stowarzyszeń, kół gospodyń wiejskich czy grup nieformalnych. Wyzwaniem dla gminy jest wspieranie aktywności i partycypacji mieszkańców oraz rozwój różnych form współpracy (finansowej i pozafinansowej) z organizacjami pozarządowymi i innymi inicjatywami;
- Dostęp do edukacji na poziomie przedszkolnym i szkolnym jest jednym z ważniejszych czynników, które wpływają na atrakcyjność osadniczą jednostki. W przypadku gminy Raba Wyżna należy ocenić go jako zadowalający, co jest bezpośrednią konsekwencją rozbudowanej sieci placówek;
- Jednym z warunków posiadania atrakcyjnej oferty edukacyjnej jest ponoszenie nakładów na utrzymanie infrastruktury szkolnej w odpowiednim stanie – dotyczy się to zarówno samych budynków szkół i ich wyposażenia, jak również infrastruktury przyszkolnej i okołoszkolnej, ułatwiającej codzienne funkcjonowanie;
- Z uwagi na sytuację demograficzną w regionie i całym kraju, konieczne jest monitorowanie poziomu wydatków ponoszonych na utrzymanie gminnych przedszkoli i szkół, zwłaszcza w przypadku posiadania rozbudowanej sieci placówek, jak w przypadku gminy Raba Wyżna. Może się to wiązać z koniecznością działań optymalizacyjnych, ograniczania działalności lub nawet zamykania części placówek, co jest zwykle negatywnie przyjmowane przez społeczności lokalne i stanowi przyczynę konfliktów społecznych, ale konieczne z punktu widzenia zasadności i racjonalności wydatkowania środków publicznych;
- Ważną kwestią jest poziom nauczania – ten, co sugerują wyniki z egzaminu ósmoklasisty, jest w przypadku gminy Raba Wyżna dość przeciętny. Może to skłaniać do konieczności przeprowadzenia dokładniejszych badań, zmierzających do określenia źródeł problemu – tym bardziej, że zdiagnozowana sytuacja obniża konkurencyjność miejscowych szkół podstawowych w stosunku do placówek z okolicznych gmin, a jednocześnie negatywnie wpływa na atrakcyjność osadniczą jednostki;
- W kontekście funkcjonowania szkół i przedszkoli w gminie Raba Wyżna znaczenie ma także niewielka odległość do Nowego Targu, Rabki-Zdroju czy Jordanowa – dla wielu rodziców tamtejsze placówki mogą być bardziej atrakcyjne (np. przez

nowoczesną bazę i wyposażenie czy ofertę zajęć pozalekcyjnych), a odwożenie dzieci do szkoły może być połączone z dojazdami do pracy. Przewagą konkurencyjną tamtych placówek może być także wspomniany poziom nauczania. Liczba uczniów z terenu gminy, uczęszczających do szkół poza jej granicami wydaje się potwierdzać istnienie tego zjawiska.

i) Uwarunkowania i wnioski diagnostyczne wynikające z analizy sytuacji finansowej gminy:

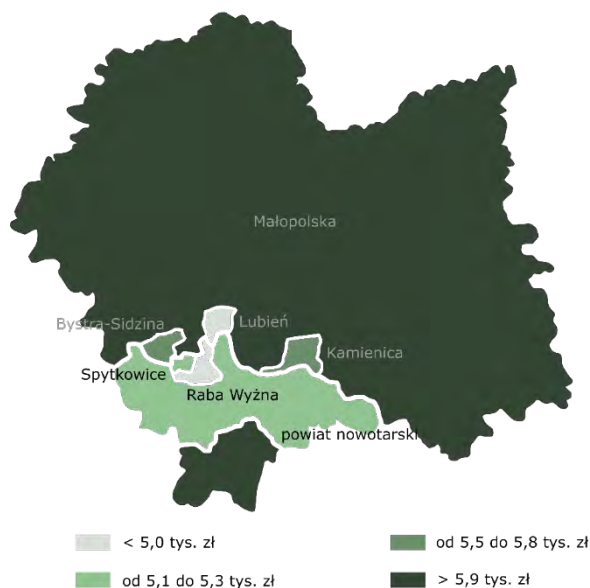
Dochody gminy Raba Wyżna w roku 2021 wyniosły 96,7 mln zł, o 67% więcej od kwoty z 2017 r. Wzrost ten był najwyższy spośród jednostek porównywanych, włączywszy w to także średnią dla gmin powiatu (+55%) oraz województwa (+51%). Poziom dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2021 r. wyniósł 6 636,83 zł, natomiast uśredniona wartość dochodu w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla całego okresu 2017-2021 wyniosła 4 713,98 zł i wśród porównywanych jednostek była najniższa. W całym tym pięcioleciu poziom dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Raba Wyżna był niższy od średniej dla gmin całego województwa, natomiast średnią dla gmin powiatu przekroczonej jeden raz (2021).

Wykres 12. Dochody i wydatki budżetu gminy Raba Wyżna w mln zł w okresie 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

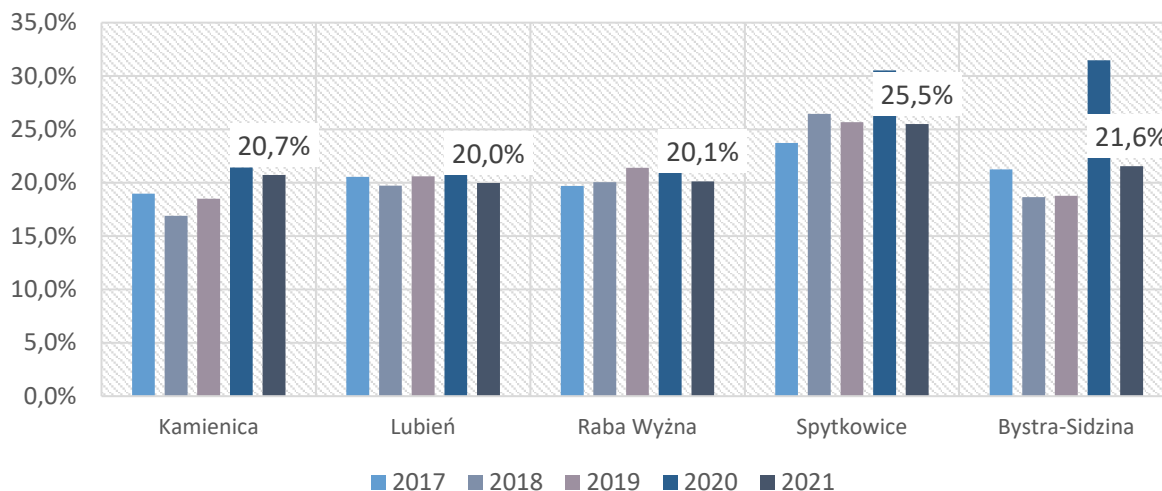
Rysunek 9. Dochody budżetów w przeliczeniu na 1 mieszkańca wybranych jednostek – wartość uśredniona dla lat 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Gminę Raba Wyżna charakteryzuje dość niski poziom dochodów własnych w ogólnej kwocie dochodów budżetowych – w analizowanym pięcioleciu ich odsetek oscylował wokół wartości 20%, osiągając w roku 2021 poziom 20,1%. Podobna sytuacja występowała w gminach stanowiących tło porównawcze. Z kolei kwota środków finansowych zaabsorbowanych z funduszy UE, jaka w zestawieniach GUS za okres 2017-2021 figuruje przy gminie Raba Wyżna wyniosła 7,46 mln zł i spośród porównywanych jednostek jest najwyższa. Należy jednak pamiętać, że wyliczenia te nie uwzględniają środków pochodzących z budżetu państwa, przydzielanych w trybie konkursowym, przez co można je traktować co najwyżej pomocniczo.

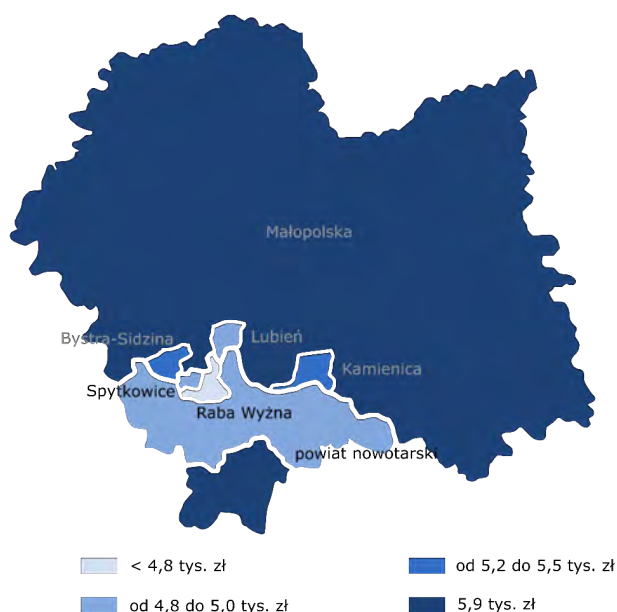
Wykres 13. Udział dochodów własnych w ogólnej kwocie dochodów jednostek porównywanych w okresie 2017-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wydatki budżetu gminy Raba Wyżna w 2021 r. wyniosły 77,3 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2021 r. gmina Raba Wyżna wydawała 5 307,03 zł, mniej niż w przypadku średniej dla gmin powiatu (5 693,73 zł) oraz regionu (6 855,04 zł), co więcej, ani razu w analizowanym okresie 2017-2021 wartość ta nie przekroczyła średnich powiatowych i regionalnych. Natomiast uśredniony poziom wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca w okresie 2017-2021 wyniósł 4 713,98 zł i wśród wszystkich analizowanych jednostek był najniższy.

Rysunek 10. Wydatki budżetów w przeliczeniu na 1 mieszkańca wybranych jednostek – wartość uśredniona dla lat 2017-2021

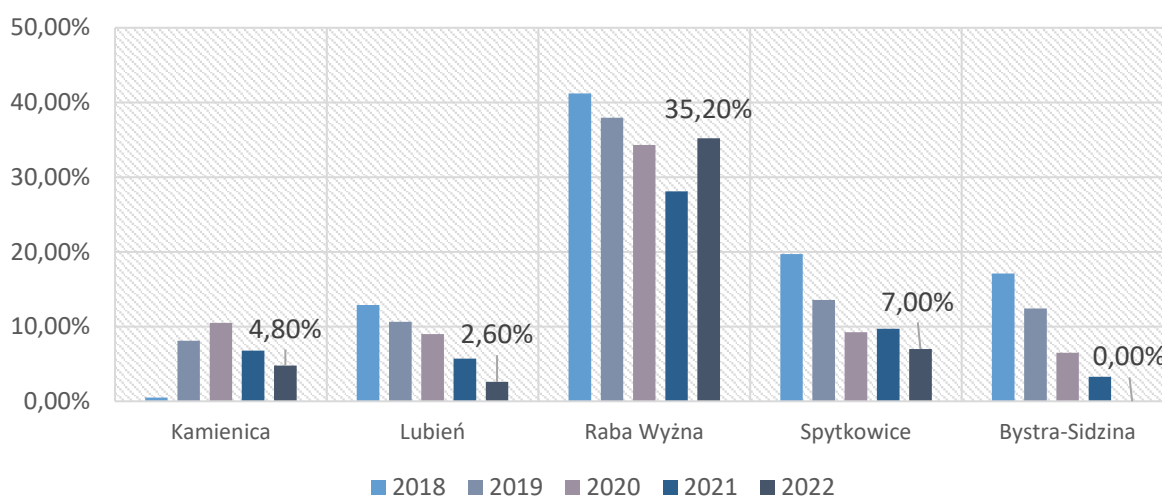

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Pod względem wydatków z budżetu gminy, na pierwszej pozycji wśród działów klasyfikacji budżetowej, uplasowały się wydatki w dziale „oświata i wychowanie”, obejmujący przede wszystkim szeroko pojęte utrzymanie i funkcjonowanie przedszkoli i szkół podstawowych, stanowiąc odpowiednio 32,9% na początku analizowanego okresu oraz 36,7% ogółu w ostatnim roku analizy. Różnice pomiędzy wartościami dla poszczególnych działów pomiędzy rokiem 2017 a 2021 nie były znaczące. Struktura wydatków gminy Raba Wyżna w 2021 r. nie odróżnia się znacząco od pozostałych gmin, gdzie, wyjąwszy dział „rodzina” (obsługa programu „Rodzina 500+”), największa część wydatków związana jest z oświatą i wychowaniem. Warto przy tym nadmienić, że w przypadku analizowanej jednostki wspomniane 36,7% ogółu przeznaczane na ten cel w 2021 r. było wartością najwyższą.

Dane Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie wskazują na dość wysoki poziom zadłużenia gminy Raba Wyżna, zwłaszcza na tle jednostek porównywanych. Odnotowany na koniec 2022 r. poziom 35,20% znacząco przekraczał wartości notowane w gminach Kamienica, Lubień, Spytkowice oraz Bystra-Sidzina (w tej ostatniej gminie w 2022 r. zadłużenie zostało zredukowane do zera). Co więcej, Raba Wyżna była jedyną gminą, w której poziom zadłużenia w roku 2022 wzrósł w stosunku do roku poprzedniego.

Wykres 14. Zadłużenie jednostek porównywanych w okresie 2018-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych RIO Kraków

Konsekwencje i wyzwania:

- Gospodarka finansowa gminy Raba Wyżna jest dość uporządkowana, choć niepokoić może niski odsetek dochodów własnych (co jednak, jak pokazują analizy, jest zjawiskiem typowym dla gmin o podobnych uwarunkowaniach), znacznie niższy poziom dochodów w przeliczeniu na mieszkańca niż wśród jednostek tła porównawczego i niewielkie możliwości w zakresie ich podniesienia. Konieczna jest kontynuacja zrównoważonej polityki finansowej, na tyle, na ile to możliwe ze względu na uwarunkowania zewnętrzne (np. kryzys energetyczny, gospodarczy, uwarunkowania prawne tworzone na szczeblu centralnym);

- Pomijając dział „Rodzina”, związany z transferami w ramach programu „Rodzina 500+” (które od 2022 r. przejął Zakład Ubezpieczeń Społecznych), największym obciążeniem dla budżetu gminnego jest funkcjonowanie szkół i przedszkoli. Kwestia ta winna być przedmiotem szczególnej uwagi, z rozważaniem możliwości przeprowadzenia działań optymalizacyjnych włącznie – tym bardziej, że sieć placówek jest dość znacząco rozbudowana;
- Jednym z wyzwań na nadchodzącą dekadę jest podniesienie lub co najmniej utrzymanie sprawności absorbowania środków zewnętrznych, w tym pochodzących z UE, przy jednoczesnej racjonalności i adekwatności w doborze inwestycji;
- Kontrola wymagać będzie także poziom zadłużenia budżetu gminy, wyróżniający się swoją wysokością na tle gmin porównywanych.

ANALIZA STRATEGICZNA (SWOT) GMINY RABA WYŻNA

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnostycznych. Służy porządkowaniu informacji, dokonywaniu oceny zasobów i czynników zewnętrznych, ułatwia też identyfikację wyzwań i określenie priorytetów rozwoju. W najbardziej podstawowym ujęciu, polega na grupowaniu czynników odnoszących się do polityki rozwoju na cztery kategorie, nazwane z j. ang.: strengths – mocne strony, weaknesses – słabe strony, opportunities – szanse i threats – zagrożenia.

Tabela 2. Wyniki analizy SWOT dla gminy Raba Wyżna

Silne strony - Potencjały konkurencyjne	Słabe strony - Bariery rozwojowe
• Zadowalająca dostępność komunikacyjna gminy, zapewniona bezpośrednim dostępem do drogi ekspresowej S7 (węzeł „Zabornia”), krajowej nr 7, wojewódzkiej nr 958 oraz linii kolejowej z prowadzonym ruchem pasażerskim – czynnik podnoszący atrakcyjność osadniczą, gospodarczą i turystyczną; • Korzystne położenie w kontekście rozwoju działalności gospodarczej, w tym związanej z obsługą ruchu turystycznego – na szlakach komunikacyjnych łączących Polskę ze Słowacją oraz Podhale z pozostałą częścią kraju; • Położenie w niewielkiej odległości od ośrodków miejskich znaczenia ponadlokalnego i lokalnego (m.in. Nowy Targ, Jordanów, Rabka-Zdrój, Czarny Dunajec) – ułatwiony dostęp do miejsc pracy, usług podstawowego oraz (w ograniczonym stopniu) wyższego rzędu; • Wysoki stopień pokrycia gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego – czynnik istotny z punktu widzenia zapewnienia ładu przestrzennego,	• Duża odległość do większych ośrodków miejskich znaczenia ponadregionalnego (na czele z Krakowem i Górnym Śląskiem) – mniejsza konkurencyjność względem gmin położonych w bezpośrednim zasięgu oddziaływania dużego miasta; • Przebieg fragmentów głównych szlaków komunikacyjnych gminy przez centra miejscowości (głównie Rokiciny Podhalańskie, Raba Wyżna, Bielanka) – obniżenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców oraz narażenie na hałas i zanieczyszczenia; • Bariery rozwojowe wynikające z ukształtowania terenu (ze szczególnym uwzględnieniem podziału gminy na część „beskidzką” i „orawską” po obu stronach Pasma Podhalańskiego) oraz rozproszenia zabudowy mieszkalnej – m.in. utrudnienia w komunikacji, rozbudowie i utrzymaniu infrastruktury sieciowej (głównie kanalizacji), wyższe koszty zimowego utrzymania dróg; • Specyficzna, typowa dla południowej części Małopolski forma osadnictwa (duża liczba „ról”, składających się na jedną miejscowość) w połączeniu

Silne strony - Potencjały konkurencyjne	Słabe strony - Bariery rozwojowe
szczególnie w kontekście rozwoju zabudowy mieszkaniowej, usługowej oraz letniskowej; • Atrakcyjność ukształtowania terenu z punktu widzenia osadnictwa, aktywnego wypoczynku i rekreacji, walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz widokowe Pasma Podhalańskiego oraz istniejąca baza turystyczna (m.in. szlaki turystyczne, w tym Szlaki Papieskie, kilkukilometrowa droga dla rowerów) – potencjał w kierunku rozwoju turystyki i branż pokrewnych; • Aktywność własna oraz wsparcie samorządu dla prywatnych inicjatyw proekologicznych (likwidacja nieekologicznych źródeł ciepła, termomodernizacja, instalacja OZE) w połączeniu z działaniami informacyjnymi i edukacyjnymi – wzrost świadomości społecznej w zakresie ekologii oraz postaw i zachowań prośrodowiskowych; • Korzystna sytuacja demograficzna w zakresie struktury wiekowej – utrzymująca się przewaga grupy najmłodszej (osoby w wieku przedprodukcyjnym) nad najstarszą (wiek poprodukcyjny), w dużej mierze wynikająca z silnych więzi społecznych (akcentowanie roli rodziny, tradycji i wiary, typowe dla Podhala i okolic) – czynnik wzmacniający kapitał ludzi i społeczny oraz potencjał rozwojowy gminy; • Zauważalna działalność organizacji pozarządowych i społecznych oraz znaczący potencjał lokalnych środowisk	z chaotyczną numeracją domów – trudności w orientacji w terenie dla osób przyjezdnych oraz służb ratowniczych; • Zagrożenie osuwiskowe a także ryzyko wystąpienia powodzi i podtopień, wywołanych krótkotrwałymi, nawałnymi opadami, ze szczególnym narażeniem zabudowy oraz infrastruktury transportowej (drogi, mosty, przepusty) rozlokowanej w dolinach rzek i potoków; • Niski potencjał dla rozwoju rolnictwa, wynikający z uwarunkowań klimatycznych (nachylenie gruntów, słaba jakość gleb, krótki okres wegetacyjny), gospodarczych (rozdrobienie gruntów) oraz społecznych (zanik upraw rolnych i hodowli, związany głównie z ich nieopłacalnością); • Współistnienie dwóch negatywnych zjawisk demograficznych: powolnego, choć dostrzegalnego ubytku liczby ludności (głównie wskutek migracji ludzi młodych) oraz starzenia się społeczeństwa, łącznie skutkujących pogarszaniem się sytuacji demograficznej gminy oraz niekorzystne prognozy w tym zakresie – zaburzenie struktury demograficznej i społecznej gminy, wpływ na budżet lokalny oraz system świadczenia usług publicznych; • Mało korzystna sytuacja lokalnego rynku pracy, z brakiem dużych, rozpoznawalnych w skali regionu przedsiębiorstw, niewielką liczbą miejsc

Silne strony - Potencjały konkurencyjne	Słabe strony - Bariery rozwojowe
kulturalnych, artystycznych oraz sportowych (w tym OSP, KGW, różne zespoły, twórcy, artyści, rzemieślnicy i pasjonaci lokalni, kluby sportowe) w zakresie tworzenia i upowszechniania tradycji, kultury, historii i aktywnego spędzania wolnego czasu – wpływ na kapitał społeczny oraz atrakcyjność oferty kulturalnej, turystycznej i obywatelskiej; • Zadowalający dostęp do placówek edukacji przedszkolnej i szkolnej, wzmacniający atrakcyjność osadniczą oraz lokalny kapitał intelektualny; • Rozwinięta oferta niepublicznych placówek z zakresu opieki nad osobami starszymi, chorymi i z niepełnosprawnościami – dedykowane wsparcie i aktywizacja tych grup społecznych, dostępność miejsc pracy dla mieszkańców gminy, potencjał w kierunku dalszej rozbudowy, istotny zwłaszcza z punktu widzenia sytuacji demograficznej Polski; • Spadająca liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej – lepsza sytuacja w tym zakresie w porównaniu z gminami położonymi w sąsiedztwie; • Duży poziom bezpieczeństwa publicznego (jeden z priorytetów polityki lokalnej; w efekcie incydentalny charakter poważniejszych przestępstw) i wolniejsze tempo życia, charakterystyczne dla obszarów wiejskich, oddalonych od dużych miast – potencjał w kształtowaniu oferty dla osób uciekających od wielkomiejskiego	pracy z atrakcyjnym, konkurencyjnym wynagrodzeniem; • Znikomy stopień przystosowania zbiorowego transportu publicznego do osób o szczególnych potrzebach (starsi, chorzy, niepełnosprawni) oraz utrudnienia w dostępności komunikacyjnej w dni wolne od pracy, pogarszające dostępność jednostki – ryzyko wystąpienia zjawiska wykluczenia komunikacyjnego w miejscowościach pozbawionych najbardziej podstawowych usług (m.in. aprowizacyjnych, ochrony zdrowia, edukacyjnych, kulturalnych); • Potencjał turystyczny, rekreacyjny i wypoczynkowy mniejszy niż w przypadku sporej części gmin południa Małopolski (m.in. podhalańskich, orawskich, gorczańskich), w tym niezadowalający stopień rozwoju dedykowanej infrastruktury i oferty; • Niewielka długość dróg dla rowerów o przeznaczeniu turystycznym i deficyt takiej infrastruktury o wykorzystaniu poza turystycznym – brak dogodnych i bezpiecznych tras, utrudniający codzienne funkcjonowanie mieszkańcom (dojazd do szkół, miejsc pracy oraz realizacji usług, punktów przesiadkowych), niewykorzystany potencjał turystyczny i rekreacyjny; • Słabo rozwinięta baza sportowa w zakresie sportów zimowych i wyczynowych – deficyt widoczny zwłaszcza w zestawieniu z gminami sąsiednimi;

Silne strony - Potencjały konkurencyjne	Słabe strony - Bariery rozwojowe
zgiełku z jednoczesnym dobrym dostępem do usług publicznych i ciekawej oferty spędzania czasu wolnego; Różnorodność kulturowa, manifestująca się w zasobach materialnego i przede wszystkim niematerialnego dziedzictwa kulturowego, wynikająca m.in. z zasłóci historycznych (położenie na styku dwóch grup etnograficznych, a do 1918 r. także państw), a jednocześnie duża liczba – zwłaszcza jak na beskidzką gminę wiejską – osób trwale zapisanych w historii Polski, wywodzących się z jej terenu – wpływ na rozpoznawalność gminy oraz jej potencjał rozwojowy i marketingowy.	- Braki w zakresie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, skutkujące pogorszeniem stanu środowiska naturalnego oraz atrakcyjności osadniczej i inwestycyjnej, oraz kosztochłonność rozbudowy i utrzymania infrastruktury warunkowana ukształtowaniem terenu i rozproszeniem zabudowy; - Koncentracja gminnych placówek kultury w „beskidzkiej” części jednostki – ryzyko obniżenia dostępu do aktywności kulturalnych dla mieszkańców miejscowości po zachodniej stronie Pasma Podhalańskiego, szczególnie dotkliwy dla osób o utrudnionej mobilności (najmłodsi, najstarsi); - Problemy w dostępie do szybkiego i niezawodnego Internetu w niektórych miejscowościach gminy – obniżenie atrakcyjności osadniczej, bariera dla rozwoju mechanizmów pracy zdalnej, skutkująca pogłębieniem zjawiska odpływu ludzi młodych; - Nierozwiązany problem zanieczyszczenia powietrza wskutek „niskiej emisji”, dotkliwego zwłaszcza w sezonie grzewczym – negatywny wpływ na atrakcyjność osadniczą, turystyczną i rekreacyjną gminy oraz na zdrowie i samopoczucie jej mieszkańców; - Niepokojące trendy w gospodarce finansowej gminy – niski poziom dochodów własnych w strukturze dochodów budżetu gminy i niewielkie możliwości w zakresie ich podniesienia

Silne strony - Potencjały konkurencyjne	Słabe strony - Bariery rozwojowe
	oraz wysoki poziom zadłużenia – czynniki wymagające uważnej dyscypliny finansowej, co ogranicza potencjał inwestycyjny jednostki;
Szanse	Zagrożenia
• Podniesienie dostępności komunikacyjnej poprzez zakończenie prac modernizacyjnych i budowlanych na sieci drogowej i kolejowej Małopolski, skutkujące m.in. zwiększeniem się roli połączeń kolejowych do i z Krakowa oraz Nowego Targu – uzyskanie szybkiego korytarza transportowego ze stolicą regionu i powiatu, podnoszące potencjał osadniczy, gospodarczy i turystyczny gminy; • Zewnętrzne inwestycje zwiększające zdolności retencyjne i podnoszące bezpieczeństwo przeciwpowodziowe gminy • Wykorzystanie gminy w charakterze bazy wypadowej do nieodległych miejsc o dużej atrakcyjności przyrodniczej (m.in. Podhale, Gorce, Beskid Wyspowy, Jezioro Mucharskie), pielgrzymkowej i turystycznej; • Wykorzystanie zainteresowania zdrowym i aktywnym trybem życia oraz rosnącej popularności turystyki rekreacyjnej i wypoczynkowej w otoczeniu natury, w tym nisko kosztową turystyką w wydaniu lokalnym, sprowadzającą się do jednodniowych odwiedzin w lokalizacjach oddalonych o 1-2 godziny drogi od miejsca zamieszkania –	• Wzmocnienie się tendencji migracji do większych ośrodków miejskich i zagranicznych, oraz przechwytywanie powracających z migracji zarobkowej przez gminy o wyższej atrakcyjności osadniczej (np. położone bliżej Krakowa) – w konsekwencji odpływ kapitału ludzkiego, ubożenie kapitału ludzkiego i społecznego oraz odpływ płatników podatków stanowiących o budżecie lokalnym i możliwościach rozwojowych gminy; • Dalsze pogłębianie się dysproporcji rozwojowych (warunkowanych m.in. liczbą ludności oraz dostępem do infrastruktury, usług publicznych oraz komercyjnych) pomiędzy „beskidzką” a „orawską” częścią gminy, z ryzykiem marginalizacji drugiej z nich; • Czasowe niedogodności związane z budową i funkcjonowaniem odcinka drogi S7 w kierunku granicy oraz problemy z wytyczeniem nowego przebiegu DW958 (obejście Raby Wyżnej) – ryzyko wystąpienia konfliktów społecznych a po uruchomieniu tras wystąpienie uciążliwości związanych z natężeniem ruchu w miejscach dotychczas spokojnych; • Napływ osadnictwa „sezonowego”, skutkującego chaosem przestrzennym

Szanse	Zagrożenia
oferta dla mieszkańców Krakowa, Górnego Śląska, Bielska-Białej itd.; • Przekształcenie lokalnego rolnictwa o niskiej opłacalności w kierunku tworzenia żywności ekologicznej o wysokich walorach smakowych, w połączeniu z turystyką wiejską i agroturystyką – stworzenie nowych bądź dodatkowych źródeł utrzymania dla mieszkańców, podniesienie rozpoznawalności i atrakcyjności gminy; • Programy rządowe i systemy finansowe ukierunkowane na politykę prorodzinną, ofertę dla młodzieży i młodych dorosłych, kompleksową politykę senioralną i społeczną oraz dostępność dedykowanych funduszy krajowych, unijnych i międzynarodowych; • Rozwój usług opiekuńczych dla osób starszych i/lub chorych w odpowiedzi na sytuację demograficzną w całym regionie – szansa na stworzenie miejsc pracy dla mieszkańców gminy przy jednoczesnym rozwiązaniu problemu opieki nad osobami tego wymagającymi; • Polityczny i społeczny priorytet związany z ochroną środowiska oraz ograniczaniem zmian klimatu i adaptacją do nich, dostęp do wiedzy, sprawdzonych rozwiązań oraz zewnętrznych środków finansowych; • Większa świadomość w zakresie ochrony środowiska naturalnego i zachowań proekologicznych wśród młodszych pokoleń – szansa na zdynamizowanie procesu poprawy	oraz zwiększonym poziomem wykorzystywania zasobów gminy (drogi, infrastruktura sieciowa) w letnim i zimowym sezonie turystycznym przy jednoczesnym braku odprowadzania podatków; • Nasilenie problemów społecznych wskutek czynników zewnętrznych (np. pandemia COVID-19, sytuacja gospodarcza kraju, kryzys migracyjny wywołany wojną na Ukrainie), szczególnie wśród najmłodszych i najstarszych grup wiekowych – konieczność intensyfikacji działań pomocowych, przekładające się na większe zapotrzebowanie na finanse oraz specjalistyczną kadrę; • Rosnące obciążenia dla budżetu gminy z tytułu utrzymania infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej oraz sportowej, m.in. z tytułu wzrostu kosztu mediów – konieczność dokonywania priorytetyzacji wydatków, która może skutkować pogorszeniem się oferty bądź wzrostem poziomu opłat za korzystanie z niej; • Trudność w utrzymaniu obecnej, rozbudowanej sieci przedszkoli i szkół podstawowych wskutek procesów demograficznych oraz rosnących kosztów utrzymania infrastruktury – ryzyko konieczności ograniczania działalności lub nawet zamknięcia części placówek, rodzące napięcia społeczne oraz konieczność przeorganizowania funkcjonowania lokalnej edukacji; • Ryzyko wyhamowania poziomu inwestycji oraz rozwoju gminy ze

Szanse	Zagrożenia
stanu środowiska przy jednoczesnym obniżeniu nakładów finansowych ponoszonych przez samorząd gminny; • Dynamiczny rozwój technologii informacyjnych, skutkujący wzrostem partycypacji społecznej oraz możliwościami pracy zdalnej, wpływającymi na zacieranie się różnic w atrakcyjności rynku pracy pomiędzy dużymi miastami a oddalonymi od takich ośrodków gminami wiejskimi.	względem na kryzys gospodarczy, inflację i skalę zmian w systemie finansów publicznych w odniesieniu do jednostek samorządu terytorialnego; • Współistnienie występujących w skali całego kraju, pogłębiających się trudności w dostępie do podstawowych i specjalistycznych usług medycznych i opiekuńczych z procesem starzenia się społeczeństwa gminy i wzrostem zapotrzebowania na takie usługi; • Ryzyka związane ze zmianami klimatu – występowanie gwałtownych zjawisk pogodowych (np. deszcze nawalne, długookresowe susze) oraz konieczność ponoszenia kosztów przeciwdziałania ich zagrożeniom i skutkom; • Niska jakość polityki centralnej i stanowionego prawa oraz utrwalająca się biurokracja – brak wzorca prowadzenia długofalowej i profesjonalnej polityki rozwoju, nieporządek prawny oraz rosnące koszty realizacji zadań publicznych przez jednostki samorządu terytorialnego przy jednoczesnym braku rekompensat.

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie wniosków z diagnozy oraz dyskusji warsztatowej

WIZJA I MISJA ROZWOJU GMINY RABA WYŻNA

WIZJA ROZWOJU

Wizja rozwoju stanowi projekcję, opis pożądanego stanu gminy Raba Wyżna w perspektywie roku 2030. Określa stan docelowy, do którego dążyć będą władze samorządowe i wszyscy zaangażowani partnerzy. Wskazuje ona zasadniczy kierunek wspólnie podejmowanych interwencji.

W 2030 roku gmina Raba Wyżna, ze względu na swoje położenie, wysoką dostępność komunikacyjną, walory środowiskowe i kulturowe, stanowi atrakcyjną przestrzeń do życia, nauki, samorealizacji, pracy, lokowania i rozwijania działalności gospodarczej oraz spędzania czasu wolnego.

Walory kulturowe, przyrodnicze i krajobrazowe gminy są czynnie chronione i doskonalone, a jednocześnie stanowią ważne czynniki rozwoju społecznego i ekonomicznego.

Gmina jest animatorem i mecenasem rozbudowanej działalności kulturalnej, skupiającej się w szczególności na kultywowaniu i propagowaniu miejscowych tradycji.

Lokalna gospodarka stale wzrasta i różnicuje się, bazując głównie na lokalnych zasobach oraz przedsiębiorczości i kreatywności mieszkańców.

Walory przyrodniczo-krajobrazowe (rzeźba terenu, klimat, flora i fauna, krajobraz) oraz kulturowe (zasoby materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego) są wykorzystywane dla rozwoju i promocji funkcji turystycznej i rekreacyjnej gminy, co pozwala generować dodatkowe dochody w sferze usług i produkcji oraz nowe miejsca pracy.

Rozwój lokalny możliwy jest dzięki sprawnej i efektywnej, partnerskiej współpracy pomiędzy administracją, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi i nieformalnymi inicjatywami mieszkańców oraz innymi partnerami.

MISJA

Misja wskazuje naczelny cel polityki rozwoju gminy Raba Wyżna, wokół którego powinny koncentrować się działania władz samorządowych i wszystkich zaangażowanych partnerów. Stanowi przesłanie, będące podstawą i określeniem kierunku współdziałania na szczeblu lokalnym.

Wspólnie dążenie do poprawy warunków życia, nauki, pracy, samorealizacji, lokowania i rozwijania działalności gospodarczych oraz spędzania czasu wolnego na terenie gminy Raba Wyżna – przy wykorzystaniu położenia i dostępności komunikacyjnej gminy, jej walorów kulturowych i środowiskowych oraz potencjału kapitału ludzkiego i społecznego, na rzecz trwałego, zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju lokalnego.

OBSZARY, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ STRATEGII ROZWOJU GMINY RABA WYŻNA DO 2030 ROKU ORAZ OCZEKIWANE EFEKTY JEJ REALIZACJI

Strukturę Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku tworzą **3 obszary rozwojowe: GOSPODARKA I TURYSTYKA, INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO, USŁUGI PUBLICZNE**, które wzajemnie się przenikają i uzupełniają. W ramach tych obszarów dokonano koncentracji różnych działań wokół wyznaczonych celów.

W ramach każdego z obszarów zdefiniowano cele rozwojowe w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. **Cele strategiczne** mają charakter długofalowy, wskazują generalny kierunek postępowania w realizacji założonej wizji rozwoju gminy. **Cele operacyjne** dotyczą średniego horyzontu czasowego, określają narzędzia i sposoby realizacji celów strategicznych. Następnie określono kierunki działań, które wskazują przyjętą strategię postępowania, służą realizacji założonych celów, a tym samym stanowią podstawę wdrażania strategii. **Kierunki działań** oznaczają kierunki koncentracji wspólnych wysiłków (aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej) podejmowanych przez samorząd oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Strategia określa również **oczekiwane rezultaty** planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz **wskaźniki** ich osiągnięcia. Interwencje planowane w ramach poszczególnych obszarów nie są rozłączne, lecz silnie zintegrowane, dzięki czemu możliwe będzie uzyskanie efektu synergii, kluczowego dla ich powodzenia. **Jednocześnie katalog zadań pozostaje przykładowy i otwarty, tzn. możliwa jest realizacja innych zadań zgodnych z danym kierunkiem działań.**

Schemat 1. Cele strategiczne i operacyjne w ramach Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

Trwały i zrównoważony rozwój gminy Raba Wyżna w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym		
GOSPODARKA I TURYSTYKA	INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO	USŁUGI PUBLICZNE
Cel strategiczny 1. Rozwój i wzmocnienie konkurencyjności gospodarki lokalnej.	Cel strategiczny 2. Zapewnienie wysokiej jakości środowiska i funkcjonalnej komunikacji.	Cel strategiczny 3. Poprawa warunków życia na terenie gminy.
Cel operacyjny 1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła. Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	Cel operacyjny 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska. Cel operacyjny 2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	Cel operacyjny 3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania. Cel operacyjny 3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców. Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców. Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.

Źródło: Opracowanie własne

OBSZAR STRATEGICZNY 1.

GOSPODARKA I TURYSTYKA

Cel strategiczny 1.

Rozwój i wzmocnienie konkurencyjności gospodarki lokalnej.

Cele operacyjne:

- 1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.
- 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Uzasadnienie i strategia postępowania w ramach obszaru:

Celem strategicznym w ramach pierwszego obszaru tematycznego jest rozwój i wzmocnienie konkurencyjności gospodarki lokalnej. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki realizacji kierunków działań, pogrupowanych w 2 celach operacyjnych: 1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła oraz 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła:

Gmina Raba Wyżna posiada korzystne położenie przy ważnych szlakach komunikacyjnych (droga ekspresowa S7 z węzłem „Zabornia”, droga krajowa nr 7 oraz droga wojewódzka nr 958, linie kolejowe nr 98 Sucha Beskidzka – Chabówka oraz nr 99 Chabówka – Zakopane). Dodatkowo, zakończenie prac modernizacyjnych i budowlanych na sieci drogowej i kolejowej Małopolski będzie skutkowało poprawą dostępności gminy (m.in. zwiększeniem się roli połączeń kolejowych do i z Krakowa oraz Nowego Targu). Atuty te pozwalają na konstruowanie planów w zakresie organizacji na terenie gminy małych terenów inwestycyjnych. Jednocześnie działania te są mocno ograniczone przez podgórskie ukształtowanie terenu oraz duże rozdrobnienie gruntów i często ich nieuregulowany stan prawny. Dlatego nie ma tu mowy o tworzeniu dużych stref aktywności gospodarczej, ale o lokowaniu małych stref przemysłowo-usługowych, w szczególności bazujących na lokalnych potencjałach (np. przetwórstwo spożywcze, przemysł drzewny). Działania te wymagają szerokiej współpracy, w tym powinien uczestniczyć w nich zainteresowany kapitał prywatny (właściciele gruntów i ewentualni przyszli inwestorzy – wykupy, scalania, zamiany itp.). Najbardziej perspektywiczne w tym zakresie są tereny w sąsiedztwie wspomnianych ciągów i węzłów komunikacyjnych. Utworzenie takich niewielkich obszarowo stref komercyjnych wzmocniłoby lokalną gospodarkę, zwiększyło liczbę miejsc pracy na terenie gminy, a w konsekwencji również dochody budżetu pochodzące z tytułu udziału gminy we

wpływach z podatków PIT i CIT oraz w szczególności od nieruchomości. Aktualnie gmina posiada przeciętne wskaźniki przedsiębiorczości, dokumentowane m.in. liczbą zarejestrowanych w systemie REGON działalności gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, szczególnie w porównaniu ze średnią powiatową i nade wszystko regionalną. W gospodarce lokalnej zdecydowanie przeważają jednoosobowe działalności oraz mikro i małe firmy, często o profilu usługowym (w tym rzemieślnictwo oraz rękodzieło tradycyjne i nowoczesne). Wyzwaniem samorządu jest poprawa warunków dla rozwoju i różnicowania się biznesu (działania stymulujące zakładanie nowych podmiotów gospodarczych oraz wspierające działalność istniejących firm), w szczególności przy współpracy z różnymi wyspecjalizowanymi instytucjami, które oferują firmom szeroki wachlarz usług. Dużym polem do zagospodarowania wydaje się być sektor czasu wolnego – aktualnie odsetek firm z sekcji I „gastronomia i zakwaterowanie” w gospodarce lokalnej pozostaje na niskim poziomie, w tym w porównaniu ze średnią powiatową. Poza tym, istotną charakterystyką gminy Raba Wyżna, którą należy uwzględnić w ramach projektowanej polityki w obszarze gospodarczym, jest jej rolniczy charakter, który dominował przez kilkadziesiąt lat, aż do przemian ustrojowych. W ostatnich dwóch-trzech dekadach uległ on bowiem zasadniczym zmianom, przede wszystkim z uwagi na niską jakość gleb, krótki okres wegetacyjny oraz niewielką opłacalność małoobszarowych upraw. Przewiduje się, że procesy te będą postępowały. Jednocześnie za perspektywiczne kierunki rozwoju można uznać hodowlę zwierząt, produkcję żywności ekologicznej, rzemieślnictwo, turystykę wiejską i agroturystykę.

W związku z tym, pierwszy cel operacyjny (1.1.) grupuje działania ukierunkowane na poprawę klimatu dla biznesu i rzemiosła. Zakłada działania planistyczne, organizacyjno-prawne, inwestycyjne, z zakresu współpracy (z przedsiębiorcami, inwestorami, właścicielami gruntów, zarządcami dróg, operatorami i dostawcami mediów oraz innymi zainteresowanymi stronami) na rzecz tworzenia dogodnych przestrzeni dla prowadzenia działalności gospodarczej i inwestowania (przy uwzględnieniu zasady braku uciążliwości dla środowiska i otoczenia), którym towarzyszyła będzie aktywna informacja i promocja gospodarczo-inwestycyjna gminy. W odniesieniu do sektora rolniczego, strategia również uwzględnia dedykowane inwestycje, w szczególności dotyczące dróg dojazdowych do gruntów rolnych. Poza tym, zaplanowano współpracę z instytucjami otoczenia biznesu, punktami konsultacyjnymi oraz ośrodkami doradztwa rolniczego i instytucjami badawczo-rozwojowymi w celu zagwarantowania podmiotom lokalnym dedykowanej oferty wsparcia (m.in. szkolenia, doradztwo i inne usługi rozwojowe, informacje na temat możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój, pomoc w aplikowaniu o środki itp.), a także z instytucjami rynku pracy na rzecz aktywizacji edukacyjnej, zawodowej i przedsiębiorczej mieszkańców (osób bezrobotnych i niepracujących, zagrożonych zwolnieniem, zmieniających pracę, chcących doskonalić swoje kompetencje i kwalifikacje zawodowe, założyć własną działalność gospodarczą). Szczególną uwagę przywiązuje się ponadto systemowi wsparcia rozwoju, marketingu i sprzedaży produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych, w tym wyrobów z drewna i skóry oraz produktów rolnych i rolno-spożywczych, a także produktów o charakterze pamiątkarskim, kojarzonych z gminą (pierwszym etapem będzie ich pełna

identyfikacja i skatalogowanie, a następnie wdrożenie dedykowanej oferty wsparcia i promocji, z uwzględnieniem organizacji różnego rodzaju wydarzeń itp.).

1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy:

Jak wspomniano wyżej, położenie wraz z dobrą dostępnością komunikacyjną oraz walory pozwalają myśleć o gminie Raba Wyżna jako atrakcyjnej przestrzeni dla zagospodarowania czasu wolnego, zarówno pod kątem potrzeb społeczności lokalnej, jak i turystów oraz gości. Gmina Raba Wyżna zlokalizowana jest „u stóp Podhala”, w pobliżu Tatr, a także nieopodal granicy ze Słowacją, sąsiadując jednocześnie z ważnymi ośrodkami turystycznymi, jak np. uzdrowisko w Rabce-Zdroju. Dostępność zewnętrzną gminy zapewniają opisywane szlaki drogowe i kolejowe. Na obszarze gminy znajdują się cenne pod względem przyrodniczym i krajobrazowym oraz kulturowym i historycznym tereny, liczne pomniki przyrody, miejsca atrakcyjne widokowo, z pięknymi panoramami, szlaki turystyczne w kierunku na Turbacz i Babią Górę, w tym Szlaki Papieski (w Rabie Wyżnej urodził się i wychował osobisty sekretarz Ojca Świętego Jana Pawła II – ks. Kardynał Metropolita Krakowski Stanisław Dziwisz, a trasami górskimi przebiegającymi przez teren gminy wędrował sam papież), obiekty zabytkowe, szlaki kulturowe, w tym Szlak Tradycyjnego Rzemiosła, co gwarantuje dogodne warunki do rozwijania m.in. sportu, rekreacji i wypoczynku oraz turystyki aktywnej i kulturowej, jednocześnie zapewnia potencjał dla rozwoju inwestycji i przedsiębiorczości w ramach sektora przemysłów czasu wolnego. Kierunek związany z rozwojem turystyki i wzmocnieniem jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy był akcentowany w dotychczasowych dokumentach o perspektywie długookresowej, w tym w strategii, jednak na dzień dzisiejszy nie został on skutecznie wdrożony. Problemem pozostaje brak zorganizowanego zaplecza oraz zróżnicowanej oferty, która uwzględniałaby potrzeby, możliwości i oczekiwania różnych grup odbiorców, a jednocześnie specyfikę gminy, kreując jej specjalizację, pozwalającą na wyróżnienie się na tle podobnych jednostek. Jednocześnie potencjał gminy jest mniejszy niż w przypadku sporej części gmin południa Małopolski (m.in. podhalańskich, orawskich, gorczańskich). Szansę natomiast stanowi wysoka i rosnąca popularność aktywnego spędzania czasu wolnego, w tym w wymiarze lokalnym, gdzie klientami oferty gminnej mogą być mieszkańcy Krakowa, Górnego Śląska, Bielska-Białej itd. W związku z tym, a także na bazie opracowanej diagnozy i przeprowadzonych spotkań warsztatowo-konsultacyjnych uznano, że potrzebna jest intensyfikacja i konkretyzacja działań w zakresie rozwoju zrównoważonej turystyki, aby stała się bardziej znaczącą gałęzią życia społecznego i gospodarki lokalnej, w tym we współpracy z sektorem biznesu i innymi samorządami.

Cel operacyjny 1.2. grupuje kierunki interwencji, zarówno twarde jak i miękkie, ukierunkowane na poprawę dostępności, jakości i różnorodności oferty aktywnego spędzania czasu wolnego na terenie gminy. Punktem odniesienia są kluczowe zasoby i potencjały lokalne. Strategia postępowania wyróżnia m.in. rozwój zintegrowanej infrastruktury rowerowej, przede wszystkim o charakterze komunikacyjno-rekreacyjnym, ale

również wyczynowym, wraz z inwestycjami towarzyszącymi (tworzenie dedykowanych stref i miejsc odpoczynku wraz z małą architekturą i przestrzenią dla drobnych usług), działaniami animacyjnymi i promocyjnymi. Wzmocnienie i turystyczne zagospodarowanie potencjału gminy w zakresie aktywnego spędzania czasu wolnego odbywać się będzie również poprzez rozwój i promocję oferty na bazie obecnych i nowych obiektów na terenie gminy, Szlaków Papieskich oraz innych szlaków turystycznych, a także organizację i promocję wydarzeń sportowych, rekreacyjnych i krajoznawczych, w tym o zasięgu i rozpoznawalności ponadlokalnej. Podobne działania będą obejmowały zasoby kultury oraz dziedzictwa lokalnego. Projektowane przedsięwzięcia ukierunkowane na wzmocnienie oraz społeczne i turystyczne zagospodarowanie zasobów niematerialnych to m.in. edukacja lokalna i regionalna, promocja i wsparcie rzemiosła i rękodziela, rozwój i promocja oferty izb regionalnych, obiektów na Szlaku Tradycyjnego Rzemiosła i podobnych, organizacja i promocja dedykowanych wydarzeń, angażujących lokalne środowisko społeczne, twórcze i artystyczne (jak np. Mała Armia Janosika), wydawnictwa i projekty. W odniesieniu do zasobów materialnych zaplanowano odnowę zabytków (zespoły parkowo-dworskie, szczególnie w Rabie Wyżnej oraz w Sieniawie, zabudowania gospodarcze, kapliczki itd.) wraz z włączaniem ich w obieg społeczny, turystyczny, gospodarczy, w tym we współpracy z ich właścicielami i zarządcami, rozwój i promocję oferty szlaków kulturowych i turystycznych, organizację i promocję dedykowanych wydarzeń itp. Gmina będzie rozwijała i dbała o atrakcyjność, estetykę, dostępność i funkcjonalność miejsc i infrastruktury turystycznej (m.in. centra wsi). Równie ważne co aktywność własna gminy będzie wsparcie i promocja inicjatyw prywatnych dotyczących budowy oferty turystycznej, w szczególności całorocznej, z uwzględnieniem bazy noclegowej i gastronomicznej o różnym charakterze i standardzie, w tym w ramach agroturystyki i turystyki wiejskiej. Rozwój informacji i promocji turystycznej (w formie elektronicznej i tradycyjnej) będzie służyć zwiększeniu ruchu oraz lepszemu jego zagospodarowaniu i obsłudze. W kontekście powyższych wyzwań, konieczna będzie profesjonalizacja zarządzania sferą rozwoju i promocji turystyki, w tym koordynacja współpracy wszystkich zainteresowanych stron (np. kalendarz wydarzeń, powołanie Rady Turystycznej przy Wójcie, poszerzenie działalności Gminnego Ośrodka Kultury w Rabie Wyżnej o te zadania).

Tabela 3. Kierunki działań, oczekiwane rezultaty planowanych działań i wskaźniki ich osiągnięcia, podmioty odpowiedzialne – w ramach obszaru strategicznego 1. GOSPODARKA I TURYSTYKA

Cel operacyjny 1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend ¹	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy ²
1.1.1.	Tworzenie dogodnych przestrzeni dla prowadzenia działalności gospodarczej w gminie (działania planistyczne, organizacyjno-prawne, inwestycyjne, z zakresu współpracy – z przedsiębiorcami, inwestorami, właścicielami gruntów, zarządcami dróg, operatorami i dostawcami mediów oraz innymi zainteresowanymi stronami), szczególnie w sąsiedztwie kluczowych ciągów i węzłów komunikacyjnych, przy uwzględnieniu zasady braku	Poprawa warunków dla rozwoju działalności gospodarczej i inwestowania na terenie gminy Stworzenie gminnej oferty inwestycyjnej	Liczba i/lub powierzchnia działek o przeznaczeniu gospodarczym na terenie gminy ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Instytucje otoczenia biznesu,

¹ We wszystkich przypadkach oczekiwany trend wzrostowy należy rozumieć jako co najmniej utrzymanie aktualnego stanu.

² Katalog partnerów stanowi każdorazowo pewną propozycję realizacyjną i ma charakter otwarty. Współpraca partnerów może przybierać zarówno formę finansową, jak i pozafinansową. Będzie to zależało m.in. od typu danego działania oraz rodzaju i możliwości poszczególnych partnerów.

Cel operacyjny 1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend ¹	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy ²
	uciążliwości dla środowiska i otoczenia.				Przedsiębiorcy, inwestorzy, Właściciele terenów, Zarządcy dróg, Operatorzy i dostawcy mediów
1.1.2.	Informacja i promocja gospodarczo-inwestycyjna gminy.	Wzrost rozpoznawalności i zainteresowania gminną ofertą inwestycyjną Zwiększenie bazy podatników i wzrost dochodów własnych gminy	Liczba nowych inwestorów ↗ Dochody gminy z tytułu podatku CIT i/lub podatku od nieruchomości ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Instytucje otoczenia biznesu, Przedsiębiorcy, inwestorzy
1.1.3.	Rozwój i modernizacja infrastruktury niezbędnej dla działalności rolniczej,	Poprawa dostępności i jakości infrastruktury	Długość nowych lub zmodernizowanych	Urząd Gminy Raba Wyżna	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego,

Cel operacyjny 1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend ¹	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy ²
	w tym dróg dojazdowych do gruntów rolnych.	niezbędnej dla rozwoju działalności rolniczej Poprawa warunków dla rozwoju działalności rolniczej na terenie gminy	dróg dojazdowych do gruntów rolnych ↗		Sołtysi i rady sołeckie, Rolnicy i producenci
1.1.4.	Współpraca z wyspecjalizowanymi podmiotami i punktami konsultacyjnymi w subregionie na rzecz rozwoju oferty wsparcia działalności gospodarczej i rolniczej (doradztwo, szkolenia i inne usługi rozwojowe, informacja o możliwościach uzyskania dofinansowania itp.).	Poprawa dostępności i jakości oferty wsparcia działalności gospodarczej i rolniczej Poprawa warunków dla rozwoju działalności gospodarczej i rolniczej na terenie gminy	Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON na 1 tys. mieszkańców ↗ Liczba firm z terenu gminy, które uzyskały dofinansowanie w ramach perspektywy unijnej 2021-2027 ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Instytucje otoczenia biznesu, Ośrodki doradztwa rolniczego, Rolnicy, producenci, przedsiębiorcy,

Cel operacyjny 1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend ¹	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy ²
		Poprawa konkurencyjności biznesu i wzrost przedsiębiorczości lokalnej Zwiększenie bazy podatników i wzrost dochodów własnych gminy	Dochody gminy z tytułu podatku PIT i/lub CIT na 1 mieszkańca 		Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy
1.1.5.	Współpraca z instytucjami rynku pracy na rzecz rozwoju oferty wsparcia dla osób bezrobotnych i niepracujących, zagrożonych zwolnieniem, zmieniających pracę, chcących doskonalić swoje kompetencje i kwalifikacje zawodowe, założyć własną działalność gospodarczą.	Poprawa dostępności i jakości systemu wsparcia dla osób bezrobotnych, zmieniających pracę, doskonalących lub zmieniających kwalifikacje, chcących rozpocząć	Pracujący w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców Liczba osób bezrobotnych Liczba nowych działalności	Jednostki oświatowe, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rabie Wyżnej	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu,

Cel operacyjny 1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend ¹	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy ²
		lub rozwinąć własną działalność gospodarczą Wzrost i poprawa jakości zatrudnienia Spadek bezrobocia Wzrost przedsiębiorczości lokalnej Wzrost aktywności edukacyjnej, zawodowej i przedsiębiorczej mieszkańców	gospodarczych zarejestrowanych w REGON Odsetek osób w wieku 25/26–64 lata uczących się i doksztalających się w ludności ogółem w tej samej grupie wiekowej 		Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Targu, Urząd Gminy Raba Wyżna, Instytucje otoczenia biznesu, Przedsiębiorcy, Osoby bezrobotne i niepracujące, Organizacje pozarządowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy
1.1.6.	Wsparcie rozwoju, marketingu i sprzedaży produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych, w tym wyrobów z drewna i skóry oraz	Poprawa warunków dla rozwoju oferty produktów lokalnych,	Liczba produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych promowanych na	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego,

Cel operacyjny 1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend ¹	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy ²
	produktów rolnych i rolno-spożywczych (bób, topinambur, piwo rzemieślnicze, produkty ekologiczne itp.), a także produktów o charakterze pamiątkarskim, kojarzonych z gminą (identyfikacja, skatalogowanie, wspieranie rozwoju, promocja w sieci, miejsca handlu na terenie gminy, organizacja wydarzeń, w tym aktywizacja placu targowego w Rabie Wyżnej itp.).	tradycyjnych i regionalnych Wzrost rozpoznawalności i zainteresowania ofertą produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych Wzrost dochodów lokalnego biznesu oraz dochodów własnych gminy	stronie internetowej gminy ↗ Liczba wydarzeń promujących produkty lokalne, tradycyjne i regionalne na terenie gminy w skali roku oraz liczba ich uczestników ↗ Dochody gminy z tytułu opłaty targowej ↗		Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Instytucje kultury, Przedsiębiorcy, Rolnicy i producenci, Instytucje otoczenia biznesu, Ośrodki doradztwa rolniczego, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, Sołtysi i rady sołeckie, Media

Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
1.2.1.	Rozwój ścieżek rowerowych i innych ścieżek turystycznych, z uwzględnieniem najważniejszych miejsc i atrakcji na terenie gminy, tworzenie miejsc odpoczynku wraz z małą architekturą i przestrzenią dla drobnych usług, integracja tras, bieżące utrzymanie, promocja i animacja. Współpraca z samorządem regionalnym, gminami sąsiednimi, Lasami Państwowymi i innymi partnerami.	Poprawa dostępności i jakości infrastruktury rowerowej Poprawa dostępności i integracji komunikacyjnej gminy Wzrost mobilności mieszkańców Podniesienie komfortu i poprawa bezpieczeństwa rowerzystów Ograniczenie zanieczyszczeń emitowanych przez transport drogowy,	Długość dróg dla rowerów na terenie gminy ↗ Liczba wydarzeń rowerowych (wyścigów, rajdów itp.) na terenie gminy w skali roku oraz liczba ich uczestników ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	PGW Wody Polskie, Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Inne JST, Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Instytucje kultury, Jednostki oświatowe, Organizacje pozarządowe, Kluby i organizacje sportowe, Przedsiębiorcy, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna

Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		poprawa jakości powietrza Poprawa dostępności i jakości oferty turystycznej			Dolina Raby i Czarnej Orawy, Lasy Państwowe
1.2.2.	Rozwój wyczynowej infrastruktury rowerowej, bieżące utrzymanie, promocja i animacja (w tym we współpracy z lokalnym biznesem).	Poprawa dostępności i jakości wyczynowej infrastruktury rowerowej Poprawa warunków dla rekreacji oraz amatorskiego i profesjonalnego uprawiania sportu Poprawa dostępności i jakości oferty turystycznej	Długość wyczynowych tras rowerowych na terenie gminy ↗ Liczba wydarzeń z zakresu ekstremalnego kolarstwa górskiego na terenie gminy w skali roku oraz liczba ich uczestników ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Instytucje kultury, Organizacje pozarządowe, Kluby i organizacje sportowe, Przedsiębiorcy, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna

Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
					Dolina Raby i Czarnej Orawy, Lasy Państwowe
1.2.3.	Wzmocnienie oraz społeczne i turystyczne zagospodarowanie zasobów niematerialnego dziedzictwa kulturowego (m.in. promocja i wsparcie rzemiosła i rękodzieła tradycyjnego, a także nowoczesnego np. stolarstwa z użyciem lasera, rozwój i promocja oferty na bazie Szlaku Tradycyjnego Rzemiosła i podobnych, organizacja i promocja dedykowanych wydarzeń, przede wszystkim o zasięgu i rozpoznawalności ponadlokalnej, angażujących lokalne środowisko społeczne, twórcze i artystyczne, jak	Zachowanie i wypromowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy Włączenie zasobów niematerialnego dziedzictwa kulturowego w obieg turystyczny, społeczny itp. Poprawa dostępności i jakości oferty turystycznej	Liczba ponadlokalnych wydarzeń dotyczących niematerialnego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy w skali roku oraz liczba ich uczestników ↗ Liczba osób odwiedzających izby regionalne w skali roku ↗	Gminny Ośrodek Kultury w Rabie Wyżnej, Gminna Biblioteka Publiczna w Rabie Wyżnej, Jednostki oświatowe	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Inne JST, Urząd Gminy Raba Wyżna, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Różne zespoły, twórcy, rzemieślnicy, artyści i pasjonaci lokalni,

Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	np. Mała Armia Janosika, rozwój i promocja izb regionalnych).	Wzrost rozpoznawalności i atrakcyjności turystycznej gminy oraz liczby odwiedzających ją turystów i gości			Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy
1.2.4.	Wzmocnienie i zagospodarowanie zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego (odnowa zabytków – zespoły parkowo-dworskie, zabudowania gospodarcze, kapliczki itd., a także włączanie ich w obieg społeczny, turystyczny, gospodarczy, np. muzeum, współpraca w tym zakresie z właścicielami i zarządcami obiektów, rozwój i promocja oferty szlaków kulturowych i turystycznych,	Zachowanie i wypromowanie materialnego dziedzictwa kulturowego gminy Włączenie zasobów niematerialnego dziedzictwa kulturowego w obieg turystyczny, społeczny itp.	Liczba obiektów zabytkowych, będących przedmiotem inwestycji itp. ↗ Liczba oraz długość szlaków kulturowych i turystycznych na terenie gminy, liczba objętych nimi obiektów, a także wydarzeń ich	Urząd Gminy Raba Wyżna, Gminny Ośrodek Kultury w Rabie Wyżnej, Gminna Biblioteka Publiczna w Rabie Wyżnej	Administracja rządowa, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Jednostki oświatowe, Właściciele i zarządcy obiektów zabytkowych, Przedsiębiorcy,

Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	organizacja i promocja dedykowanych wydarzeń itp.).	Poprawa dostępności i jakości oferty turystycznej Wzrost rozpoznawalności i atrakcyjności turystycznej gminy oraz liczby odwiedzających ją turystów i gości	dotyczących wraz z liczbą uczestników ↗		Organizacje pozarządowe, Różne zespoły, twórcy, rzemieślnicy, artyści i pasjonaci lokalni, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy
1.2.5.	Wzmocnienie i turystyczne zagospodarowanie potencjału gminy w zakresie aktywnego spędzania czasu wolnego (rozwój i promocja oferty na bazie obiektów na terenie gminy, rozwój i promocja oferty na bazie Szlaków Papieskich oraz innych szlaków turystycznych, organizacja i promocja wydarzeń sportowych,	Poprawa dostępności i jakości oferty turystycznej Wzrost rozpoznawalności i atrakcyjności turystycznej gminy oraz liczby	Liczba ponadlokalnych wydarzeń dotyczących Szlaków Papieskich na terenie gminy w skali roku oraz liczba ich uczestników ↗ Liczba ponadlokalnych wydarzeń sportowych	Gminny Ośrodek Kultury w Rabie Wyżnej, Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Inne JST, Instytucje kultury,

Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	rekreacyjnych i krajoznawczych, również o zasięgu i rozpoznawalności ponadlokalnej, tworzenie punktów widokowych itp.).	odwiedzających ją turystów i gości	i/lub rekreacyjnych i/lub krajoznawczych na terenie gminy w skali roku oraz liczba ich uczestników ↗		Jednostki oświatowe, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Kluby i organizacje sportowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy
1.2.6.	Rozwój i dbałość o atrakcyjność, estetykę, dostępność i funkcjonalność miejsc i infrastruktury turystycznej (m.in. centra wsi).	Wzrost atrakcyjności, estetyki, dostępności i funkcjonalności miejsc infrastruktury turystycznej	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej oraz liczba osób korzystających z nich w skali roku ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,

Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		Podniesienie komfortu turystów i gości Wzrost atrakcyjności turystycznej gminy oraz liczby odwiedzających ją turystów i gości			Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, Sołtysi i rady sołeckie
1.2.7.	Wspieranie rozwoju oraz promocja bazy noclegowej i gastronomicznej o różnym charakterze i standardzie, w tym w ramach agroturystyki i turystyki wiejskiej (promocja i bieżąca aktualizacja oferty na stronie gminy oraz w otwartych źródłach typu Mapy Google itp.).	Poprawa warunków dla rozwoju branży noclegowej i gastronomicznej Wzrost konkurencyjności biznesu obsługującego turystów i gości odwiedzających gminę	Liczba miejsc noclegowych na terenie gminy ↗ Liczba udzielonych noclegów ↗ Liczba podmiotów gastronomicznych na terenie gminy	Urząd Gminy Raba Wyżna	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Instytucje kultury, Przedsiębiorcy, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna

Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		Wzrost rozpoznawalności i zainteresowania lokalną ofertą noclegową i gastronomiczną	↗		Dolina Raby i Czarnej Orawy
1.2.8.	Wsparcie i promocja prywatnych inicjatyw dotyczących budowy oferty turystycznej, w szczególności całorocznej, w tym wykorzystującej nisze turystyczne (np. kuligi, rajdy, pasieki edukacyjne, rowery terenowe).	Poprawa warunków dla rozwoju komercyjnej oferty turystycznej Poprawa dostępności i jakości oferty turystycznej Wzrost rozpoznawalności i atrakcyjności turystycznej gminy oraz liczby	Liczba nowych atrakcji i produktów turystycznych na terenie gminy ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy

Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		odwiedzających ją turystów i gości			
1.2.9.	Rozwój informacji i promocji turystycznej w formie elektronicznej (dedykowana informacja na stronie gminy, interaktywna mapa miejsc, szlaków i atrakcji turystycznych itp.) i tradycyjnej (np. różnego rodzaju publikacje, wydarzenia).	Wypromowanie najważniejszych walorów, usług i produktów turystycznych gminy Profesjonalizacja obsługi ruchu turystycznego Wzrost rozpoznawalności i atrakcyjności turystycznej gminy oraz liczby odwiedzających ją turystów i gości	Liczba działań promocyjnych i ich zasięg ↗ Liczba odwiedzin strony internetowej gminy (serwis dla turystów) ↗ Liczba turystów i gości odwiedzających poszczególne atrakcje turystyczne gminy ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Inne JST, Instytucje kultury, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, Media

Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
1.2.10	Profesjonalizacja zarządzania sferą rozwoju i promocji turystyki, w tym koordynacja współpracy wszystkich zainteresowanych stron m.in. w zakresie różnych wydarzeń organizowanych w skali roku (np. poszerzenie działalności Gminnego Ośrodka Kultury w Rabie Wyżnej o te zadania poprzez powołanie dedykowanego stanowiska, powołanie Rady Turystycznej przy Wójcie).	Wzrost integracji i aktywności lokalnego środowiska turystycznego Wzmocnienie współpracy i powstanie trwałych relacji pomiędzy samorządem gminy a środowiskiem turystycznym Poprawa efektywności i jakości działań w sferze rozwoju oraz promocji turystyki	Opracowany kalendarz imprez	Urząd Gminy Raba Wyżna	Instytucje kultury, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, Media

OBSZAR STRATEGICZNY 2.

INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Cel strategiczny 2.

Zapewnienie wysokiej jakości środowiska i funkcjonalnej komunikacji.

Cele operacyjne:

- 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.
- 2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Uzasadnienie i strategia postępowania w ramach obszaru:

Celem strategicznym w ramach drugiego obszaru tematycznego jest zapewnienie wysokiej jakości środowiska i funkcjonalnej komunikacji. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki realizacji kierunków działań, pogrupowanych w 2 celach operacyjnych: 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska oraz 2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska:

Gminę Raba Wyżna cechują walory przyrodnicze i krajobrazowe typowe dla tej części Beskidów, objęte formą ochrony przyrody w postaci Południowo małopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Wpływa to pozytywnie na jej atrakcyjność, a jednocześnie stanowi zobowiązanie, aby odpowiednio je chronić i waloryzować. Jednym z wyzwań jest redukcja emisji zanieczyszczeń do powietrza, głównie związanych z użytkowaniem nieekologicznych kotłów i paliw opałowych. Wsparcie w tym zakresie stanowią ogólnokrajowe i regionalne programy zachęcające do odchodzenia od przestarzałych i tradycyjnych źródeł grzewczych na rzecz bardziej przyjaznych środowisku. Podobnie jeśli chodzi o modernizację energetyczną budynków oraz upowszechnienie rozwiązań bazujących na odnawialnych źródłach energii (zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym). Na terenie gminy Raba Wyżna występują ponadto braki w zakresie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, negatywnie wpływające na stan środowiska naturalnego oraz poziom wspomnianej na wstępie atrakcyjności osadniczej, turystycznej i inwestycyjnej. Jest to duże wyzwanie dla samorządu, w tym ze względu na wysokie koszty inwestycji, problemy natury technicznej (podgórskie ukształtowanie terenu itp.) lub mentalnej/ekonomicznej (brak chęci przyłączania się części mieszkańców do sieci itp.). Niemniej, konieczne jest sukcesywne nadrobianie tych zapóźnień infrastrukturalnych. Do wykorzystania są również rozwiązania alternatywne względem rozbudowy infrastruktury sieciowej na terenie całej gminy, jak przydomowe i osiedlowe oczyszczalnie ścieków, czy też

studnie indywidualne lub nowoczesne lokalne ujęcia wody wraz z siecią jej dostarczania. Trzeba też zwrócić uwagę na rosnącą ilość odpadów komunalnych wytwarzanych przez mieszkańców, a jednocześnie niezadowalający odsetek odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów. To kolejne wyzwanie, mówiące o potrzebie sukcesywnego przechodzenia od gospodarki liniowej w kierunku gospodarki obiegu zamkniętego (w ten sposób wydłuża się cykl życia produktów i ogranicza ilości odpadów do minimum).

W kontekście powyższych, cel operacyjny 2.1. obejmuje działania ukierunkowane na ochronę i poprawę stanu środowiska. Strategia postępowania obejmuje opracowanie i realizację wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych, wraz ze wspieraniem inicjatyw dotyczących rozwiązań alternatywnych na obszarach trudno dostępnych i o niskiej gęstości zabudowy. Kontynuowane będą inwestycje gminne oraz wsparcie prywatnych działań na rzecz poprawy jakości powietrza i zwiększania efektywności energetycznej budynków (wymiana nieekologicznych źródeł ciepła, termomodernizacja itp.), a także podobne działania na rzecz upowszechnienia OZE (z wyłączeniem uciążliwych dla środowiska i otoczenia technologii). Sposobem na poprawę efektywności i bezpieczeństwa energetycznego będzie ponadto współpraca w ramach Klastra Energii Brama Podhala. Istotne będzie również dalsze doskonalenie standardów gospodarowania odpadami komunalnymi (także szkodliwymi i niebezpiecznymi) oraz dbanie o czystość i estetykę miejsc publicznych, które służą zarówno mieszkańcom, jak również turystom i gościom odwiedzającym gminę. Perspektywiczna polityka gminy zakłada ponadto projekty na rzecz wzmocnienia ochrony, zachowania i poprawy stanu środowiska, bioróżnorodności oraz zielono-niebieskiej infrastruktury, w tym dotyczące nasadzeń oraz retencji. Wszystkie zaprojektowane przedsięwzięcia będą wspierane działaniami z zakresu edukacji ekologicznej i przyrodniczej oraz kształtowania i promocji zachowań, postaw i wzorców konsumpcji przyjaznych środowisku, o charakterze horyzontalnym, a skala ich oddziaływania w wieloletniej perspektywie stanowi bardzo ważny czynnik w obszarze profilaktyki i wzmocnienia działań zmierzających do ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego.

2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym:

Gminę Raba Wyżna cechuje wysoka dostępność komunikacyjna, zapewniana przez drogę ekspresową S7 z węzłem „Zabornia”, drogę krajową nr 7 oraz drogę wojewódzką nr 958. Dodatkowo, gminę przecinają linie kolejowe nr 98 i 99, określane mianem kolejowej „Zakopianki”, z 5 stacjami oraz przystankami osobowymi. W perspektywie zostanie ona jeszcze wzmocniona poprzez zakończenie prac modernizacyjnych i budowlanych na sieci drogowej i kolejowej Małopolski, co pozwoli na uzyskanie szybkiego korytarza transportowego ze stolicą regionu i powiatu, podnosząc potencjał osadniczy, gospodarczy i turystyczny gminy. Wyzwaniem dla samorządu lokalnego jest rozwój i modernizacja lokalnego układu drogowego, a także jego dostosowanie do zewnętrznych inwestycji oraz

wykorzystanie potencjału rozwiązań zintegrowanych. Horyzontalnym celem pozostaje też poprawa bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu.

W konsekwencji, cel operacyjny 2.2. grupuje działania zmierzające do podniesienia na jeszcze wyższy poziom zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Realizowane będą inwestycje dotyczące budowy, przebudowy i remontów dróg, mostów, chodników oraz ciągów rowerowych i pieszo-rowerowych itp. na terenie gminy, w tym we współpracy z innymi właścicielami i zarządcami infrastruktury, a także tworzenia nowych miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach użyteczności publicznej, dużego zainteresowania społecznego i atrakcjach turystycznych. Strategia postępowania obejmuje ponadto rozwój i promocję transportu zbiorowego, jego dostosowanie do możliwości i potrzeb społecznych, gospodarczych i turystycznych (infrastruktura do obsługi podróży, integracja różnych form transportu, współpraca z przewoźnikami, wykorzystanie potencjału kolei itp.), a także innych rozwiązań ekologicznych (np. mobilność aktywna). Poza tym zakłada się finalizację prac, których celem jest objęcie całej gminy systemem nowoczesnego oświetlenia ulicznego, w szczególności wykorzystującego rozwiązania energooszczędne i proekologiczne, wraz systemem inteligentnego zarządzania.

Tabela 4. Kierunki działań, oczekiwane rezultaty planowanych działań i wskaźniki ich osiągnięcia, podmioty odpowiedzialne – w ramach obszaru strategicznego 2. INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Cel operacyjny 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
2.1.1.	Analiza stanu obecnego oraz opracowanie na jej podstawie wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, przygotowanie projektów i realizacja inwestycji gminnych wraz ze wspieraniem inicjatyw dotyczących indywidualnych systemów oczyszczania ścieków na obszarach trudno dostępnych i o niskiej gęstości zabudowy.	Poprawa dostępności i jakości usług wodno-kanalizacyjnych Poprawa warunków mieszkalnych i prowadzenia działalności gospodarczej Ochrona i poprawa stanu środowiska, w szczególności wód	Odsetek mieszkańców i/lub gospodarstw domowych korzystających z kanalizacji / wodociągu ↗ Liczba awarii sieci kanalizacyjnej / wodociągowej ↘ Ogólny stan wód na terenie gminy ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna, Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Mieszkańcy, Przedsiębiorcy, inwestorzy

Cel operacyjny 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
2.1.2.	Inwestycje gminne oraz wsparcie prywatnych działań na rzecz poprawy jakości powietrza i zwiększania efektywności energetycznej budynków (promocja, informacja i ekodoradztwo, wymiana nieekologicznych źródeł ciepła, termomodernizacja).	Likwidacja nieekologicznych źródeł ciepła na terenie gminy Poprawa efektywności energetycznej budynków Ograniczenie niskiej emisji i poprawa jakości powietrza	Liczba gospodarstw domowych, które wymienią nieekologiczne źródło ciepła, przy dofinansowaniu publicznym ↗ Liczba i/lub odsetek budynków użyteczności publicznej, które zostały poddane termomodernizacji ↗ Poziom zanieczyszczenia powietrza i/lub liczba dni w skali roku z przekroczonymi	Urząd Gminy Raba Wyżna	NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Jednostki organizacyjne gminy, w tym Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Mieszkańcy, Przedsiębiorcy

Cel operacyjny 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
			normami stężeń substancji szkodliwych w powietrzu ↘		
2.1.3.	Działania na rzecz upowszechnienia OZE, z wyłączeniem biogazowni lub innych uciążliwych dla mieszkańców technologii, w tym inwestycje gminne oraz wsparcie inicjatyw prywatnych działań (w tym promocja, informacja i ekodoradztwo) oraz współpraca w ramach Klastra Energii Brama Podhala.	Wzrost udziału energii z OZE w bilansie energetycznym gminy, w tym ich wykorzystania przez mieszkańców Poprawa efektywności energetycznej i obniżenie kosztów energii	Liczba i/lub odsetek budynków użyteczności publicznej, które korzystają z energii z OZE ↗ Liczba budynków prywatnych, które zainstalowały OZE, przy dofinansowaniu publicznym ↗ Koszty ogrzewania oraz energii elektrycznej	Urząd Gminy Raba Wyżna	NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Członkowie klastra, Jednostki organizacyjne gminy, Mieszkańcy, Przedsiębiorcy, Operatorzy i dostawcy mediów

Cel operacyjny 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		Poprawa lokalnego bezpieczeństwa energetycznego Ograniczenie niskiej emisji i poprawa jakości powietrza	w budynkach użyteczności publicznej ↘ Poziom zanieczyszczenia powietrza i/lub liczba dni w skali roku z przekroczonymi normami stężeń substancji szkodliwych w powietrzu ↘		
2.1.4.	Doskonalenie standardów gospodarowania odpadami komunalnymi (także szkodliwymi i niebezpiecznymi) oraz dbanie o czystość i estetykę miejsc publicznych.	Wzrost poziomu i jakości selektywnej zbiórki odpadów Wzrost poziomu odzyskiwania surowców wtórnych	Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów ↗ Odpady poddane recyklingowi	Urząd Gminy Raba Wyżna	NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Jednostki organizacyjne gminy, w tym Zakład

Cel operacyjny 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		i zminimalizowanie ilości odpadów trafiających na składowiska Ochrona i poprawa stanu środowiska	 Liczba dzikich wysypisk śmieci 		Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Mieszkańcy, Przedsiębiorcy
2.1.5.	Projekty na rzecz wzmocnienia ochrony, zachowania i poprawy stanu środowiska, bioróżnorodności oraz zielono-niebieskiej infrastruktury, w tym dotyczące nasadzeń oraz retencji.	Wzmocnienie kondycji i bioróżnorodności środowiska Poprawa retencji, bardziej racjonalna gospodarka zasobami wodnymi Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego i publicznego (przed	Liczba lokalnych i ponadlokalnych projektów na rzecz ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, które zrealizował i/lub w których udział wzięł samorząd gminny 	Urząd Gminy Raba Wyżna	PWG Wody Polskie, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Inne JST, Organizacje pozarządowe, Polski Związek Wędkarski,

Cel operacyjny 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		suszą, powodziami, osuwiskami itp.)			Lasy Państwowe – Nadleśnictwo Nowy Targ, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy
2.1.6.	Prowadzenie edukacji ekologicznej oraz kształtowanie zachowań, postaw i wzorców konsumpcji przyjaznych środowisku (poszanowanie przyrody, utrzymywanie porządku i czystości, segregacja śmieci, zakaz spalania odpadów i wypalania traw, racjonalizacja zużycia zasobów itp. - praktyczne zajęcia, gry, zabawy, konkursy, akcje, kampanie itp.).	Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa, w tym w zakresie zagrożeń, m.in. związanych ze zmianami klimatu Upowszechnienie postaw i zachowań prośrodowiskowych	Liczba i/lub odsetek dzieci, które w szkołach uczestniczyły w zajęciach z zakresu edukacji ekologicznej ↗ Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów ↗ Liczba dzikich wysypisk śmieci	Jednostki oświatowe	NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Urząd Gminy Raba Wyżna, Instytucje kultury, Organizacje pozarządowe, Polski Związek Wędkarski, Lasy Państwowe – Nadleśnictwo Nowy Targ,

Cel operacyjny 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
			 Zużycie wody na 1 mieszkańca 		Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, Media

Cel operacyjny 2.2 Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
2.2.1.	Regulacja stanu prawnego oraz budowa, przebudowa i remonty infrastruktury komunikacyjnej (dróg, mostów, chodników oraz ciągów rowerowych i pieszo-rowerowych itp.) na terenie gminy, w tym we współpracy z innymi właścicielami i zarządcami infrastruktury. Nacisk na	Poprawa dostępności i jakości infrastruktury komunikacyjnej Poprawa dostępności i integracji	Długość nowych i/lub zmodernizowanych dróg i/lub mostów i/lub ciągów pieszych i/lub pieszo-rowerowych na terenie gminy 	Urząd Gminy Raba Wyżna, Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	Administracja rządowa, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego,

Cel operacyjny 2.2 Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	zwiększenie dostępności i integracji komunikacyjnej gminy oraz poprawę bezpieczeństwa (poprawa organizacji ruchu, oznakowania drogowe, przejścia dla pieszych, oświetlenie przejść i chodników, podnoszenie jakości nawierzchni itp.).	komunikacyjnej gminy Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym	Liczba wypadków na drogach na terenie gminy ↘		Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Powiatowy Zarząd Dróg w Nowym Targu, Policja, Straż Pożarna i inne służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo
2.2.2.	Tworzenie miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach użyteczności publicznej, dużego zainteresowania społecznego i atrakcjach turystycznych.	Podniesienie komfortu mieszkańców korzystających z usług publicznych oraz turystów i gości	Liczba miejsc parkingowych na terenie gminy ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Jednostki organizacyjne gminy, w tym Zakład

Cel operacyjny 2.2 Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		odwiedzających gminę Eliminacja korków oraz obniżenie emisji spalin i hałasu Podniesienie dostępności obiektów użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnościami			Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej
2.2.3.	Rozwój i promocja transportu zbiorowego, dostosowanego do możliwości i potrzeb mieszkańców, a także turystów i gości (rozwój i modernizacja infrastruktury do obsługi podróżnych, zintegrowanie różnych form transportu, współpraca	Poprawa dostępności i jakości usług transportowych Poprawa dostępności i integracji	Liczba połączeń (linii) obejmujących gminę ↗ Liczba nowych i/lub zmodernizowanych przystanków oraz liczba	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego,

Cel operacyjny 2.2 Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	z przewoźnikami na rzecz optymalizacji rozkładów jazdy autobusów i pociągów, a także zwiększenia roli kolei w transporcie lokalnym i dalekobieżnym itp.), a także innych rozwiązań ekologicznych (np. elektromobilność oraz mobilność aktywna).	komunikacyjnej gminy Wzrost mobilności mieszkańców Podniesienie komfortu i poprawa bezpieczeństwa podróży Ograniczenie zanieczyszczeń emitowanych przez transport drogowy, poprawa jakości powietrza	osób korzystających w skali roku ↗		Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Inne JST, Jednostki organizacyjne gminy, w tym Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Organizatorzy i przewoźnicy
2.2.4.	Rozwój systemu oświetlenia ulicznego, w szczególności wykorzystującego rozwiązania energooszczędne i proekologiczne,	Objęcie całej gminy systemem nowoczesnego	Liczba punktów oświetlenia na terenie gminy, w tym energooszczędnych	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad,

Cel operacyjny 2.2 Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	wraz system inteligentnego zarządzania.	oświetlenia ulicznego Poprawa bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy Poprawa efektywności energetycznej i kosztowej systemu oświetlenia ulicznego	↗ Poziom odczuwalnego bezpieczeństwa na terenie gminy ↗ Poziom zużycia energii na oświetlenie uliczne ↗ Koszty zasilania systemu oświetlenia publicznego		Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Zarząd Dróg Wojewódzkich w Krakowie, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Powiatowy Zarząd Dróg w Nowym Targu

OBSZAR STRATEGICZNY 3.

USŁUGI PUBLICZNE

Cel strategiczny 3.

Poprawa warunków życia na terenie gminy.

Cele operacyjne:

- 3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.
- 3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.
- 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.
- 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.

Uzasadnienie i strategia postępowania w ramach obszaru:

Celem strategicznym w ramach trzeciego obszaru tematycznego jest poprawa warunków życia na terenie gminy. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki realizacji kierunków działań, pogrupowanych w 4 celach operacyjnych: 3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania, 3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców, 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców, 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.

3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania:

Atrakcyjność osadniczą gminy Raba Wyżna wzmacnia m.in. dobra dostępność usług w zakresie oświaty i wychowania, będąca konsekwencją rozbudowanej sieci przedszkoli (5, z czego 4 prowadzone przez samorząd gminny) oraz szkół podstawowych (8 szkół wraz z jedną placówką filialną), które stanowią jednocześnie ważne centra lokalnego życia społecznego, integrujące i aktywizujące mieszkańców. Utrzymanie tej sieci wiąże się jednak ze sporymi obciążeniami dla budżetu lokalnego (odpowiadają za $\frac{1}{3}$ ogółu wydatków), ponieważ gmina musi z własnych środków uzupełniać niewystarczającą subwencję oświatową. Koszty te, ze względu na postępujący proces starzenia się społeczeństwa, mogą wzrastać. Trzeba też zaznaczyć, że w ślad za rozbudowaną siecią nie idą w pełni satysfakcjonujące efekty kształcenia, mierzone wynikami z egzaminów ósmoklasisty. W ostatnich latach ani razu nie udało się osiągnąć rezultatów lepszych niż średnia dla całego województwa, choć kilkakrotnie uczniowie ze szkół z terenu gminy byli lepsi od swoich

rówieśników z całego powiatu (szczególnie w przypadku egzaminów z języka angielskiego). Jednocześnie przed współczesną szkołą stawia się szereg wyzwań społecznych, gospodarczych, środowiskowych, technologicznych i cywilizacyjnych, co powoduje konieczność modyfikacji oferty, jej poszerzania, różnicowania i dostosowywania do indywidualnych potrzeb i możliwości uczniów.

W związku z tym, cel operacyjny 3.1. gromadzi działania ukierunkowane na poprawę jakości, funkcjonalności i efektywności usług w zakresie edukacji i wychowania. Kluczowym czynnikiem rozwoju pozostaje bowiem człowiek, będący sprawcą wszelkiego działania – kreuje, tworzy, buduje, realizuje zadania, współpracuje z innymi itd. Wiedza (szerzej kompetencje) stanowi współcześnie kluczowy element przewagi konkurencyjnej i osiągnięcia sukcesu. Wyróżnia ją niematerialny charakter oraz fakt, że nie ulega zużyciu w trakcie wykorzystywania, a wręcz przeciwnie – poprzez rozwój zwiększa swoją wartość i może być używana równocześnie w różnych miejscach i do różnych celów. Jest to spójne z założeniem, że cykl edukacyjny trwa przez niemalże całe życie człowieka oraz uwzględnia zarówno edukację formalną, jak i poza formalną. Przyjęta strategia postępowania obejmuje zarówno działania inwestycyjne w odniesieniu do bazy lokalowej (w tym pod kątem dostępności, ekonomii użytkowania, minimalizacji wpływu środowiskowego), wyposażenia (również pod kątem pełnej cyfryzacji) czy otoczenia placówek, jak również dotyczące rozwoju samej oferty (dodatkowe zajęcia, warsztaty i kółka zainteresowań itp.), która będzie zogniskowana na kształcenie kompetencji kluczowych oraz praktyczne wykorzystanie zdobytej wiedzy teoretycznej (wymiany międzynarodowe i inne projekty itp.), a jednocześnie indywidualizację procesu kształcenia i systemu wsparcia dla prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży szkolnej (doradztwo edukacyjne i zawodowe, systemy stypendialne, wsparcie psychologiczne i pedagogiczne, dostęp do specjalistów itp.). Równolegle wdrażane i doskonalone będą zasady bezpiecznej i zdrowej szkoły, w tym w kontekście zapewnienia pełnej dostępności (likwidacja barier architektonicznych itp.), społecznych skutków pandemii COVID-19 (np. bierność, izolacja, agresja, uzależnienia, problemy zdrowotne, również w zakresie zdrowia psychicznego) oraz współczesnych zagrożeń (m.in. cyfrowych). Wszelkie działania realizowane będą przez jednostki oświatowe we współpracy z szerokim gronem partnerów, w tym m.in. z lokalnymi instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi i inicjatywami nieformalnymi, przedsiębiorcami, instytucjami rynku pracy, instytucjami pomocy społecznej, placówkami ochrony zdrowia, poradniami oraz służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo. Zadaniem z pogranicza edukacji oraz rynku pracy jest rozwój oferty w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3, w tym we współpracy z podmiotami prywatnymi i pozarządowymi. W strategii uwzględniono również procesy stałego monitorowania sieci placówek oświatowych w gminie pod kątem zmian demograficznych oraz możliwości organizacyjno-finansowych gminy.

3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców:

Kultura warunkuje rozwój społeczny i gospodarczy. Jako czynnik rozwoju społecznego m.in. kreuje kapitał intelektualny, buduje świadome i otwarte społeczeństwo, wzmacnia

kreatywność i przedsiębiorczość, pomaga w wyrównywaniu szans, integracji i wzmacnianiu więzi, a jako czynnik rozwoju ekonomicznego wpływa na atrakcyjność osiedleńczą i inwestycyjną, determinuje rozwój turystyki, tworzy rynek pracy i wzbudza mnożnikowe procesy gospodarcze. Stanowi podstawę zmian społeczno-instytucjonalno-ekonomicznych społeczeństwa, źródło tożsamości, trwania i rozwoju wspólnoty samorządowej. Obszar gminy Raba Wyżna to bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe, które demonstruje się zarówno w sposób niematerialny (różne zespoły, twórcy, rzemieślnicy, artyści i pasjonaci lokalni, izba regionalna, otwarta pracownia na Szlaku Tradycyjnego Rzemiosła itp.), jak i materialny (architektura sakralna oraz dworska, kapliczki i krzyże przydrożne, zabudowa mieszkalna i gospodarcza, w tym 7 obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego, 2 na Szlaku Architektury Drewnianej, itp.). Wymaga to od samorządu i całej społeczności lokalnej odpowiedzialnej polityki w zakresie badań, edukacji, upowszechniania, ochrony, wspierania, wartościowania, kultywowania i włączania tych zasobów w obieg społeczny, gospodarczy czy turystyczny.

Z kolei współczesny sport nie jest już postrzegany jedynie jako sposób spędzania wolnego czasu, hobby czy zabawa, lecz stał się ważnym instrumentem rozwoju osobistego, budowy kapitału ludzkiego i społecznego (zdrowie, dobra kondycja i samopoczucie, możliwość efektywnej pracy, aktywne postawy i zachowania społeczne, współpraca itp.), a także ekonomicznego (sport profesjonalny, sport jako element przemysłów czasu wolnego, o silnym przekazie marketingowym itp.), czy najogólniej lokalnego. Gmina Raba Wyżna posiada potencjał do rozwoju tych funkcji, w tym we współpracy z jej otoczeniem.

Zgodnie z tym, kolejny cel operacyjny (3.2.) dotyczy rozwoju oferty czasu wolnego i aktywizacji mieszkańców. Obejmuje działania zarządcze i inwestycyjne, a także poszerzające i różnicujące propozycje dla mieszkańców. Strategia postępowania dąży w szczególności do wzmocnienia potencjału lokalowego, wyposażeniowego, cyfrowego, kadrowego itp. oraz rozwoju i promocji oferty instytucji lokalnych. Gminny Ośrodek Kultury w Rabie Wyżnej oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Rabie Wyżnej będą kontynuowały działania na rzecz budowy tożsamości i patriotyzmu lokalnego, opierającego się o wspomniane wyżej zasoby materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, oraz integracji i wieloaspektowej aktywizacji mieszkańców, w szczególności dzięki rozwojowi oferty edukacyjnej, animacyjnej, kulturalnej i rozrywkowej, także sportowej, rekreacyjnej i krajoznawczej, z uwzględnieniem potrzeb i oczekiwań różnych grup odbiorców. Będzie się to odbywało m.in. poprzez prowadzenie, wsparcie, promocję oraz stałą i akcyjną współpracę z różnymi zespołami, pasjonatami, twórcami, rzemieślnikami i artystami lokalnymi, a także sektorem biznesowym, pozarządowym i inicjatywami społecznymi, organizacjami i klubami sportowymi. Szczególnym wyrazem tego współdziałania będzie system diagnozowania predyspozycji i talentów artystyczno-kulturalnych i sportowych dzieci i młodzieży oraz wsparcia ich rozwoju. Planowane inwestycje obejmą nie tylko infrastrukturę kulturalną i obiekty zabytkowe, ale również ogólnodostępną bazę sportową, rekreacyjną i wypoczynkową na terenie całej gminy.

3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców:

Tendencje demograficzne zachodzące w ostatnich latach w gminie Raba Wyżna wskazują na stopniowe i systematyczne starzenie się społeczeństwa, w szczególności wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym we wspólnocie lokalnej, a także zmniejszanie się poziomu przyrostu naturalnego (który osiąga już obecnie wartości ujemne). Przytoczone w części diagnostycznej charakterystyki demograficzne gminy nie osiągają jeszcze wartości skrajnie negatywnych (jak ma to miejsce w wielu gminach Małopolski – np. w subregionie Małopolski Zachodniej), jednak wyraźnie wskazują na zachodzące powoli procesy, które w przyszłości będą skutkować koniecznością wdrożenia wielu zmian w systemie w pomocy społecznej (m.in. większe potrzeby w stosunku do oferty animacji i wsparcia dla osób starszych, chorych, z niepełnosprawnościami – co już obrazują statystyki dotyczące powodów udzielania pomocy) oraz w ochronie zdrowia (m.in. potrzeby profilaktyczne, diagnostyczne, medyczne i rehabilitacyjne coraz większej grupy wspomnianych osób). Na powyższe tendencje demograficzne, które są podobne w skali całego kraju, nakładają się również niekorzystne zjawiska społeczne, występujące lokalnie, takie jak np. duża emigracja i powiązane z tym problemy rodzinne. Ostatnie lata to ponadto szereg dodatkowych wyzwań dla służb publicznych związanych m.in. z łagodzeniem społecznych i zdrowotnych skutków pandemii (m.in. problemy wychowawcze, zdrowotne i psychiczne u dzieci i młodzieży, zgłaszane przez nauczycieli i pedagogów szkolnych), z pogorszeniem się sytuacji ekonomicznej rodzin w kontekście wysokiej inflacji i wzrostu kosztów życia (m.in. wsparcie osób bezrobotnych, ubogich, samotnych, bezradnych), z reakcją na kryzys migracyjny wywołany nieuzasadnioną napaścią Rosji na Ukrainę (m.in. integracja i aktywizacja migrantów).

W związku z powyższym, wyznaczono w strategii dedykowany cel operacyjny

3.3. Bezpieczeństwo zdrowotne mieszkańców będą gwarantowały działania i programy profilaktyczne oraz w zakresie edukacji i promocji zachowań prozdrowotnych, a jednocześnie wsparcie gminy (rozwój i modernizacja infrastruktury, cyfryzacja i wyposażenie, wsparcie w zakresie pozyskiwania i doskonalenia kadr itp.) dla placówek ochrony zdrowia w zakresie zapewnienia przez nie szybkiej diagnozy oraz kompleksowej i wysokiej jakości oferty świadczeń medycznych wraz z doskonaleniem procesu obsługi mieszkańców. W obszarze bezpieczeństwa społecznego akcent położono na kompleksowość i jednocześnie sprofilowanie wsparcia pod konkretne grupy docelowe. Gmina – poprzez swoje instytucje (w szczególności Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, którego potencjał i oferta będą wzmacniane) oraz współpracę z organizacjami pozarządowymi i biznesem – zapewni promocję i wsparcie rodzin w ich naturalnym rozwoju, z uwzględnieniem również przeciwdziałania i rozwiązywania problemów, kryzysów, dysfunkcji i patologii rodzinnych. Dedykowana polityka będzie też dotyczyła młodzieży, aby wesprzeć ją prawidłowym rozwojem, zaktywizować, a jednocześnie silniej przywiązać do obecnego miejsca zamieszkania (rozwój komunikacji i dialogu z młodzieżą, zwiększanie dostępności i jakości dedykowanych usług, w tym edukacyjnych, kulturalnych itp.). Szczególnym wsparciem zostaną objęte też

osoby starsze, schorowane, z niepełnosprawnościami, a także ich bliscy i opiekunowie. Chodzi m.in. o działania ukierunkowane na wydłużenie czasu i zwiększenie komfortu ich przebywania w środowisku domowym, społecznym i zawodowym, programy edukacyjne i animacyjne, służące podnoszeniu poziomu solidarności międzypokoleniowej, a także pomoc odciążeniową i wytchnieniową. Jednym ze sposobów walki z marginalizacją i wykluczeniem społecznym będzie wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej oraz różnorodnych form samopomocy. Strategia postępowania zakłada ponadto rozwój i modernizację gminnego zasobu mieszkaniowego (w tym pod kątem potrzeb pomocy społecznej).

Cel operacyjny 3.3 obejmuje również zagrożenia dotyczące bezpieczeństwa publicznego, które jest jedną z ważniejszych usług publicznych, wpływającą na wiele aspektów życia społecznego i gospodarczego. W tym zakresie zakłada się z jednej strony działania z zakresu przeciwdziałania katastrofom i klęskom żywiołowym oraz innym zagrożeniom oraz minimalizowanie ich skutków (rozwój dedykowanej infrastruktury i właściwe zagospodarowanie przestrzeni, wsparcie jednostek OSP, rozwój i integracja różnych systemów itp.), a z drugiej rozwój informacji i edukacji na rzecz bezpieczeństwa (unikanie niebezpieczeństw w życiu codziennym, a jednocześnie właściwe zachowanie i reagowanie w sytuacjach różnorodnych zagrożeń, priorytet dla bezpieczeństwa w ruchu drogowym itp.). Zadania te będą wdrażane we współpracy gminy i jej jednostek, w szczególności oświatowych, innych jednostek samorządu oraz administracji publicznej, różnych służb odpowiedzialnych za porządek i bezpieczeństwo, ratownictwo oraz zarządzanie kryzysowe itp. Wśród planowanych inwestycji wskazano m.in. rozwój monitoringu wizyjnego strategicznych miejsc, szlaków komunikacyjnych i infrastruktury na terenie gminy.

3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy:

Efektywność działań rozwojowych warunkowana jest współlistnieniem szeregu elementów, takich jak m.in.:

- koncentracja wysiłków i zasobów na ściśle określonych (konkretnych, mierzalnych i osiągalnych) celach, wynikających z rzetelnej diagnozy sytuacji oraz trendów społeczno-gospodarczych,
- sprawność administracyjna i zarządcza (zdolność zarządzania dla skutecznej realizacji celów),
- zastosowanie podejścia zintegrowanego (rozwój kształtowany równocześnie w sferze gospodarczej, społecznej i polityczno-instytucjonalnej, środowiskowej oraz przestrzennej),
- kapitał ludzki (zasób wiedzy, umiejętności i postaw, a także zdrowia i energii witalnej zawarty w społeczeństwie, decydujący o jego obecnej i przyszłej zdolności do realizacji celów), poziom zaufania, otwartość, aktywność i partycypacja społeczna,
- potencjał ekonomiczny (kondycja oraz zasoby finansowe i materialne, wykorzystywane dla realizacji misji oraz celów),

- potencjał kooperacyjny (sieć kontaktów, rozwój procesów współpracy) i relacyjny (umiejętności tworzenia więzi z interesariuszami, promowania swoich działań i kształtowania pożądanego wizerunku).

Mając na uwadze powyższe, jak również wnioski z diagnozy i prowadzonych spotkań warsztatowo-konsultacyjnych, rozwój gminy Raba Wyżna zostanie oparty na współpracy i mobilizowaniu zasobów. Zaprojektowano szereg działań edukacyjno-doskonających, dotyczących zarówno kadr administracji samorządowej (urzędu gminy i jednostek organizacyjnych), jak i mieszkańców, w tym przedstawicieli organizacji pozarządowych i inicjatyw nieformalnych. Towarzyszyć im będą niezbędne inwestycje w bazę i wyposażenie, w tym pod kątem likwidacji barier architektonicznych i wdrożenia rozwiązań oszczędnościowych i proekologicznych. Poprawa jakości i dostępności usług publicznych będzie możliwa (również) dzięki wdrażaniu nowych rozwiązań zarządczych i organizacyjnych, a także rozwojowi e-administracji i e-usług (wraz z upowszechnieniem korzystania z nich przez klientów). Skala i charakter problemów / wyzwań, przed jakimi stoi gmina Raba Wyżna, wymagają kompleksowego ich rozwiązywania oraz działania z wykorzystaniem efektu synergii. Doświadczenie pokazuje m.in., że z perspektywy mieszkańca nie są ważne zakresy kompetencyjne czy granice administracyjne, bo koncentruje się on na konkretnych potrzebach, problemach i oczekiwaniach. Kolejne, że organizacje pozarządowe realizują szereg działań publicznych lepiej i taniej niż samorząd, że wiele innowacyjnych usług publicznych powstało przy zaangażowaniu trzeciego sektora. Stąd wspomniany priorytet na rozwój partnerstwa lokalnego, regionalnego, krajowego i międzynarodowego, w różnych konfiguracjach, w tym o charakterze międzysamorządowym, międzysektorowym, czy też międzyorganizacyjnym (m.in. rozwój współpracy samorządowej i przenoszenie jej na środowiska lokalne, wsparcie aktywności i partycypacji społecznej, rozwój współpracy finansowej i pozafinansowej z organizacjami i inicjatywami społecznymi). Ponadto, mając na uwadze relacje z interesariuszami, zaplanowano wdrożenie efektywnego systemu komunikacji i dialogu samorządu z różnymi grupami odbiorców, w tym zapewnienie dostępności cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej administracji (m.in. tradycyjne i elektroniczne kanały komunikacji, konsultacji i promocji). Strategia postępowania zakłada ponadto aktywną i odpowiedzialną politykę w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego (opracowywanie i aktualizacja aktów planowania przestrzennego, realizowanie oraz wspieranie prac porządkujących organizacyjnie i prawnie gospodarkę przestrzenną itp.), a także tworzenie, modernizację i utrzymanie przestrzeni publicznych wraz z ich animacją, w tym odnowę centrów wsi. Przestrzeń dobrze zaprojektowana, estetyczna, funkcjonalna, przyjazna i w pełni dostępna (demokratyczna), sprzyja powstawaniu i pielęgnacji więzi społecznych, tworzeniu tożsamości i patriotyzmu lokalnego, ułatwia codzienne funkcjonowanie, przyciąga, integruje i pobudza do działania. Tylko w takich przestrzeniach powstaje społeczeństwo prawdziwie obywatelskie, aktywne, przedsiębiorcze i solidarne. Jednocześnie tylko takie miejsca mogą przyciągnąć i obsłużyć ruch turystyczny w gminie.

Tabela 5. Kierunki działań, oczekiwane rezultaty planowanych działań i wskaźniki ich osiągnięcia, podmioty odpowiedzialne – w ramach obszaru strategicznego 3. USŁUGI PUBLICZNE

Cel operacyjny 3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
3.1.1.	Rozwój oferty w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3, w tym we współpracy z podmiotami prywatnymi i pozarządowymi.	Poprawa dostępności i jakości opieki żłobkowej i/lub innych form opieki	Liczba dzieci korzystających z opieki żłobkowej i/lub innych form opieki nad dzieckiem do lat 3 na terenie gminy ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Jednostki oświatowe, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe
3.1.2.	Rozwój i modernizacja infrastruktury placówek oświatowych (w tym pod kątem dostępności, ekonomii użytkowania, minimalizacji wpływu środowiskowego) oraz ich wyposażenie i cyfryzacja, wraz z estetycznym, funkcjonalnym i bezpiecznym zagospodarowaniem otoczenia.	Poprawa dostępności i jakości bazy lokalowej (w tym pod kątem osób ze szczególnymi potrzebami, funkcjonalności i ekonomii	Liczba nowych i/lub zmodernizowanych obiektów oraz liczba korzystających dzieci i młodzieży szkolnej w skali roku ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna, Jednostki oświatowe	Administracja rządowa, NFOŚiGW, WFOŚiGW, PFRON, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego,

Cel operacyjny 3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		użytkowania, minimalizacji wpływu środowiskowego) oraz wyposażenia placówek edukacyjnych Poprawa warunków pracy i nauki Unowocześnienie i usprawnienie pracy placówek oświatowych			Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół Gminy Raba Wyżna
3.1.3.	Rozwój oferty edukacyjnej, w tym w kierunku kształcenia kompetencji kluczowych oraz praktycznego wykorzystania zdobytej wiedzy teoretycznej (dodatkowe zajęcia, warsztaty i kółka zainteresowań,	Poprawa dostępności i jakości oferty edukacyjnej dla dzieci i młodzieży szkolnej	Liczba zajęć dodatkowych i ich uczestników ↗	Jednostki oświatowe	Partnerzy zagraniczni, Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego,

Cel operacyjny 3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	nowoczesne metody i techniki pracy, w tym wykorzystujące ICT, innowacje pedagogiczne, współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w szczególności lokalnymi przedsiębiorcami oraz rodzicami, wymiany międzynarodowe i inne projekty itp.). Ujednolicenie bazowych standardów nauczania w skali wszystkich placówek.	Dostosowanie oferty edukacyjnej do współczesnych wyzwań Poprawa jakości i efektów kształcenia, poprawa wyników egzaminów końcowych Wyrównanie szans edukacyjnych	Liczba projektów realizowanych przez szkoły i ich uczestników ↗ Wyniki egzaminów końcowych ↗		Kuratorium Oświaty w Krakowie, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie, Urząd Gminy Raba Wyżna, Instytucje kultury, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Kluby i organizacje sportowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy
3.1.4.	Indywidualizacja procesu kształcenia i systemu wsparcia dla prawidłowego	Dostosowanie oferty edukacyjnej do	Liczba uczniów objętych pomocą	Jednostki oświatowe	Administracja rządowa,

Cel operacyjny 3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	rozwoju dzieci i młodzieży szkolnej (diagnozowanie dzieci i młodzieży oraz wsparcie ich rozwoju, doradztwo edukacyjne i zawodowe, systemy stypendialne, wsparcie psychologiczne i pedagogiczne, dostęp do specjalistów itp.).	współczesnych wyzwań Poprawa dostępności i jakości systemu wsparcia prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży, z uwzględnienie podejścia indywidualnego Poprawa jakości i efektów kształcenia, poprawa wyników egzaminów końcowych Wyrównanie szans edukacyjnych	psychologiczno-pedagogiczną Liczba uczniów korzystających z doradztwa edukacyjnego i/lub zawodowego ↗ Liczba uczniów objętych systemem stypendialnym ↗ Liczba laureatów i finalistów olimpiad, konkursów przedmiotowych i/lub artystycznych i/lub zawodów sportowych		Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kuratorium Oświaty w Krakowie, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie, Urząd Gminy Raba Wyżna, Instytucje pomocy społecznej, Poradnie psychologiczno-pedagogiczne, Placówki ochrony zdrowia, Instytucje kultury, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe,

Cel operacyjny 3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
			↗		Kluby i organizacje sportowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy
3.1.5.	Doskonalenie zasad bezpiecznej i zdrowej szkoły (profilaktyka uzależnień, profilaktyka agresji i przemocy rówieśniczej, bezpieczeństwo w życiu i w sieci, aktywizacja ruchowa, dbałość o zdrowie psychiczne, dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami itp.), w tym w ramach współpracy z placówkami ochrony zdrowia, poradniami i innymi partnerami.	Poprawa dostępności i jakości programów profilaktycznych i prozdrowotnych w placówkach oświatowych Poprawa kondycji psychicznej oraz zdrowia dzieci i młodzieży szkolnej Zmniejszenie zagrożeń dla dzieci i	Liczba dedykowanych zajęć ruchowych oraz liczba ich uczestników ↗ Liczba działań zrealizowanych w ramach programów wychowawczo-profilaktycznych placówek oświatowych oraz liczba ich uczestników	Jednostki oświatowe	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Urząd Gminy Raba Wyżna, Instytucje kultury, Organizacje pozarządowe, Kluby i organizacje sportowe, Placówki ochrony zdrowia,

Cel operacyjny 3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		młodzieży szkolnej, zminimalizowanie ich skutków	↗ Liczba dedykowanych zajęć z zakresu bezpieczeństwa i/lub cyberbezpieczeństwa oraz liczba ich uczestników		Poradnie psychologiczno-pedagogiczne, Policja, Straż Pożarna i inne służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo
		Poprawa bezpieczeństwa dzieci i młodzieży szkolnej			
		Poprawa dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami	↗ Liczba przypadków agresji fizycznej w placówkach oświatowych w skali roku ↘ Liczba i/lub odsetek budynków oświatowych posiadających bariery		

Cel operacyjny 3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
			dla osób ze szczególnymi potrzebami ↘		
3.1.6.	Monitorowanie sieci placówek oświatowych w gminie pod kątem zmian demograficznych oraz możliwości organizacyjno-finansowych gminy.	Dostosowanie sieci oświatowej do faktycznych potrzeb społecznych Poprawa efektywności organizacyjnej i finansowej sieci oświatowej w gminie	Wydatki na utrzymanie danej szkoły w przeliczeniu na jednego ucznia Udział wydatków na oświatę w wydatkach ogółem budżetu lokalnego	Urząd Gminy Raba Wyżna, Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół Gminy Raba Wyżna	Kuratorium Oświaty w Krakowie, Jednostki oświatowe

Cel operacyjny 3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
3.2.1.	Rozwój i modernizacja infrastruktury lokalnych instytucji kultury oraz służących integracji i aktywności społecznej (w tym pod kątem dostępności, ekonomii użytkowania, minimalizacji wpływu środowiskowego), ich doposażenie i cyfryzacja, wraz z estetycznym, funkcjonalnym i bezpiecznym zagospodarowaniem otoczenia.	Poprawa dostępności i jakości bazy lokalowej (w tym pod kątem osób ze szczególnymi potrzebami, funkcjonalności i ekonomii użytkowania, minimalizacji wpływu środowiskowego) oraz wyposażenia instytucji kultury Poprawa warunków pracy i korzystania z oferty	Liczba nowych i/lub zmodernizowanych obiektów oraz liczba osób korzystających w skali roku ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna, Gminny Ośrodek Kultury w Rabie Wyżnej, Gminna Biblioteka Publiczna w Rabie Wyżnej	Administracja rządowa, NFOŚiGW, WFOŚiGW, PFRON, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy

Cel operacyjny 3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		Unowocześnienie i usprawnienie pracy instytucji kultury			
3.2.2.	Rozwój oferty edukacyjnej, kulturalnej i rozrywkowej lokalnych instytucji, z uwzględnieniem potrzeb i oczekiwań różnych grup odbiorców (zajęcia, warsztaty, wydarzenia, konkursy, projekty itp.) wraz z wieloaspektową aktywizacją mieszkańców.	Poprawa dostępności i jakości oferty instytucji kultury Wzrost integracji społecznej Wzrost aktywności i partycypacji mieszkańców w kulturze Wyrównanie dostępu do kultury w skali wszystkich miejscowości gminy	Liczba nowych zajęć stałych i czasowych w ofercie instytucji kultury w skali roku oraz liczba ich uczestników ↗	Gminny Ośrodek Kultury w Rabie Wyżnej, Gminna Biblioteka Publiczna w Rabie Wyżnej	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Urząd Gminy Raba Wyżna, Jednostki oświatowe, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Różne zespoły, twórcy, rzemieślnicy, artyści i pasjonaci lokalni, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna

Cel operacyjny 3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
					Dolina Raby i Czarnej Orawy
3.2.3.	Wykorzystanie zasobów materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy dla integracji i aktywizacji społecznej oraz wzmocnienia tożsamości i patriotyzmu lokalnego (prowadzenie grup, zespołów, orkiestr, kapel itp., wsparcie i współpraca z KGW, OSP i NGO, lokalnymi liderami, pasjonatami, twórcami, rzemieślnikami i artystami, dedykowane wydarzenia itp.).	Zachowanie i wypromowanie niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy Wzrost integracji społecznej Wzrost aktywności i partycypacji mieszkańców w kulturze Wzmocnienia tożsamości i patriotyzmu lokalnego mieszkańców gminy	Liczba osób należących do grup i zespołów kultywujących dziedzictwo kulturowe, działających przy Gminnym Ośrodku Kultury ↗	Gminny Ośrodek Kultury w Rabie Wyżnej	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Urząd Gminy Raba Wyżna, Jednostki oświatowe, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Różne zespoły, twórcy, rzemieślnicy, artyści i pasjonaci lokalni, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy

Cel operacyjny 3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
3.2.4.	Rozwój i modernizacja ogólnodostępnej bazy sportowej, rekreacyjnej i wypoczynkowej na terenie gminy.	Poprawa dostępności i jakości bazy sportowej, rekreacyjnej i wypoczynkowej (w tym pod kątem osób ze szczególnymi potrzebami, funkcjonalności i ekonomii użytkowania, minimalizacji wpływu środowiskowego) Poprawa warunków dla rekreacji oraz amatorskiego i profesjonalnego uprawiania sportu	Liczba nowych i/lub zmodernizowanych obiektów oraz liczba osób korzystających w skali roku ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, NFOŚiGW, WFOŚiGW, PFRON, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Instytucje kultury, Jednostki oświatowe, Kluby i organizacje sportowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy

Cel operacyjny 3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
3.2.5.	Rozwój oferty sportowej i rekreacyjnej, z uwzględnieniem potrzeb i oczekiwań różnych grup odbiorców (współpraca finansowa i pozafinansowa z klubami i organizacjami sportowymi, programy animacyjne, wydarzenia, rozgrywki, wycieczki itp.).	Poprawa dostępności i jakości oferty sportowej i rekreacyjnej Wzrost integracji społecznej Wzrost aktywności ruchowej mieszkańców Poprawa efektywności wykorzystanie bazy rekreacyjnej i sportowej	Liczba klubów sportowych i ich członków, prowadzonych przez nie sekcji oraz ćwiczących w ramach poszczególnych sekcji ↗ Liczba wydarzeń sportowych na terenie gminy w skali roku i liczba ich uczestników ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna, Gminny Ośrodek Kultury w Rabie Wyżnej	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Jednostki oświatowe, Instytucje kultury, Kluby i organizacje sportowe, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy
3.2.6.	Rozwój systemu diagnozowania predyspozycji i talentów artystyczno-	Rozwój pasji i talentów dzieci oraz młodzieży szkolnej	Liczba współpracujących pomiotów	Urząd Gminy Raba Wyżna	Instytucje kultury, Jednostki oświatowe,

Cel operacyjny 3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.

Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	kulturalnych i sportowych dzieci i młodzieży oraz wsparcia ich rozwoju.		 Liczba dzieci i młodzieży objętych wsparciem 		Organizacje pozarządowe, Kluby i organizacje sportowe, Rodzice

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.

Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
3.3.1.	Rozwój i modernizacja infrastruktury (w tym pod kątem dostępności, ekonomii użytkowania, minimalizacji wpływu środowiskowego) oraz doposażenie i cyfryzacja instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów leczniczych.	Poprawa dostępności i jakości bazy lokalowej (w tym pod kątem osób ze szczególnymi potrzebami, funkcjonalności i	Liczba nowych i/lub zmodernizowanych obiektów oraz liczba osób korzystających w skali roku 	Urząd Gminy Raba Wyżna, Samodzielny Publiczny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej	Administracja rządowa, NFOŚiGW, WFOŚiGW, PFRON, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		ekonomii użytkowania, minimalizacji wpływu środowiskowego) oraz wyposażenia instytucji pomocy społecznej i podmiotów leczniczych Poprawa warunków pracy i korzystania z oferty Unowocześnienie i usprawnienie pracy instytucji pomocy społecznej oraz podmiotów leczniczych		w Gminie Raba Wyżna, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rabie Wyżnej	

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
3.3.2.	Rozwój oferty placówek ochrony zdrowia (profilaktyka, promocja zdrowia, szybka diagnoza, leczenie itp.) wraz z doskonaleniem procesu obsługi klientów.	Poprawa dostępności i jakości świadczeń profilaktycznych, diagnostycznych i medycznych Poprawa stanu zdrowia mieszkańców	Liczba akcji profilaktycznych oraz liczba uczestników ↗ Liczba zadeklarowanych pacjentów ↗ Czas oczekiwania na wizytę do lekarza rodzinnego ↘ Poziom zadowolenia mieszkańców z działalności placówek ochrony zdrowia na terenie gminy	Samodzielny Publiczny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej w Gminie Raba Wyżna	Administracja rządowa, NFZ, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Urząd Gminy Raba Wyżna, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rabie Wyżnej, Firmy farmaceutyczne i medyczne, Organizacje pozarządowe

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
			↗		
3.3.3.	Gminna polityka prorodzinna - wsparcie i promocja rodzin oraz przeciwdziałanie i rozwiązywanie problemów rodzinnych i społecznych (m.in. wsparcie w trudnej sytuacji, profilaktyka uzależnień, przeciwdziałanie przemocy domowej, pomoc potrzebującym), w szczególności poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz rozwój różnych form przedsiębiorczości, solidarności i samopomocy społecznej.	Poprawa dostępności i jakości systemu wsparcia rodzin Poprawa dostępności i jakości systemu wsparcia prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży Przeciwdziałanie i rozwiązywanie problemów rodzinnych Poprawa dostępności i jakości systemu wsparcia osób i rodzin	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej, w tym np. objętych pracą socjalną i/lub asystenturą i/lub wsparciem materialnym i finansowym Liczba rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty Liczba osób objętych leczeniem odwykowym	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rabie Wyżnej, Zespół Interdyscyplinarny, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rabie Wyżnej	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Targu, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Urząd Gminy Raba Wyżna, Placówki ochrony zdrowia, Instytucje kultury,

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		dotkniętych skutkami dysfunkcji i/lub patologii społecznej			Jednostki oświatowe, Poradnie psychologiczno-pedagogiczne, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Kluby i organizacje sportowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, Policja, Sądy, Parafie
3.3.4.	Kompleksowa polityka względem osób starszych, samotnych, chorych i z niepełnosprawnościami (m.in.	Poprawa dostępności i jakości systemu wsparcia	Liczba osób/rodzin korzystających z pomocy społecznej,	Gminny Ośrodek Pomocy	Administracja rządowa,

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	system wsparcia oraz dedykowanych usług, wieloaspektowa aktywizacja i integracja) wraz ze wsparciem ich rodzin i opiekunów (pomoc wytnieniowa itp.), w szczególności poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz rozwój różnych form przedsiębiorczości, solidarności i samopomocy społecznej.	dla osób starszych i z niepełnosprawnościami, a także ich rodzin i opiekunów Wzrost integracji społecznej osób starszych i z niepełnosprawnościami Wzrost wieloaspektowej aktywności osób starszych i z niepełnosprawnościami Poprawa jakości życia osób starszych i z niepełnosprawnościami	w tym np. korzystających z usług opiekuńczych i/lub specjalistycznych usług opiekuńczych i/lub opieki wytnieniowej Liczba organizacji seniorskich i/lub klubów seniora na terenie gminy oraz liczba ich członków ↗ Liczba projektów aktywizacyjnych dedykowanych seniorom i/lub osobom z niepełnosprawnością	Społecznej w Rabie Wyżnej	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Nowym Targu, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Targu, Urząd Gminy Raba Wyżna, Placówki ochrony zdrowia, Instytucje kultury, Jednostki oświatowe,

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		ściami, a także ich rodzin i opiekunów	mi oraz liczba ich uczestników ↗		Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Kluby i organizacje sportowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, Parafie
3.3.5.	Wdrożenie kompleksowej polityki młodzieżowej, nastawionej na edukację, wsparcie oraz wieloaspektową aktywizację oraz zwiększenie zaangażowania i przywiązania lokalnego osób młodych (rozwój komunikacji i dialogu z młodzieżą, np. Rada Młodzieżowa, rozwój przestrzeni dla aktywności	Poprawa warunków dla rozwoju i samorealizacji młodzieży Poprawa dostępności i jakości infrastruktury dla osób młodych	Powołanie Rady Młodzieżowej Liczba organizacji pozarządowych, które pracują z młodzieżą, liczba zrealizowanych w skali roku projektów oraz ich uczestników	Urząd Gminy Raba Wyżna	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Powiatowy Urząd Pracy w Nowym Targu, Instytucje kultury, Jednostki oświatowe,

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	osób młodych, współpraca finansowa i pozafinansowa z organizacjami pracującymi z młodzieżą, zwiększanie dostępności i jakości dedykowanych usług, w tym edukacyjnych, kulturalnych itp.)	Poprawa dostępności i jakości usług publicznych dedykowanych osobom młodym Wzrost integracji oraz wieloaspektowej aktywności osób młodych Poprawa jakości życia osób młodych i ich silniejsze związanie z gminą	↗		Instytucje pomocy społecznej, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Kluby i organizacje sportowe
3.3.6.	Rozwój i modernizacja gminnego zasobu mieszkaniowego (w tym pod kątem potrzeb pomocy społecznej).	Poprawa jakości gminnego zasobu mieszkaniowego (w tym pod kątem osób ze szczególnymi	Liczba miejsc dostępnych dla osób potrzebujących w gminnym zasobie mieszkaniowym	Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej	Administracja rządowa, NFOŚiGW, WFOŚiGW, PFRON,

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		potrzebami, funkcjonalności i ekonomii użytkowania, minimalizacji wpływu środowiskowego) Wzrost możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb mieszkaniowych itp. osób w szczególnej/trudnej sytuacji	Koszty bieżącej eksploatacji gminnego zasobu mieszkaniowego ↘		Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, Inne JST, Urząd Gminy Raba Wyżna
3.3.7.	Przeciwdziałanie katastrofom i klęskom żywiołowym oraz innym zagrożeniom (powódzie, osuwiska, wichury, susze, pożary, epidemie,	Wzmacnianie potencjału i poprawa zdolności operacyjnych służb	Średni wiek grup sprzętowych użytkowanych przez jednostki	Urząd Gminy Raba Wyżna	PGW Wody Polskie, Administracja rządowa, NFOŚiGW, WFOŚiGW,

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	zagrożenia cyberbezpieczeństwa itp.) oraz minimalizowanie ich skutków (rozwój dedykowanej infrastruktury i właściwe zagospodarowanie przestrzeni, wsparcie jednostek OSP, rozwój i integracja różnych systemów), współpraca w tym zakresie z PGW Wody Polskie, powiatem, służbami i innymi partnerami.	odpowiedzialnych za bezpieczeństwo Zmniejszenie zagrożenia związanego z występowaniem katastrof i klęsk żywiołowych oraz innych zagrożeń, zminimalizowanie ich skutków Poprawa bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy	↘ Liczba projektów z zakresu przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych i katastrof, w tym inwestycyjnych, oraz zakres ich oddziaływania ↗ Wysokość strat w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof, w tym wystąpienia podtopień i powodzi ↘		Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Inne JST, Policja, Straż Pożarna i inne służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo, Lasy Państwowe – Nadleśnictwo Nowy Targ

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
3.3.8.	Informacja i edukacja prewencyjna mieszkańców, ukierunkowana na kształtowanie i promocję postaw właściwych w odniesieniu do sytuacji zagrożeń, ze szczególnym naciskiem na edukację dzieci i młodzieży, realizowaną we współpracy szkół i placówek oświatowych oraz służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Priorytet dla działań ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego.	Wzrost świadomości mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa Upowszechnienie postaw i zachowań unikania oraz właściwego reagowania w sytuacjach zagrożeń Poprawa bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy	Liczba zajęć z zakresu szeroko pojętego bezpieczeństwa w szkołach z udziałem Policji i/lub Straży Pożarnej ↗ Liczba uczniów, którzy zdali egzamin na kartę rowerową ↗ Liczba wypadków z udziałem dzieci w skali roku ↘	Jednostki oświatowe	Urząd Gminy Raba Wyżna, Zarządcy dróg, Instytucje kultury, Organizacje pozarządowe, Policja, Straż Pożarna i inne służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo, Media
3.3.9.	Rozwój monitoringu wizyjnego strategicznych miejsc, szlaków	Prewencja i wzrost wykrywalności przestępstw	Liczba kamer w przestrzeni publicznej	Urząd Gminy Raba Wyżna	Policja, Straż Pożarna i inne służby

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.

Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	komunikacyjnych i infrastruktury na terenie gminy.	Poprawa bezpieczeństwa publicznego na terenie gminy	 Poziom odczuwalnego bezpieczeństwa na terenie gminy 		odpowiedzialne za bezpieczeństwo, Sołtysi i rady sołeckie

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.

Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
3.4.1.	Profesjonalne zarządzanie kadrą urzędu gminy i jednostek organizacyjnych gminy, w tym wsparcie w zakresie podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych.	Poprawa sprawności i efektywności procesów zarządzania kadrami Wzrost poziomu kompetencji i kwalifikacji	Średnia liczba szkoleń i/lub innych form doskonalenia na pracownika urzędu i/lub jednostek organizacyjnych gminy w skali roku	Urząd Gminy Raba Wyżna, Jednostki organizacyjne gminy	Administracja rządowa, Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego,

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		zawodowych oraz zaangażowania pracowników samorządowych Poprawa efektywności świadczenia i jakości usług publicznych	↗ Liczba uchylonych decyzji administracyjnych ↘		Pracownicy samorządowi
3.4.2.	Rozwój i modernizacja infrastruktury oraz doposażenie i cyfryzacja administracji lokalnej, w tym likwidacja barier architektonicznych i wdrażanie rozwiązań proekologicznych.	Poprawa dostępności i jakości bazy oraz wyposażenia administracji lokalnej Poprawa warunków pracy oraz świadczenia usług / korzystania z usług publicznych	Liczba nowych i/lub zmodernizowanych obiektów oraz liczba osób korzystających w skali roku ↗ Wyniki oceny dostępności architektonicznej administracji lokalnej	Urząd Gminy Raba Wyżna, Jednostki organizacyjne gminy	Administracja rządowa, NFOŚiGW, WFOŚiGW, PFRON, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Koordynatorzy ds. dostępności

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		Poprawa dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami Poprawa efektywności energetycznej bazy, dywersyfikacja źródeł ciepła w kierunku bardziej ekologicznych Unowocześnienie i usprawnienie pracy administracji	↗		
3.4.3.	Rozwój e-administracji i e-usług (w tym rozwój kompetencji cyfrowych pracowników administracji) wraz z edukacją mieszkańców	Unowocześnienie i usprawnienie pracy administracji	Liczba dostępnych e-usług ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna,	Administracja rządowa,

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	i upowszechnieniem korzystania z nich.	Wzrost dostępności, liczby, różnorodności i jakości e-usług Zwiększenie liczby spraw realizowanych elektronicznie Rozwój społeczeństwa informacyjnego, zwiększenie stopnia oraz poprawa umiejętności korzystania z Internetu (w tym e-usług publicznych) przez mieszkańców Wzrost e-aktywności mieszkańców	Odsetek usług realizowanych przez urząd z użyciem cyfrowych form komunikacji ↗ Liczba osób, które nabyły lub rozwinęły kompetencje cyfrowe ↗	Jednostki organizacyjne gminy	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Instytucje kultury, Jednostki oświatowe, Organizacje pozarządowe

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
3.4.4.	Doskonalenie systemu komunikacji i dialogu samorządu z mieszkańcami, w tym zapewnienie dostępności cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej administracji (m.in. tradycyjne i elektroniczne kanały komunikacji i konsultacji).	Poprawa efektywności komunikacji samorządu z mieszkańcami i innymi interesariuszami Poprawa dostępności administracji dla osób ze szczególnymi potrzebami	Liczba odwiedzin strony internetowej gminy (serwis dla mieszkańców) ↗ Liczba spotkań publicznych organizowanych przez urząd w skali roku oraz ich uczestników ↗ Liczba zrealizowanych procesów konsultacji i ich uczestników ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna, Jednostki organizacyjne gminy	Mieszkańcy, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Media
3.4.5.	Edukacja, promocja i wsparcie aktywności i partycypacji społecznej, w tym rozwój współpracy	Poprawa dostępności i jakości oferty wsparcia	Liczba organizacji pozarządowych, które	Urząd Gminy Raba Wyżna,	Administracja rządowa,

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	z organizacjami pozarządowymi (wsparcie w zakresie zaplecza lokalowego, szkoleń, doradztwa i informacji, pozyskiwania środków na działalność – np. wyznaczenie odpowiedzialnej osoby, zlecenie i powierzanie NGO realizacji zadań publicznych, wspólne inicjatywy i projekty itp.).	organizacji pozarządowych i inicjatyw oddolnych Poprawa warunków dla rozwoju działalności społecznej i obywatelskiej na terenie gminy Wzrost znaczenia i profesjonalizacja organizacji pozarządowych i innych form aktywności społecznej	otrzymały wsparcie z urzędu ↗ Liczba zadań publicznych gminy realizowanych przez organizacje pozarządowe oraz ich sumaryczna wartość ↗ Liczba nowych organizacji pozarządowych na terenie gminy ↗	Jednostki organizacyjne gminy	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Inne JST, Organizacje pozarządowe i inicjatywy nieformalne, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		Rozwój procesów współpracy międzysektorowej Wzrost zaangażowania organizacji pozarządowych w realizację zadań strategii Poprawa jakości i efektywności kosztowej realizacji zadań publicznych			
3.4.6.	Rozwój współpracy samorządowej w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym oraz przenoszenie jej na środowiska lokalne.	Rozwój procesów współpracy lokalnej, regionalnej, krajowej i międzynarodowej Osiągnięcie efektu synergii	Liczba projektów realizowanych we współpracy gminy i co najmniej jednego partnera krajowego i/lub zagranicznego, ich	Urząd Gminy Raba Wyżna, Jednostki organizacyjne gminy	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego,

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
		(wzajemnego napędzania się efektów działań)	wartość oraz liczba beneficjentów ↗ Liczba sieci współpracy, obejmujących gminę lub jej jednostki ↗		Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Inne JST, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy
3.4.7.	Sprawny i skuteczny marketing terytorialny.	Wzrost rozpoznawalności i atrakcyjności osadniczej, gospodarczej i turystycznej gminy	Saldo migracji ↗ Liczba turystów i gości odwiedzających gminę ↗	Urząd Gminy Raba Wyżna, Jednostki organizacyjne gminy	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Inne JST, Organizacje pozarządowe,

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
					Przedsiębiorcy, Mieszkańcy, Media
3.4.8.	Aktywna i odpowiedzialna polityka w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego (opracowywanie i aktualizacja aktów planowania przestrzennego, realizowanie oraz wspieranie prac porządkujących organizacyjnie i prawnie gospodarkę przestrzenną itp.).	Uporządkowanie lokalnej polityki przestrzennej i krajobrazowej Poprawa warunków dla zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju gminy Ład przestrzenny	Uchwalenie planu ogólnego gminy (który zastąpi studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy) Liczba wniosków o zmianę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Starostwo Powiatowe w Nowym Targu, Mieszkańcy, Przedsiębiorcy, inwestorzy
3.4.9.	Tworzenie dostępnych, atrakcyjnych, estetycznych i funkcjonalnych przestrzeni publicznych wraz z ich	Wzrost atrakcyjności, estetyki,	Liczba nowych lub zmodernizowanych przestrzeni publicznych	Urząd Gminy Raba Wyżna	Administracja rządowa, PFRON,

Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.					
Kierunki działań		Oczekiwane rezultaty planowanych działań	Wskaźniki oceny osiągnięcia rezultatów i oczekiwany trend	Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy	Podmioty zaangażowane/partnerzy
	utrzymaniem i animacją, w tym odnowa centrów wsi.	dostępności i funkcjonalności przestrzeni publicznych Poprawa warunków dla integracji i aktywizacji oraz rekreacji i wypoczynku mieszkańców, a także turystów i gości Wzrost integracji i wieloaspektowej aktywności mieszkańców Wzrost atrakcyjności osadniczej i turystycznej gminy	↗ Liczba wydarzeń w nowych przestrzeniach na terenie gminy w skali roku oraz liczba ich uczestników ↗		Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Jednostki organizacyjne gminy, w tym Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Mieszkańcy, Przedsiębiorcy, Organizacje pozarządowe, Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy

**MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY RABA WYŻNA
WRAZ Z USTALENIAMI I REKOMENDACJAMI W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA
I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ W GMINIE**

KWESTIE WODNE A STRATEGIA ROZWOJU GMINY RABA WYŻNA DO 2030 ROKU

Zgodnie z art. 326 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (tj. Dz. U. 2023 poz. 1478), Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku uwzględnia m.in. ustalenia dokumentów planistycznych, o których mowa w ww. ustawie, tj.:

- planu zarządzania ryzykiem powodziowym,
- planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza,
- planu przeciwdziałania skutkom suszy.

Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły oraz Mapy zagrożenia i ryzyka powodziowego

W celu zapewnienia ochrony ludności i mienia przed powodzią uwzględnia się w strategii tzw. obszary szczególnego zagrożenia, przez które w myśl art. 16 pkt 34 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne rozumie się:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%,
- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%,
- obszary między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224, stanowiące działki ewidencyjne,
- pas techniczny.

Obszary te zostały oznaczone na poniższych mapach nr 1 i 2. Na terenie gminy Raba Wyżna zidentyfikowano również tereny, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi określono jako niskie (raz na 500 lat, $Q=0,2\%$). Ilustruje je mapa nr 3. Przedstawiają one zagrożenie ze strony rzek: Raba oraz Skawa.

W myśl zapisu art. 166 pkt. 10 ustawy Prawo wodne, planowane zagospodarowanie terenów położonych w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią nie może m. in. naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym, stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi czy też utrudniać zarządzanie ryzykiem powodziowym.

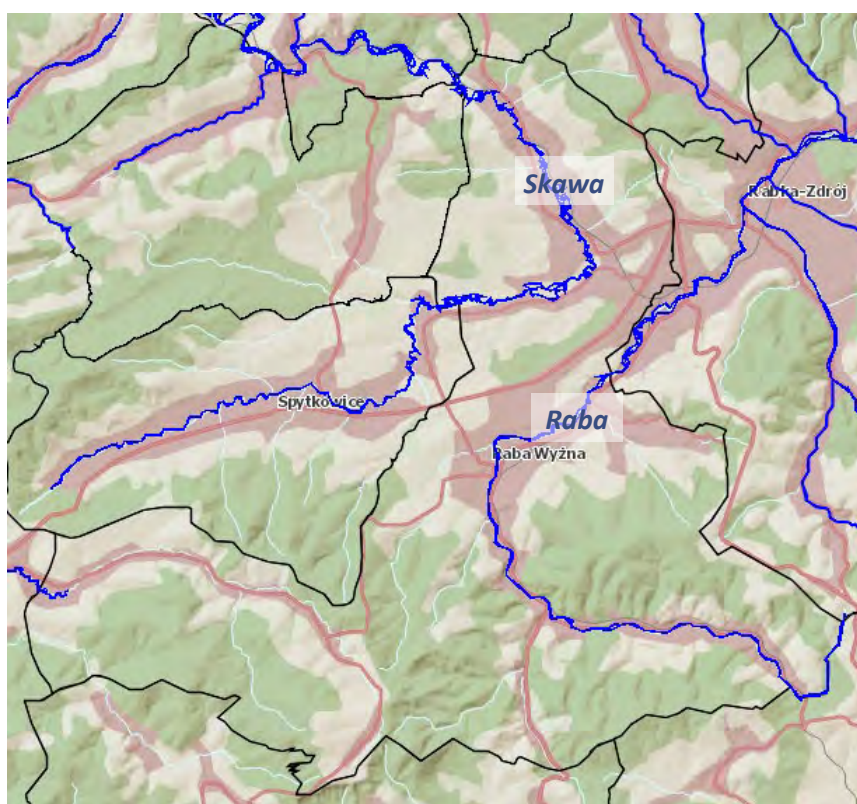
W ramach aktualizacji Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym przyjętej na mocy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. z 2022r. poz.

2739 w granicach gminy Raba Wyżna wskazano do realizacji następujący projekt przeciwpowodziowy:

- Budowa lewego wału na Rabie w km 118+730 – 118+900; numer działania: W_GZW_716.

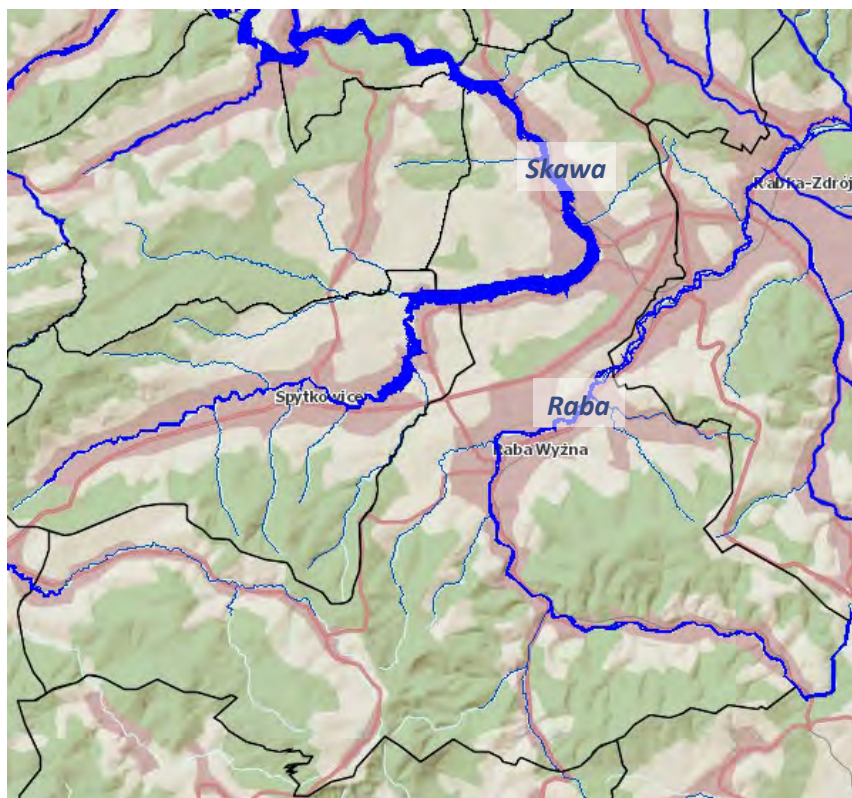
W Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku w ramach celu operacyjnego 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców wyznaczono m.in. kierunek interwencji 3.3.7. dotyczący zapobiegania katastrofom i klęskom żywiołowym (powodzie, osuwiska, susze, ulewne opady, wichury itp.) oraz ograniczania ich skutków.

Mapa 1. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią przy wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q=10%, tzw. raz na 10 lat) – na granatowo (mapa pogładowa)

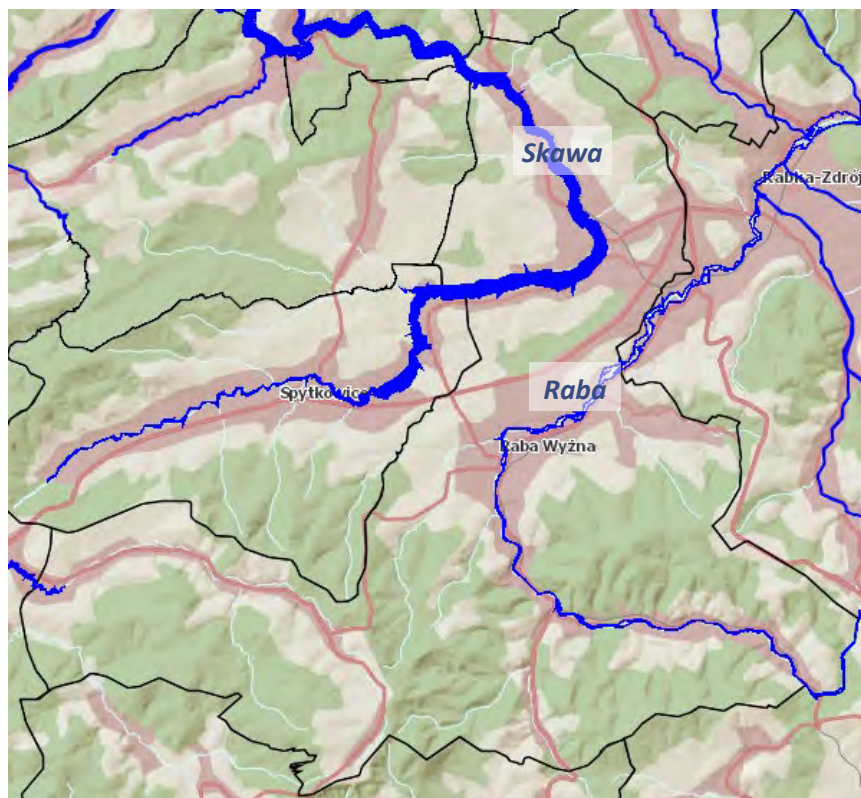
Źródło: Hydroportal ISOK

Mapa 2. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią przy średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi ($Q=1\%$, tzw. raz na 100 lat) – na granatowo (mapa pogładowa)

Źródło: Hydroportal ISOK

Mapa 3. Obszar zagrożenia powodzią przy niskim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi ($Q=0,2\%$, tzw. raz na 500 lat) – na granatowo (mapa pogładowa)

Źródło: Hydroportal ISOK

Plany gospodarowania wodami

Gmina Raba Wyżna znajduje się w obszarze dorzecza Wisły, regionie wodnym Górnej-Zachodniej Wisły. Leży w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) nr 439 - Zbiornik warstw Magura (Gorce) oraz Lokalnego Zbiornika Wód Powierzchniowych (LZWP) nr 445 - Zbiornik warstw Magura (Babia Góra). W odniesieniu do Planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, w poniższej tabeli Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku określa informacje na temat jednolitych części wód powierzchniowych (jcwp) oraz jednolitych części wód podziemnych (jcwpd) znajdujących się w granicach gminy (nazwa, informacja o stanie jcwp i jcwpd oraz przypisane im cele środowiskowe), a także działań przypisanych poszczególnym jcwp i jcwpd w aktualizacji Planu Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Wisły (IIaPGW).

Tabela 6. Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych oraz jednolitych części wód podziemnych położonych w granicach gminy Raba Wyżna wraz z przypisanymi celami i działaniami środowiskowymi

Kod i nazwa JCWP (wody powierzchniowe)	Status	Stan (ogólny)	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego	Przypisane cele środowiskowe	Kategorie działań przewidziane w IIaPGW
RW2000042138599 Raba do zb. Dobczyce	SZCW - silnie zmieniona część wód	Zły stan wód	Zagrożona	Dobry potencjał ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny na odcinku cieku istotnego Raba od zb. Dobczyce do ujścia Mszanki i Krzczonówka od ujścia do ujścia Potoku Rusnaków (dla łososia); zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych; zapewnienie drożności cieku dla migracji gatunków o znaczeniu gospodarczym na odcinku cieku głównego Raba od zb. Dobczyce do ujścia Mszanki i na dopływie Krzczonówka od ujścia do ujścia Raby (dla troci	Poprawa warunków hydromorfologicznych rzek i potoków; Gospodarka ściekowa; Poprawa warunków dla obszarów chronionych; Zapewnienie ciągłości biologicznej rzek i potoków; Działania edukacyjne i doradcze dla rolników.

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

Kod i nazwa JCWP (wody powierzchniowe)	Status	Stan (ogólny)	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego	Przypisane cele środowiskowe	Kategorie działań przewidziane w IIaPGW
				wędrawnej); dobry stan chemiczny.	
RW200004214119 Dunajec od Dzianiskiego Potoku do Białego Dunajca	SZCW - silnie zmieniona część wód	Brak danych	Zagrożona	Dobry potencjał ekologiczny; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych; dobry stan chemiczny.	Gospodarka ściekowa; Poprawa warunków hydromorfologicznych rzek i potoków; Zapewnienie ciągłości biologicznej i morfologicznej rzek i potoków.
RW200004213419 Skawa do Bystrzanki	NAT - naturalna część wód	Zły stan wód	Zagrożona	Dobry stan ekologiczny; dobry stan chemiczny	Gospodarka ściekowa.
RW2000152141149 Piekielnik	NAT - naturalna część wód	Zły stan wód	Zagrożona	Umiarkowany stan ekologiczny (złagodzone wskaźniki: [EFI+PL/ IBI_PL]; pozostałe wskaźniki - II klasa jakości); stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej	Poprawa warunków hydromorfologicznych rzek i potoków; Ograniczenie zanieczyszczeń rozproszonych z rolnictwa; Aktualizacja

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

Kod i nazwa JCWP (wody powierzchniowe)	Status	Stan (ogólny)	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego	Przypisane cele środowiskowe	Kategorie działań przewidziane w IIaPGW
				stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry.	programu ochrony środowiska.
RW120016822279 Czarna Orawa do granicy państwa	NAT - naturalna część wód	Zły stan wód	Zagrożona	Dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych; stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników [benzo(a)piren(w)] poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry.	Poprawa warunków dla obszarów chronionych; Gospodarka ściekowa; Zapewnienie ciągłości biologicznej i morfologicznej rzek i potoków; Poprawa warunków hydromorfologicznych rzek i potoków; Ograniczenie zanieczyszczeń rozproszonych z rolnictwa; Aktualizacja programu ochrony środowiska; Edukacja i informacja.

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

Kod JCWPd (wody podziemne)	Stan JCWPd	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego	Przypisane cele środowiskowe	Kategorie działań przewidziane w IIaPGW
GW2000159	Dobry	Niezagrożona	Dobry stan chemiczny; dobry stan ilościowy.	Dla JCW nie zaplanowano żadnych dodatkowych działań.
GW2000161	Dobry	Niezagrożona	Dobry stan chemiczny; dobry stan ilościowy.	Dla JCW nie zaplanowano żadnych dodatkowych działań.
GW2000165	Dobry	Niezagrożona	Dobry stan chemiczny; dobry stan ilościowy.	Dla JCW nie zaplanowano żadnych dodatkowych działań.
GW1000164	Słaby	Zagrożona chemicznie	Dobry stan chemiczny; dobry stan ilościowy.	Gospodarka komunalna; Rolnictwo.

Źródło danych: www.apgw.gov.pl – Karty Charakterystyk JCWP oraz Karty Charakterystyk JCWPd

Wszystkie jednolite części wód powierzchniowych znajdujące się w granicach gminy Raba Wyżna odznaczają się złym stanem ogólnym lub nieokreślonym w związku z brakiem danych. Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku zakłada w ramach celu operacyjnego 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska przedsięwzięcia dedykowane zasobom wodnym, w szczególności kierunek działań 2.1.1. Analiza stanu obecnego oraz opracowanie na jej podstawie wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych, przygotowanie projektów i realizacja inwestycji gminnych wraz ze wspieraniem inicjatyw dotyczących indywidualnych systemów oczyszczania ścieków na obszarach trudno dostępnych i o niskiej gęstości zabudowy.

Plan przeciwdziałania skutkom suszy

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku zakłada i promuje działania minimalizujące skutki suszy, podejmowane zarówno przez samorząd, mieszkańców, jak i organy administracji rządowej. Bezpośrednio wskazuje na to wspomniany cel operacyjny 2.1. oraz zaplanowane w jego ramach przedsięwzięcia, w szczególności kierunek działań 2.1.5. Projekty na rzecz wzmocnienia ochrony, zachowania i poprawy stanu środowiska, bioróżnorodności oraz zielono-niebieskiej infrastruktury, w tym dotyczące nasadzeń oraz retencji. W tym zakresie strategia jest spójna z Planem Przeciwdziałania Skutkom Suszy, przyjętym na mocy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. 2021 r. poz. 1615).

Susza, obok powodzi jest jednym z najbardziej dotkliwych zjawisk naturalnych oddziałujących na społeczeństwo, środowisko i gospodarkę całego kraju. W najbliższych latach spodziewany jest wzrost intensywności i częstotliwości występowania susz. Głównym celem planu jest przeciwdziałanie ich skutkom, co należy odnosić do procesu kształtowania zasobów wodnych oraz do racjonalnego korzystania z zasobów wodnych. Cele szczegółowe Planu dotyczą zidentyfikowanych obszarów ryzyka związanego z suszą: społeczeństwa, gospodarki i środowiska.

Strategia postępowania w obszarze przeciwdziałania skutkom suszy zakłada przede wszystkim działania proaktywne, czyli zapobiegające oraz zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków suszy, realizowane niezależnie od faktycznego wystąpienia zjawiska suszy.

Zgodnie z założeniami Planu Przeciwdziałania Skutkom Suszy, w odniesieniu do obszaru gminy Raba Wyżna mowa m.in. o następujących działaniach:

- Zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych (działanie 1),
- Retencja i zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych (działanie 3),
- Realizacja przedsięwzięć zmierzających do zwiększania lub odtwarzania naturalnej retencji (działanie 4),

- Analiza możliwości zwiększania retencji w zlewniach z zastosowaniem naturalnej i sztucznej retencji (działanie 6),
- Budowa oraz przebudowa urządzeń melioracyjnych wodnych dla zwiększania retencji glebowej (działanie 8),
- Wykorzystanie wód z systemów drenarskich do nawożenia i nawadniania upraw polowych (działanie 9),
- Budowa i przebudowa ujęć wód podziemnych do poboru na cele nawodnień rolniczych oraz budowa i przebudowa wodooszczędnych systemów nawadniania wykorzystujących zasoby wód podziemnych (działanie 10),
- Przeprowadzenie weryfikacji zasad gospodarowania wodą w zbiornikach retencyjnych (działanie 24).

Analizując zagrożenie suszą na terenie gminy Raba Wyżna w zależności od jej typu tj. rolnicza, hydrologiczna i hydrogeologiczna, należy stwierdzić, że w przypadku tej pierwszej są to obszary słabo zagrożone, w drugim przypadku zagrożenie jest umiarkowane i silne, a w trzecim umiarkowane. Stopień zagrożenia suszą według klas łącznego zagrożenia suszą dla obszaru gminy Raba Wyżna określono jako umiarkowany.

MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY RABA WYŻNA

Wprowadzenie

Model docelowej struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Raba Wyżna jest efektem zintegrowanego procesu planistycznego. Jest to porządkujący składnik strategii oraz źródło generalnych ustaleń rozwojowych osadzonych przestrzennie. Model przedstawia długookresową wizję rozwoju, określa podstawowe kierunki dalszej polityki rozwoju prowadzonej w przestrzeni gminy – z uwzględnieniem uwarunkowań, zdiagnozowanych potrzeb i problemów oraz potencjałów, a także specyfiki i zróżnicowania wewnętrznego. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej definiują warunki, w których opisany model będzie mógł zaistnieć.

Spójność modelu z regionalną polityką przestrzenną

Niniejszy model zachowuje spójność z ustaleniami przestrzennymi zawartymi w dokumentach strategicznych szczebla regionalnego, na czele z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego. Dokument ten wprowadził podział regionu na siedem obszarów funkcjonalnych, charakteryzujących się podobnymi cechami zagospodarowania przestrzennego, spójnością przyrodniczą i krajobrazową, zbliżonym charakterem gospodarczym oraz, w ich efekcie, wspólnymi wyzwaniami rozwojowymi. Gmina Raba Wyżna została zaliczona do obszaru „Park”, rozciągającego się szerokim pasem przez całą południową Małopolskę i skupiającym gminy orawskie, podhalańskie, gorczańskie oraz większość beskidzkich. Pomimo dużej różnicy w potencjałach pomiędzy poszczególnymi jednostkami, ich cechą wspólną jest niska gęstość zaludnienia, rozproszenie zabudowy, dominująca rola hodowli zwierząt w sektorze rolnictwa oraz nasilenie negatywnych procesów społecznych, związanych z depopulacją. Jako kluczowy potencjał przyjęto natomiast zasoby środowiskowe i dziedzictwa kulturowego, stanowiące podstawę do rozwoju turystyki.

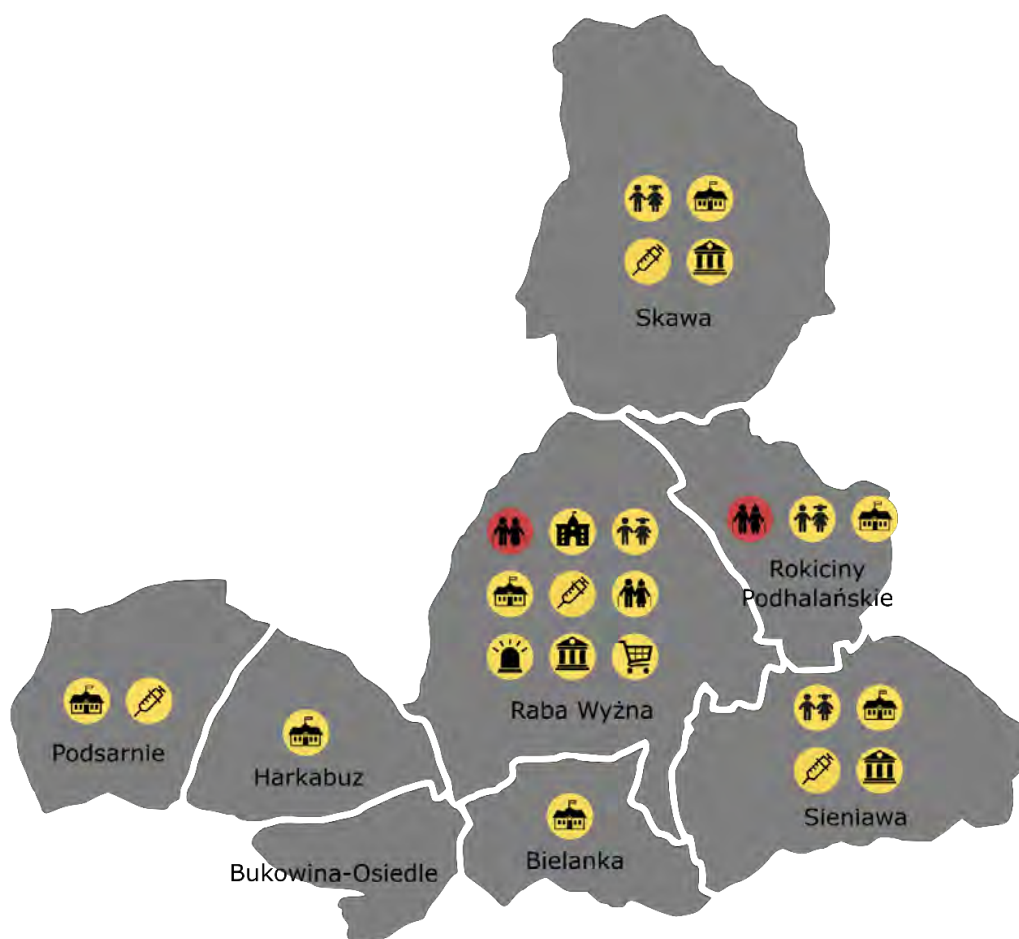
Rola i hierarchia jednostek osadniczych oraz układ głównych elementów infrastruktury społecznej

Zgodnie z danymi rejestru TERYT, gminę Raba Wyżna tworzy 8 miejscowości podstawowych (wsi). Można je pogrupować na trzy kategorie: wsi dużych, o liczbie mieszkańców przekraczającej – według danych Urzędu Gminy Raba Wyżna na koniec 2022 r. – poziom 4 tys. osób każda (Raba Wyżna i Skawa), wsi średnich, zamieszkałych przez niespełna 2 tys. osób każda (Rokiciny Podhalańskie i Sieniawa) oraz wsi niewielkich (Bielanka, Bukowina-Osiedle, Harkabuz i Podsarnie), których łączna liczba mieszkańców stanowi niespełna 15% ogółu liczby ludności gminy. W ślad za zróżnicowaniem ludnościowym idzie także terytorialne – wspomniane miejscowości o najmniejszej liczbie mieszkańców położone są w południowo-zachodniej części jednostki, w dodatku trzy z nich oddzielone są od jej centrum dość wyraźną barierą wynikającą z ukształtowania terenu (Pasma Podhalańskie).

W efekcie, w przypadku gminy Raba Wyżna można mówić o wyraźnym zróżnicowaniu na tle historycznym, przyrodniczym, etnograficznym oraz, co wydaje się być najistotniejsze, funkcjonalnym pomiędzy częścią „orawską” (Harkabuz, Bukowina-Osiedle, Podsarnie) a „beskidzką” (pozostała, centralna i wschodnia część jednostki). Lokalnym centrum administracyjnym i usługowym jest Raba Wyżna, która pomimo nieco mniejszej liczby mieszkańców niż sąsiednia Skawa, wykształciła wyraźnie wyodrębnione wiejskie centrum administracyjne (fragment ulicy noszący nazwę Rynek, nie będący jednak historycznym elementem rozwoju urbanistycznego, typowym dla miast), z dostrzegalną koncentracją rozmaitych usług publicznych i komercyjnych przy nim lub w jego pobliżu, co bezpośrednio wpływa na lokalną skalę oddziaływania miejscowości. Za elementy infrastruktury społecznej o zasięgu i oddziaływaniu ponadlokalnym należy uznać przede wszystkim dwie niepubliczne placówki opiekuńcze – Dom Pomocy Społecznej im. św. Faustyny Kowalskiej (Raba Wyżna) oraz „Pałac Seniora” – placówka całodobowej opieki dla osób starszych i niepełnosprawnych (Rokiciny Podhalańskie).

W pozostałych miejscowościach, o dominującej funkcji mieszkalnej, zlokalizowane są niektóre elementy bazy instytucjonalnej lub infrastrukturalnej gminy, głównie przedszkola i szkoły podstawowe. Cały obszar jednostki charakteryzuje się ponadto zbliżonym, a przy tym niewielkim potencjałem turystycznym – niewyróżniającym się spośród gmin o podobnym charakterze, a dość znacząco odstającym od nieodległych gmin podhalańskich czy gorczańskich.

Rysunek 11. Schematyczne rozmieszczenie podstawowych elementów wpływających na hierarchię jednostek osadniczych gminy Raba Wyżna, w tym głównych elementów infrastruktury społecznej

PODSTAWOWE ELEMENTY HIERARCHII JEDNOSTEK OSADNICZYCH:

urząd gminy, siedziby innych urzędów administracji publicznej	instytucje oraz infrastruktura kultury
placówki przedszkolne	instytucje bezpieczeństwa i porządku publicznego
edukacja - szkoły podstawowe	koncentracja usług komercyjnych, w tym centra handlu wielkopowierzchniowego
placówki podstawowej opieki zdrowotnej	instytucje pomocy społecznej, w tym placówki opiekuńcze i wspierające

SKALA (ZASIĘG) ODDZIAŁYWANIA:

lokalne	ponadlokalne

Źródło: Opracowanie własne

Spośród kluczowych inwestycji, planowanych przez samorząd gminny do 2030 roku, a opisanych w dalszej części modelu, żadna nie będzie znacząco zmieniać opisanej hierarchii poszczególnych jednostek osadniczych, a raczej niwelować różnice rozwojowe, wyrównywać dostępność i poziom usług publicznych w skali całej gminy, ze szczególnym uwzględnieniem zacierania dysproporcji rozwojowych pomiędzy „beskidzką” a „orawską” częścią gminy. Przewiduje się, że – podobnie jak dotychczas – największy wpływ na rozwój poszczególnych miejscowości będzie miała liczba, a w drugiej kolejności także dynamika przyrostu liczby mieszkańców, w ślad za którymi podąży większa podaż usług publicznych i komercyjnych. Przypuszczalnie także w dalszym ciągu będzie się zarysowywać różnica pomiędzy obydwoma stronami Pasma Podhalańskiego.

Obecny i docelowy układ głównych elementów infrastruktury technicznej

a) wodociągi i kanalizacja

Stopień zwodociągowania gminy Raba Wyżna jest dość niski, statystyki GUS za rok 2021 wskazywały dostęp do wodociągu w przypadku 17,4% ogółu budynków mieszkalnych, co jest rezultatem gorszym od notowanego w skali całego powiatu oraz regionu. System zbiorowego zaopatrywania w wodę w gminie Raba Wyżna opiera się o następujące elementy:

- ujęcie wody na potoku Kosiczne (Raba Wyżna) o średniej wydajności 280 m³/dobę, wraz ze stacją uzdatniania wody, zaopatrujące w wodę część zabudowy Raby Wyżnej oraz Rokicin Podhalańskich;
- ujęcie wody na potoku Stachorówka (Skawa) o średniej wydajności 86 m³/dobę, wraz z dwoma studniami głębinowymi (łączna wydajność 78 m³/dobę), zaopatrujące w wodę część zabudowy Skawy.

Dodatkowo niewielka część zabudowy Skawy (rejon węzła drogowego „Zabornia”) korzysta z sieci wodociągowej miasta Rabki-Zdroju. Jej rozbudowa została wykonana w ramach inwestycji związanej z drogą S7. Dla większości mieszkańców źródłem zaopatrzenia w wodę na potrzeby bytowe i gospodarcze są przydomowe studnie oraz, w mniejszym stopniu, prywatne sieci wodociągowe, oparte o ujęcia o niewielkiej wydajności. Ponadto, w Rabie Wyżnej zlokalizowane jest rezerwowe ujęcie wody na rzece Rabie, zaopatrujące w wodę pobliskie miasto Rabka-Zdrój. Gmina Raba Wyżna w żaden sposób nie obsługuje tej infrastruktury.

Także i sieć kanalizacyjna rozwinięta jest w niewielkim zakresie, na co wskazują dane GUS – z końcem 2021 r. dostęp do infrastruktury posiadało 18,0% zabudowy mieszkalnej. Sieć kanalizacyjną posiadają fragmentarycznie Rokiciny Podhalańskie, Skawa oraz Raba Wyżna, ścieki odprowadzane są do oczyszczalni ścieków znajdujących się w Skawie (oczyszczającej średniorocznie ok. 2400 m³, przy maksymalnej przepustowości 2847 m³) oraz Rokicinach Podhalańskich. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych są rzeki Skawa oraz Raba.

Grupa inwestycji w zakresie sieci kanalizacyjnej, jakie gmina Raba Wyżna planuje przeprowadzić do 2030 r., świadczy o priorytetowości tego kierunku dla władz lokalnych. Infrastruktura ma powstać w trzech (Bukowina-Osiedle, Podsarnie, Harkabuz) i zostać rozbudowana w kolejnych trzech miejscowościach (Raba Wyżna, Skawa, Rokiciny Podhalańskie). Dodatkowo, w oczyszczalni ścieków wyposażona zostanie każda z „orawskich” miejscowości w gminie, druga oczyszczalnia powstanie w Skawie, a istniejący już obiekt tego typu w Skawie ma zostać zmodernizowany, co podniesie jego przepustowość.

b) gospodarka odpadami

Odpady komunalne, zebrane na terenie gminy Raba Wyżna, transportowane są do miejsc unieszkodliwiania, składowania bądź przeróbki położonych poza terenem jednostki. W miejscowości Raba Wyżna działa Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK). Gmina Raba Wyżna nie planuje prowadzenia inwestycji w zakresie gospodarki odpadami w horyzoncie czasowym sięgającym 2030 roku.

c) infrastruktura energetyczna

Elementami elektroenergetycznej sieci przesyłowej znaczenia ponadlokalnego, przebiegającej przez obszar gminy Raba Wyżna, są następujące linie napowietrzne:

- Skawina – Szaflary (110 kV);
- Jordanów – Szaflary z odgałęzieniem Raba Wyżna – Jabłonka (110 kV);
- Skawina – Rabka (110 kV);

Linie w kierunku Szaflar i Rabki przecinają obszar gminy południkowo, odgałęzienie do Jabłonki natomiast równoleżnikowo. Na niewielkich fragmentach ich przebieg pokrywa się z terenami zabudowy mieszkalnej i usługowej, głównie jednak poprowadzone są nad terenami leśnymi oraz użytkowanymi rolniczo. Gmina Raba Wyżna zasilana jest w energię elektryczną z głównych punktów zasilania (GPZ) zlokalizowanych poza jej obszarem. Sieć rozdzielczą tworzą linie napowietrzne i kablowe średniego oraz niskiego napięcia.

Opracowany przez spółkę Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. „Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2021-2030” nie zakłada prowadzenia prac na obszarze gminy Raba Wyżna. Jednocześnie Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego, obowiązujący do 2025 r., zakłada przeprowadzenie przez obszar gminy Raba Wyżna nowej linii 110 kV Raba Wyżna – Nowy Targ, wraz z umiejscowieniem stacji elektroenergetycznej 110 kV na terenie jednostki. Obecnie nie sposób zweryfikować, czy inwestycja ta będzie realizowana.

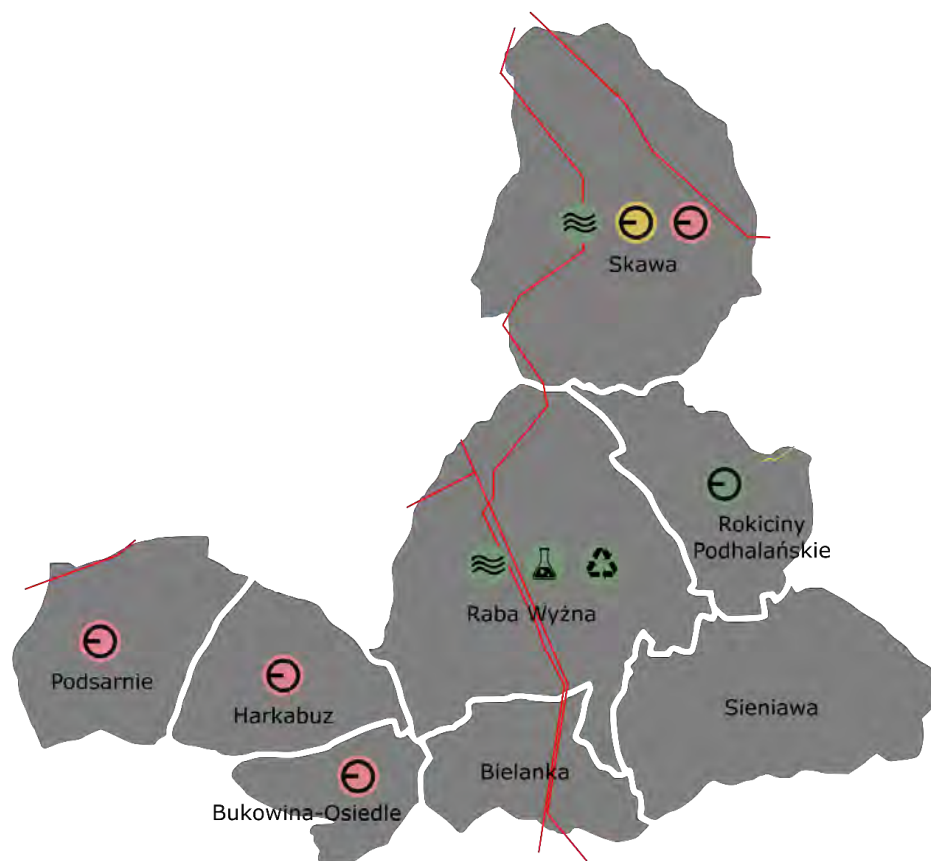
d) infrastruktura gazowa

Na terenie gminy, w Rokicinach Podhalańskich, zlokalizowana jest stacja redukcyjno-pomiarowa gazu, do której doprowadzony jest gazociąg wysokoprężny DN100. Ze stacji, poprzez sieć przesyłową, paliwo dystrybuowane jest do poszczególnych odbiorców. Stacje gazowe średniego ciśnienia zlokalizowane są w Rokicinach Podhalańskich, Rabie Wyżnej,

Skawie, Sieniawie i Bielance – największy stopień zaopatrzenia zabudowy mieszkalnej i usługowej w dostęp do gazociągu występuje w centralnej i wschodniej części jednostki.

„Krajowy Dziesięcioletni Plan Rozwoju Systemu Przesyłowego” na lata 2022-2031 nie zakłada prowadzenia inwestycji w rozbudowę sieci gazowej na terenie jednostki.

Rysunek 12. Schematyczne rozmieszczenie podstawowych elementów infrastruktury technicznej w gminie Raba Wyżna

PODSTAWOWE ELEMENTY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ:

wodociągi i kanalizacja:

- ujęcia wody
- stacje uzdatniania wody
- oczyszczalnie ścieków

magistralne sieci przesyłowe:

- sieć elektroenergetyczna
- gazociąg wysokoprężny

gospodarka odpadami:

- punkty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych

STATUS POSZCZEGÓLNYCH ELEMENTÓW:

- istniejące
- istniejące, przewidziane do modernizacji
- w realizacji bądź planowane do realizacji

Źródło: Opracowanie własne

Obecny i docelowy układ głównych korytarzy oraz sieci transportowych

Gmina Raba Wyżna posiada bezpośredni dostęp do dróg publicznych większości kategorii. W jej wschodniej części zlokalizowany jest węzeł drogowy „Zabornia”, na którym od drogi ekspresowej S7 odgałęzia się droga krajowa nr 47. Obie stanowią elementy potocznej „Zakopianki”, łączącej Kraków z Podhalem i mającej – zwłaszcza na południowym odcinku – przede wszystkim znaczenie w obsłudze ruchu turystycznego. Za węzłem „Zabornia” wspomniana „siódemka”, już w randze drogi krajowej, przecina gminę równoleżnikowo, biegnąc przez Spytkowice i Jabłonkę do granicy polsko-słowackiej i byłego przejścia granicznego Chyżne – Trzciana. Ostatnią drogą o charakterze ponadlokalnym na terenie gminy jest fragment drogi wojewódzkiej nr 958 Chabówka – Zakopane. Przecina ją ona południkowo, przechodząc przez centra Rokicin Podhalańskich, Raby Wyżnej i Bielanki. Sieć dróg uzupełniają drogi powiatowe oraz gminne, znaczenia lokalnego.

Przez teren gminy Raba Wyżna poprowadzone są fragmenty dwóch linii kolejowych: nr 98 Sucha Beskidzka – Chabówka oraz nr 99 Chabówka – Zakopane. Obie są jednotorowymi, zelektryfikowanymi trasami poprowadzonymi przy wykorzystaniu dolin rzecznych Skawy i Raby, o trudnych parametrach technicznych (m.in. licznych łukach oraz podjazdach, co wpływa przede wszystkim na maksymalną dopuszczalną prędkość). Obie też potocznie określa się mianem „Zakopianki”, z racji wykorzystywania ich przez połączenia dalekobieżne do Zakopanego. W gminie zlokalizowanych jest łącznie 5 stacji i przystanków, obsługiwanych przez połączenia lokalne, głównie do Zakopanego, Suchej Beskidzkiej oraz Krakowa.

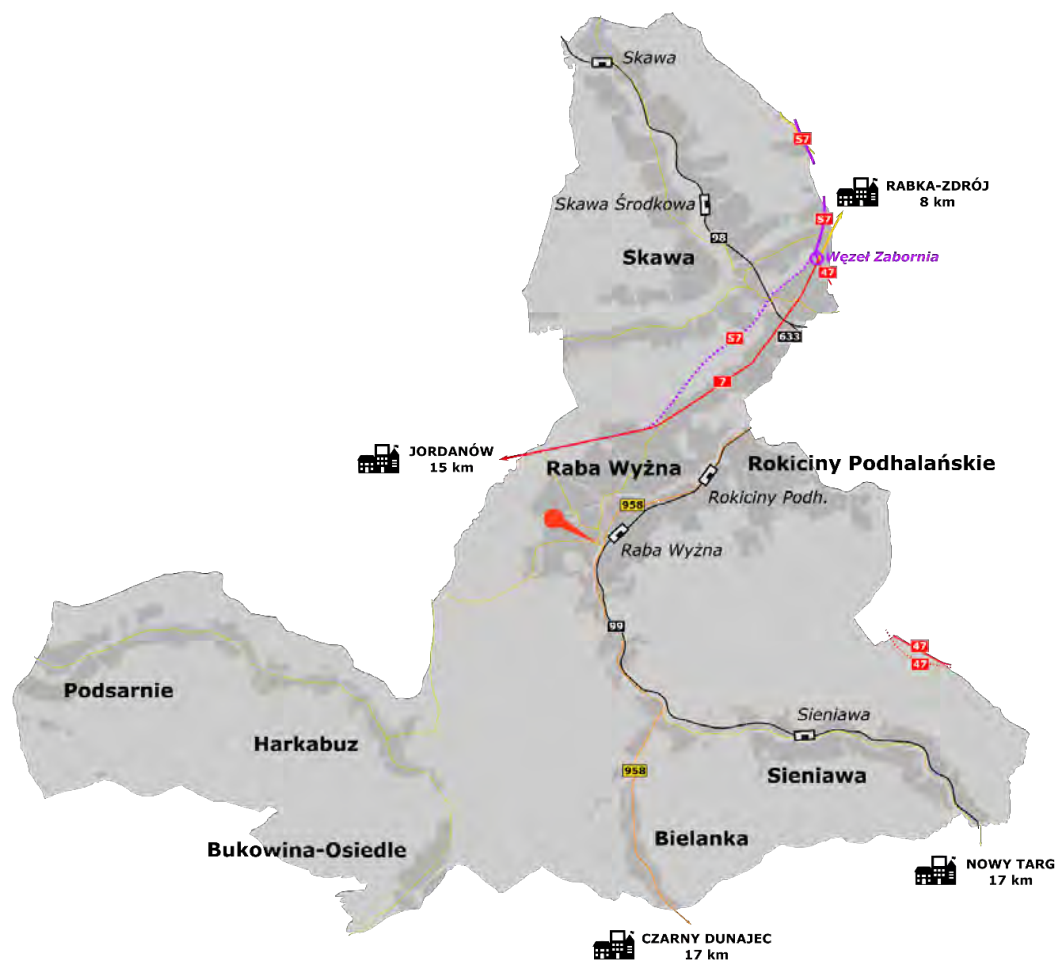
Jeśli planowane oraz już rozpoczęte inwestycje transportowe zostaną zrealizowane, w najbliższych latach dostępność transportowa gminy i struktura ruchu na głównych szlakach komunikacyjnych przebiegających przez jej teren ulegną znaczącym zmianom. W części dotyczy to także prac prowadzonych poza obszarem gminy, w dość znacznym oddaleniu od jej granic. Przede wszystkim kontynuowana będzie budowa drogi ekspresowej S7 w kierunku Słowacji. Obecnie inwestycja jest na etapie przygotowawczym (w maju 2023 r. GDDKiA wyłoniła wykonawcę), wiadomo już także, że zostanie zrealizowana częściowo w śladzie istniejącej DK7, częściowo w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Z kolei uruchomienie DK47 w nowym przebiegu na odcinku Rdzawka – Nowy Targ powinno wpłynąć na spadek ruchu na DW958, często wykorzystywanej jako alternatywny dojazd na Podhale.

Znaczącym przeobrażeniem podlega także infrastruktura kolejowa. Modernizowane są fragmenty tras 98 i 99, wskutek czego część stacji i przystanków została wyposażona w nową infrastrukturę (np. perony z udogodnieniami dla osób o szczególnych potrzebach), uzyskano też nieznaczne skrócenia czasu jazdy pociągów. Jednym z elementów tych prac, realizowanych w niewielkiej części na obszarze gminy, jest budowa łącznicy nr 633 omijającej Chabówkę (obecnie przejazd z Krakowa do Zakopanego wymaga kilkunastominutowego postoju na zmianę czoła pociągu na tej stacji), co powinno skrócić podróż z Raby Wyżnej i Sieniawy w kierunku Krakowa, ale i pozbawi możliwości korzystania z połączeń dalekobieżnych w Chabówce. Nowym otwarciem komunikacyjnym dla południowej części Małopolski ma być linia kolejowa Podłęże – Piekietko (obecnie na etapie prac wstępnych),

umożliwiająca znacznie szybsze niż dotychczas połączenie Krakowa z Zakopanem, z czego skorzysta także i analizowana jednostka.

Wymienione inwestycje nie mieszczą się w kompetencjach samorządu gminnego, jednak powinien on stać się ich uczestnikiem na tyle, na ile zezwalają na to przepisy prawa oraz możliwości finansowe (np. lobbing, współfinansowanie inwestycji, realizacja inwestycji uzupełniających). Zadania w zakresie transportowym, planowane przez samorząd gminny, będą się sprowadzać do inwestycji o znaczeniu lokalnym – przede wszystkim dostosowującym infrastrukturę transportową (drogi lokalne, chodniki) do współczesnych standardów bezpieczeństwa.

Rysunek 13. Schematyczne rozmieszczenie podstawowych elementów infrastruktury transportowej gminy Raba Wyżna

PODSTAWOWE ELEMENTY INFRASTRUKTURY TRANSPORTOWEJ:

 węzły drogowe

 stacje i przystanki kolejowe z obsługą ruchu pasażerskiego

 numery autostrad lub dróg krajowych

 numery dróg wojewódzkich

 numery linii kolejowych

Elementy w realizacji bądź planowane do realizacji oznaczono przerywaną linią

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO:

 ważniejsze ośrodki miejskie wraz z odległością

 punkt początku pomiaru odległości

Źródło: Opracowanie własne

Obecny i docelowy system powiązań przyrodniczych

Według stanu na koniec 2021 r. obszary chronione zajmują 73,1% powierzchni gminy Raba Wyżna, choć jeszcze pięć lat wcześniej wartość ta wynosiła zaledwie 8,3%. Jedyną formą ochrony przyrody jest Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu, zajmujący jej centralną oraz południową część (za wyjątkiem rejonu Skawy i Rokicin Podhalańskich), a zmianę wartości wskaźnika przyniosło rozszerzenie jego obszaru, dokonane w 2020 r. Inną formą ochrony przyrody, niewliczaną przez GUS do powierzchni obszarów chronionych, są tereny Natura 2000. W analizowanej jednostce zlokalizowany jest fragment obszaru siedliskowego „Czarna Orawa”, ciągnący się wzdłuż koryta rzeki o tej samej nazwie przez Harkabuz i Podsarnie. Dodatkowo, na obszarze gminy znajduje się 9 pomników przyrody – drzew wyróżniających się swoim wiekiem oraz obwodem.

Obszar gminy Raba Wyżna przecinają dwa korytarze ekologiczne znaczenia krajowego, zgodnie z opracowaniem Polskiej Akademii Nauk:

- KPd-13b „Beskidy Średnie”, zahaczający o północne fragmenty jednostki – tereny użytkowane rolniczo i leśne na północny wschód od zabudowy Skawy, w rejonie trójstyku granic z gminami Lubień i Jordanów;
- GKK-7A „Babia Góra – Gorce”, przebiegający równoleżnikowo przez centralną część gminy, wzdłuż wzniesień i pasm górskich, w większości zalesionych.

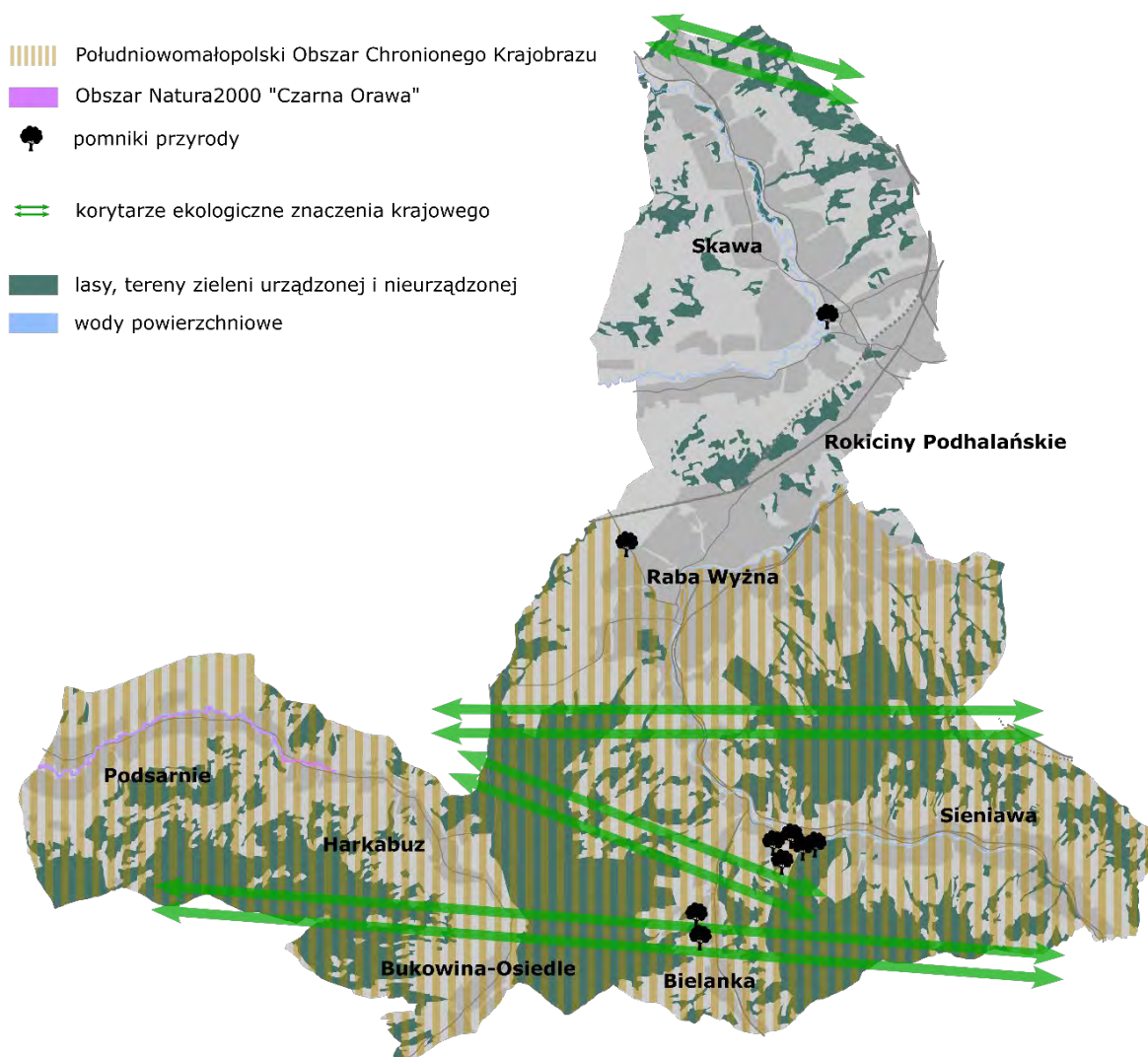
Nie wyklucza to możliwości wyznaczania korytarzy ekologicznych znaczenia lokalnego, w szczególności łączących dwa bądź więcej niewielkich ekosystemów (np. strumienie i potoki wraz z najbliższym otoczeniem, pasy łąk, pól uprawnych i nieużytków itd.).

System przyrodniczy gminy Raba Wyżna jest typowy dla Beskidów, z niewielką różnorodnością świata roślinnego i zwierzęcego względem pozostałych beskidzkich gmin. Kluczowe znaczenie posiadają ekosystemy oparte o tereny leśne (głównie porastające szczyty pasm i wzniesień) oraz doliny rzeczne Raby, Skawy, Czarnej Orawy i ich dopływów. Zarówno w ujęciu historycznym, jak i współczesnym, największe przekształcenia środowiska naturalnego wiążą się z działalnością człowieka (gospodarka rolna i leśna), wskutek której naturalną szatę roślinną zastąpiła zabudowa mieszkalna i gospodarcza, roślinność pól uprawnych, łąk i pastwisk oraz sztuczne zalesienia. W najmniejszym stopniu przekształceniu uległy tereny najtrudniej dostępne – głównie szczyty wzniesień, doliny strumieni i potoków oraz lasy porastające ich zbocza.

Przez dekady podstawą rolniczej działalności produkcyjnej w gminie Raba Wyżna była hodowla bydła mlecznego i opasowego, warunkowana przede wszystkim niekorzystnych warunków dla produkcji roślinnej. W dużej mierze uprawa roślin (zbóż oraz pastewnych) podporządkowana była celom hodowlanym. Obecnie, wskutek rezygnacji z działalności rolniczej, a ściślej spadku pogłowia zwierząt trawożernych, niemalże cały rejon Beskidów i Podhala, w tym także i obszar gminy Raba Wyżna, mierzy się z problemem degradacji użytków zielonych, które stosunkowo szybko ulegają zarastaniu – zakrzaczeniu oraz nieplanowanemu zalesieniu.

W rozwoju przestrzennym gminy, w odniesieniu do obszarów najcenniejszych przyrodniczo, przewidywane jest podejmowanie działań zmierzających do utrzymania oraz przywrócenia ich wartości krajobrazowych oraz przyrodniczych. W szczególności dotyczyć to będzie przestrzeni pozbawionych ochrony prawnej, a kluczowych z punktu widzenia utrzymania stabilności funkcjonowania ekosystemów, takich jak korytarze ekologiczne. Jednocześnie w perspektywie 2030 roku nie są planowane żadne rozszerzenia istniejących bądź tworzenie nowych obszarów chronionych.

Rysunek 14. Schematyczne rozmieszczenie podstawowych elementów środowiskowych gminy Raba Wyżna

Źródło: Opracowanie własne

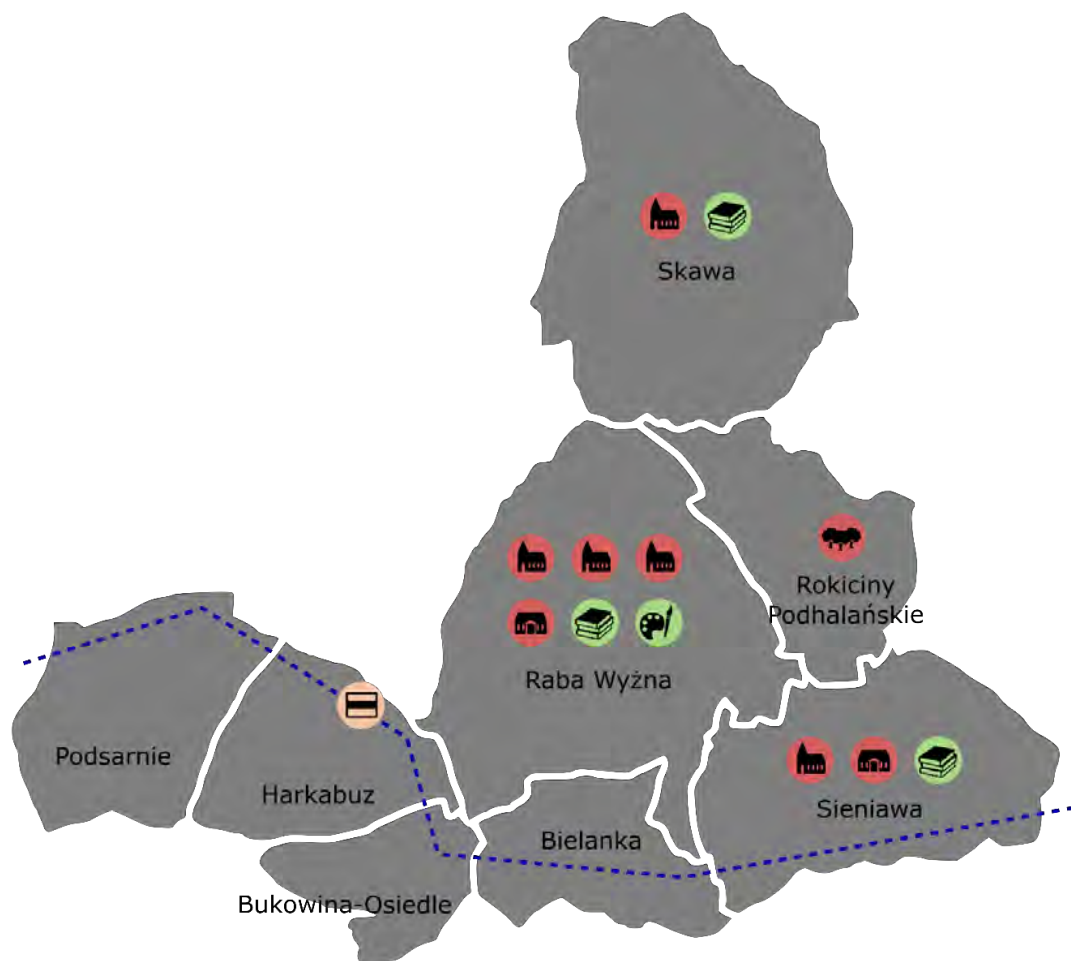
Obecna i docelowa struktura zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego

Do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego wpisanych jest łącznie 8 obiektów z terenu gminy Raba Wyżna (w formie pojedynczych obiektów bądź zespołów), które można podzielić na obiekty architektury sakralnej oraz dworskiej. Są to obiekty o raczej niewielkiej rozpoznawalności, niewyróżniające się w skali regionu czy powiatu

i niegenerujące znaczącego ruchu turystycznego. Brak jest także obiektów zaliczanych do grupy dóbr kultury współczesnej. Głównym celem wycieczek i odwiedzin na teren gminy są jej zasoby środowiskowe – głównie odznaczające się walorami widokowymi Pasma Podhalańskie, którego grzbietem przechodzi pieszy szlak turystyczny PTTK (niebieski).

Podstawowymi instytucjami, realizującymi zadania w zakresie szeroko pojętej edukacji i animacji kulturalnej na terenie gminy Raba Wyżna są jednostki prowadzone przez samorząd gminny – Gminny Ośrodek Kultury w Rabie Wyżnej oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Rabie Wyżnej, posiadająca swoje filie w Skawie oraz Sieniawie. W Rabie Wyżnej istnieje Izba Partyzancka. Zwraca przy tym uwagę lokalizacja przestrzenna zarówno obiektów zabytkowych, jak i placówek kultury – wszystkie zlokalizowane są w „beskidzkiej” części jednostki.

Rysunek 15. Schematyczne rozmieszczenie najważniejszych zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego w gminie Raba Wyżna

OBIEKTY UJĘTE W REJESTRZE ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH:

kościół, kaplice i inne zabytki sakralne wraz z obiektami towarzyszącymi

parki podworskie

zespoły dworskie lub pałacowe, wraz z otoczeniem

POZOSTAŁE ISTOTNE ZASOBY MATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, W TYM DOBRA KULTURY WSPÓŁCZESNEJ:

ważniejsze szlaki turystyczne i tematyczne

PLACÓWKI UPOWSZECHNIAJĄCE DZIEDZICTWO KULTUROWE:

domy i ośrodki kultury, wraz z filiami

biblioteki publiczne wraz z filiami

Źródło: Opracowanie własne

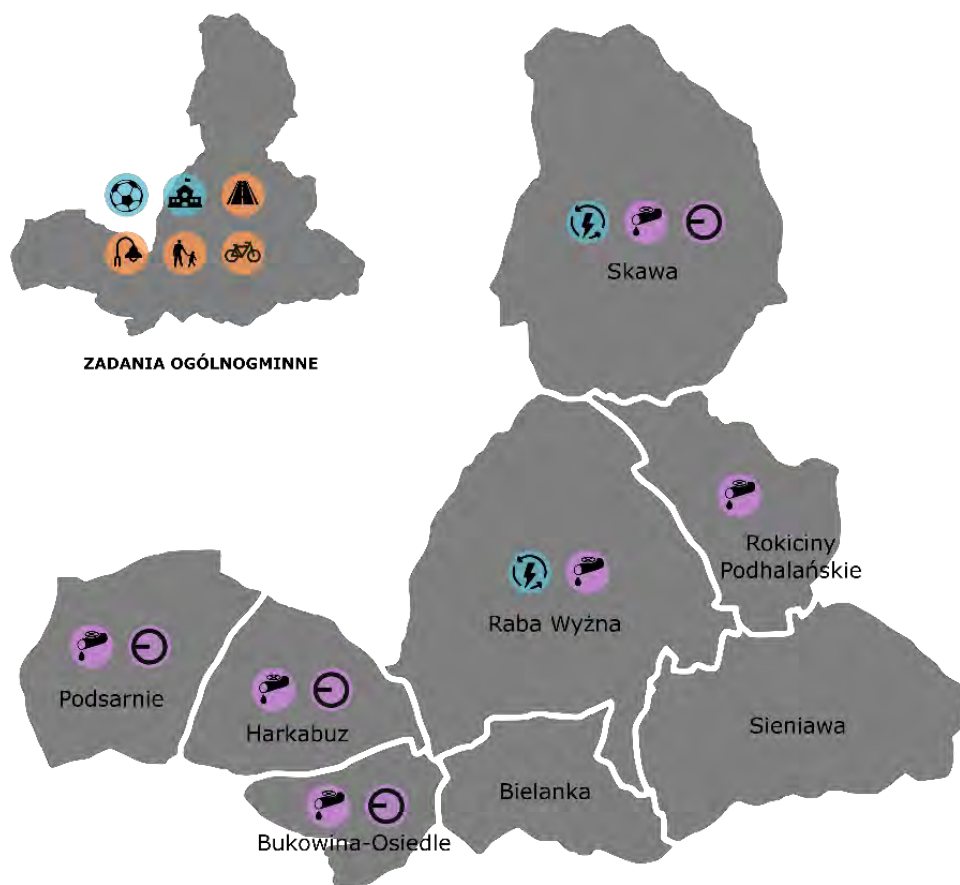
W perspektywie czasowej do 2030 r. gmina Raba Wyżna nie przewiduje żadnych inwestycji skutkujących nadaniem wybranym obiektom zabytkowym nowych funkcji społeczno-gospodarczych, znaczącym rozszerzeniem bazy infrastrukturalnej kultury bądź poszerzeniem katalogu dóbr kultury współczesnej. Jednocześnie nie jest wykluczone dokonanie zmian w Rejestrze Zabytków Nieruchomych oraz Gminnej Ewidencji Zabytków (wpisy nowych obiektów bądź ich wykreślenia).

Planowane inwestycje i ich wpływ na strukturę funkcjonalno-przestrzenną

Przewidywane w horyzoncie czasowym powstającej strategii zamierzenia inwestycyjne gminy Raba Wyżna można pogrupować w następujące zakresy tematyczne:

- a) w zakresie infrastruktury społecznej:
 - rozwój zaplecza sportowego i rekreacyjnego,
 - termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z modernizacją kotłowni,
 - modernizacja remiz ochotniczych straży pożarnych wraz z doposażeniem;
- b) w zakresie infrastruktury technicznej:
 - budowa, rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej wraz z oczyszczalnią ścieków;
- c) w zakresie infrastruktury transportowej:
 - prace budowlane, remontowe i modernizacyjne na drogach gminnych,
 - poprawa bezpieczeństwa na drogach na terenie gminy poprzez budowę oraz modernizację chodników, przejść dla pieszych i oświetlenia ulicznego,
 - rozbudowa sieci dróg dla rowerów.

Rysunek 16. Schematyczne rozmieszczenie kluczowych inwestycji przewidzianych do realizacji w gminie Raba Wyżna przez samorząd gminny do 2030 r.

OBSZARY I KIERUNKI INTERWENCJI:

w zakresie infrastruktury społecznej:

- budowa i modernizacja boisk i placów zabaw
- termomodernizacja budynków użyteczności publicznej
- modernizacja remiz ochotniczych straży pożarnych

w zakresie infrastruktury technicznej:

- budowa, rozbudowa lub modernizacja sieci kanalizacyjnej
- budowa lub modernizacja oczyszczalni ścieków

w zakresie infrastruktury transportowej

- modernizacje i remonty dróg gminnych
- budowa i modernizacja przejść dla pieszych oraz chodników
- modernizacja i rozbudowa oświetlenia ulicznego
- rozbudowa sieci dróg dla rowerów

Źródło: Opracowanie własne

Powyższy katalog inwestycji, przewidywany do realizacji przez samorząd gminy, uzupełniają zamierzenia realizowane bądź planowane przez inne podmioty, w tym organy centralne oraz jednostki samorządu terytorialnego. Inwestycje rozmieszczone są dość równomiernie na terenie całej gminy. Jednocześnie żadna z nich nie będzie mieć bezpośredniego przełożenia na znaczącą zmianę wykazanej wcześniej roli oraz hierarchii jednostek osadniczych.

Obecna i docelowa struktura sieci osadniczej

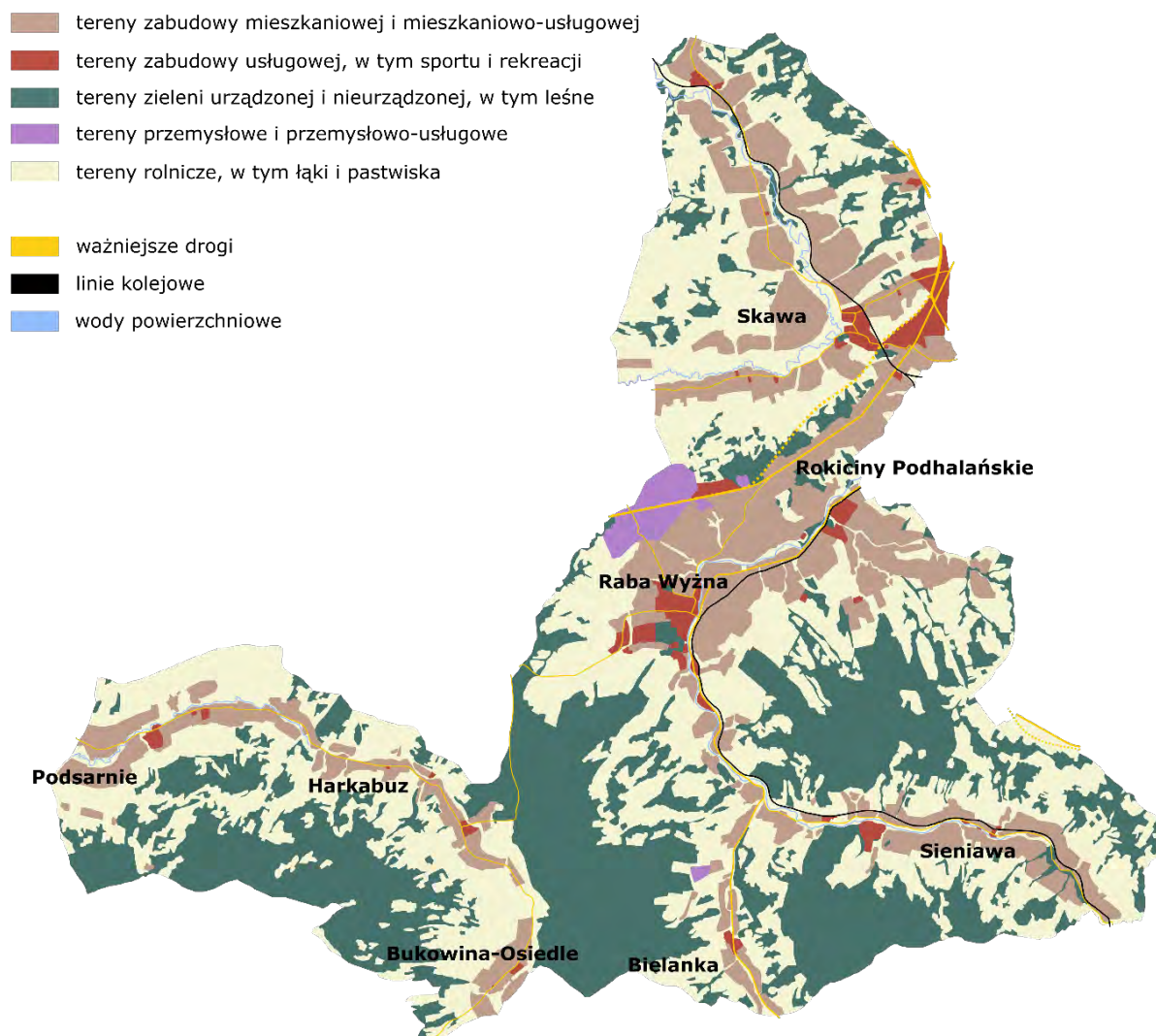
Większość wsi wchodzących w skład gminy posiada czytelny do dziś układ łańcuchówek, z zabudową mieszkalną, gospodarczą i usługową, ciągnącą się przez kilka kilometrów i rozlokowaną po obydwu stronach głównej drogi. Podstawowe szlaki komunikacyjne prowadzono z kolei w dolinach rzek i potoków – Czarnej Orawy (Bukowina-Osiedle, Harkabuz, Podsarnie), Bielanki (Bielanka), Raby (Sieniawa, południowa część Raby Wyżnej) oraz Skawy (Skawa). Centrum i północna część Raby Wyżnej przypomina wielodrożnicę, w czym duży udział ma rozwój budownictwa mieszkaniowego w tej miejscowości w ostatnich kilku dekadach. Jednocześnie specyfiką południowomałopolskich łańcuchówek, wynikającą z zaszłości historycznych osadnictwa, jest rozczłonkowanie ich struktury na „role” – zwykle skupiających po kilka, czasem kilkanaście zabudowań mieszkalnych i noszących nazwy wyprowadzone od nazwisk bądź przydomków zasiedlających je rodzin (np. „Cielichówka” czy „Domałówka” w Sieniawie). Łącznie, według rejestru TERYT, na terenie gminy Raba Wyżna znajduje się 168 takich „ról”, z czego największa część przypada na „beskidzką” część jednostki, a na terenie Bukowiny-Osiedle nie wyodrębniono ani jednej takiej jednostki. Współcześnie nazewnictwo „ról” w dalszym ciągu funkcjonuje, zastępując nazewnictwo ulic i ułatwiając orientację w terenie.

Przekształcenia struktury sieci osadniczej, jakie w ostatnich kilku dekadach zaszły na terenie gminy Raba Wyżna, w dużej mierze dotyczyły charakteru zabudowy mieszkalnej – coraz większy jej udział stanowi nowoczesna zabudowa jednorodzinna, niekiedy o charakterze rezydencjonalnym, na niewielkich, ogrodzonych działkach pozbawionych zaplecza gospodarczego. Zmianę tę najłatwiej dostrzec w centralnej części gminy (Raba Wyżna, Skawa), co przypuszczalnie wiąże się z jej największą atrakcyjnością osadniczą, z kolei największe skupiska zabudowy zagrodowej, typowe dla wsi „tradycyjnej” zachowały się w „orawskiej” części gminy. Elementem dostrzegalnym w krajobrazie jednostki (choć nie tak wyraźnym jak na Podhalu) są kilkukondygnacyjne domy murowane o spadzistych dachach, stylizowane na architekturę podhalańską, wznoszone w latach 70. i 80. na potrzeby rodzin wielopokoleniowych. Jednocześnie sukcesywnemu zanikowi ulegają zabudowania drewniane, na czele z domami mieszkalnymi, a także obiekty gospodarskie (m.in. stodoły, szopy), niejednokrotnie o interesujących walorach architektonicznych. W niewielkim stopniu zastępuje je współczesne, „katalogowe” budownictwo stylizowane na architekturę nieodległego Podhala. Opisany proces przekształceń struktury osadniczej w dużej mierze wiąże się z osłabieniem funkcji rolniczej, przy czym właściciele gruntów rolnych zwykle rzadko pozbywają się ziemi – częściej stosowanym mechanizmem jest zmiana jej przeznaczenia (np. na cele budownictwa mieszkalnego, rzadziej związanego z turystyką

i rekreacją), a produkcja rolnicza zredukowana zostaje do skali mikro, głównie na potrzeby swoje i najbliższej rodziny.

Przewiduje się, że do 2030 roku opisane wyżej procesy rozwoju sieci osadniczej będą kontynuowane. Ich intensyfikacja będzie dotyczyć „beskidzkiej” części gminy (Raba Wyżna, Skawa, Sieniawa, Rokiciny Podhalańskie), głównie ze względu na jej większą atrakcyjność osadniczą, wynikającą z korzystnej dostępności komunikacyjnej oraz do usług publicznych i komercyjnych. Może skutkować to pogłębianiem się dysproporcji rozwojowych pomiędzy obydwoma częściami jednostki, przedzielonymi przebiegiem Pasma Podhalańskiego. Jednocześnie dużym wyzwaniem stojącym przed samorządem gminnym będzie takie pokierowanie procesem urbanizacji, aby uniknąć bądź przynajmniej zminimalizować negatywne zjawiska, które mu towarzyszą. Stąd też rozwój przestrzenny powinien koncentrować się na kontynuacji rozwoju istniejących jednostek osadniczych. Istotnym działaniem, w znacznej części związanym z kwestią przeznaczania kolejnych obszarów gminy pod zabudowę mieszkaniową, będzie także zachowanie i wyeksponowanie najcenniejszych zasobów środowiska naturalnego.

Rysunek 17. Schematyczne przedstawienie docelowej struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Raba Wyżna

Źródło: Opracowanie własne

USTALENIA I REKOMENDACJE W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA I PROWADZENIA POLITYKI PRZESTRZENNEJ W GMINIE

Przedstawione w poniższej tabeli ustalenia i rekomendacje wynikają z uwarunkowań wskazanych we wcześniejszym fragmencie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej, pośrednio z wniosków płynących z poszczególnych etapów pracy nad strategią rozwoju, a także z działań, które wskazano jako kluczowe dla rozwoju gminy do 2030 roku. Prezentowana lista nie jest pełnym, wyczerpującym katalogiem uwarunkowań polityki przestrzennej, należy traktować ją jako ich syntezę, wskazującą na ogólne kierunki kształtowania struktury przestrzennej gminy w strategicznym horyzoncie czasowym.

Tabela 7. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania polityki przestrzennej w gminie

Lp.	Zakres tematyczny	Ustalenia i rekomendacje
1.	Ochrona środowiska naturalnego i jego zasobów	Ukierunkowanie działań w zakresie rozwoju przestrzennego gminy na ochronę zasobów środowiska przyrodniczego, tj. racjonalne kształtowanie środowiska i gospodarowanie zasobami zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, przeciwdziałanie zanieczyszczeniom oraz przywracanie elementów przyrodniczych do stanu właściwego. Główne kierunki ochrony środowiska na terenie gminy Raba Wyżna obejmują: • zachowanie terenów o dużych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych, • utrzymanie różnorodności biologicznej, • dążenie do racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych, • ochronę powietrza, gleb, wód podziemnych i powierzchniowych oraz ich jakości, • prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych. Zasady polityki przestrzennej w zakresie kształtowania i ochrony systemu przyrodniczego gminy obejmować będą przede wszystkim: • ochrona systemu przyrodniczego gminy (także na etapie tworzenia dokumentów planistycznych) przed zabudową i antropopresją wynikającą z urbanizacji oraz działalności rolniczej, w tym kształtowanie luk w zabudowie umożliwiających przenikanie się ekosystemów, ze

Lp.	Zakres tematyczny	Ustalenia i rekomendacje
		szczególnym uwzględnieniem powiązań o randze ponadlokalnej (korytarze i węzły ekologiczne), • wzmocnienie struktury ekologicznej obszaru gminy, m.in. poprzez zalesienia, zadrzewienia śródpolne, roślinność nadrzeczną, tereny zieleni urządzonej, retencję wód opadowych, • rozwój gospodarki ściekowej poprzez realizację zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz kontrolowanie eksploatacji indywidualnych systemów gromadzenia ścieków, • rozwój systemów odnawialnych źródeł energii przy jednoczesnym zmniejszeniu energochłonności, wodochłonności i materiałochłonności sektora rolniczego, komunalnego i przemysłowo-usługowego, • ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, w tym poprzez zwiększanie retencji powierzchniowej i podziemnej. Podstawę w/w działań stanowią przepisy oraz wytyczne europejskie i krajowe, na czele z Ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska. Wśród najważniejszych zasad ochrony środowiska wymienić należy: zasadę prewencji wraz z zasadą przezorności, zasadę zanieczyszczający płaci, zasadę kompleksowości ochrony oraz zasada uspołecznienia procesu decyzyjnego w dziedzinie ochrony środowiska.
2.	Ochrona dziedzictwa kulturowego, zabytków i dóbr kultury współczesnej	Wprowadzenie pakietu działań obejmujących dokumentację, ochronę, doskonalenia stanu oraz popularyzację zasobów i wartości dziedzictwa kulturowego, na czele z zabudową o wartościach kompozycyjnych i zabytkowych, historycznymi układami przestrzennymi, stanowiskami archeologicznymi oraz punktami i ciągami widokowymi. Zasady polityki przestrzennej w tym zakresie obejmować będą przede wszystkim: • harmonijne wkomponowywanie nowej zabudowy w istniejący krajobraz kulturowo-przyrodniczy, • maksymalną możliwą ochronę obiektów o wartości historyczno-kulturowej, z dopuszczeniem ich

Lp.	Zakres tematyczny	Ustalenia i rekomendacje
		wykorzystania poprzez nadanie nowych funkcji (włączanie w obieg społeczny, gospodarczy bądź turystyczny) i zachowaniem ich naturalnego otoczenia (np. zieleni towarzysząca, przedpola widokowe), • regulację na poziomie przepisów szczegółowych (mpzp) kwestii związanych z formą architektoniczną i użytymi materiałami do budowy nowych obiektów kubaturowych, z dążeniem do nawiązania do tradycyjnych form zabudowy. Podstawę stanowią przepisy oraz wytyczne europejskie i krajowe, na czele z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Podstawowym postulowanym mechanizmem ochrony najcenniejszych zasobów jest wprowadzenie stref ochrony konserwatorskiej, stref ochrony ekspozycji oraz rewaloryzacji historycznych kompozycji przestrzennych.
3	Struktura zagospodarowania terenów, w tym w zakresie potrzeb budownictwa mieszkaniowego	Główny kierunek zagospodarowania obszaru gminy określony jako racjonalne wykorzystanie dostępnej przestrzeni, uwzględniające zarówno potrzeby mieszkańców, jak też lokalne wartości przyrodnicze i kulturowe i zmierzające do zachowania charakteru obszaru i równowagi funkcjonalnej ekosystemów. W ujęciu szczegółowym: • Koncentracja zabudowy mieszkaniowej w formie, gabarytach i układzie zgodnymi z warunkami i tradycją lokalną, w zwartych zespołach, z zapobieganiem dalszemu jej rozpraszaniu, • Doposażanie zwartych zespołów zabudowy w infrastrukturę techniczną, • Nacisk na rozwój funkcji usługowych w lokalnych centrach wiejskich (z wzmocnieniem ich roli), z dopuszczeniem lokalizacji usług na terenach mieszkaniowych pod warunkiem braku ich wzajemnego kolidowania, • Wzbogacanie struktury biologicznej – zieleni wysoka gatunkowo odpowiadająca tradycjom lokalnym;

Lp.	Zakres tematyczny	Ustalenia i rekomendacje
		Rozwój działalności produkcyjnej, produkcyjno-usługowej i magazynowo-składowej w wyznaczonych strefach, w połączeniu z ich uzbrojeniem oraz działaniami minimalizującymi ich oddziaływanie na środowisko i otoczenie (np. nasadzenia zieleni izolacyjnej); Jednocześnie zakazem lokalizacji nowej zabudowy objęte będą obszary chronione (według przepisów odrębnych), wnętrza krajobrazowe, punkty i ciągi widokowe, elementy przyrodnicze charakterystyczne dla krajobrazu wiejskiego, otwarte tereny rolne oraz korytarze ekologiczne. Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową (liczba mieszkańców oraz powierzchnia zabudowy) określa się zgodnie z rozporządzeniem ministra właściwego do spraw planowania przestrzennego, w oparciu o dane historyczne i prognostyczne GUS.
4.	Lokalizacja obiektów handlu wielkopowierzchniowego	Brak możliwości lokalizowania na terenie gminy obiektów handlowych o powierzchni sprzedażowej przekraczającej 1 000 m ² .
5.	Lokalizacja kluczowych inwestycji celu publicznego	Lokalizacja na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub decyzji lokalizacyjnych podejmowanych zgodnie z procedurą określoną w aktualnie obowiązujących przepisach prawa. W przypadku inwestycji wykraczających poza obszar gminy, decyzja w porozumieniu z zainteresowanymi wójtami, burmistrzami albo prezydentami miast. Podstawę stanowią przepisy oraz wytyczne europejskie i krajowe, na czele z Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
6.	Rozwój systemów komunikacji, infrastruktury społecznej i technicznej	Rozbudowa i modernizacja obiektów infrastruktury społecznej ukierunkowana na zapewnienie dostępu (w szczególności na obszarach o występujących deficytach) do podstawowych usług publicznych oraz na dostosowanie oferty w tym zakresie do zmieniających się uwarunkowań demograficznych i społecznych, współpraca w tym zakresie z podmiotami zewnętrznymi

Lp.	Zakres tematyczny	Ustalenia i rekomendacje
		(w tym pozarządowymi) w granicach wyznaczanych przez przepisy prawa, • Prowadzenie rozwoju sieci transportowej (drogowej i pomocniczej) równoległe z rozwojem przestrzennym, z wyposażaniem obszarów zabudowywanych w odpowiednią obsługę komunikacyjną oraz likwidację deficytów w miejscach tego wymagających (przede wszystkim w zakresie dostosowywania parametrów konstrukcyjnych oraz standardów bezpieczeństwa dróg przebiegających przez teren gminy), • Wzmocnienie powiązania elementów sieci kolejowej (stacje i przystanki kolejowe) z lokalnym układem drogowym, przede wszystkim poprzez doposażanie je w parkingi samochodowe i rowerowe, przystanki autobusowe itp., • Podejmowanie działań w kierunku poprawy systemu zaopatrzenia w wodę (utrzymanie i rozbudowa poszczególnych elementów sieci, ze szczególnym uwzględnieniem ujęć wody) oraz uporządkowania systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków, z priorytetem skanalizowania obszarów zwartej zabudowy oraz stosowania rozwiązań alternatywnych (przydomowe oczyszczalnie, zbiorniki bezodpływowe itp.) na pozostałych obszarach.
7.	Lokalizacja urządzeń produkcji energii o mocy zainstalowanej powyżej 500 kW	Dopuszcza się lokalizację urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy zainstalowanej większej niż 500 kW w lokalizacjach wskazanych w planie ogólnym oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, pod warunkiem spełnienia dodatkowych wytycznych, wskazywanych w obydwu dokumentach.
8.	Lokalizacja przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko	• W odniesieniu do terenów w granicach Południowomałopolskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu – zakaz lokalizacji przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko z wyjątkiem przedsięwzięć, dla których przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na ochronę przyrody POChK lub dla których nie stwierdzono konieczności

Lp.	Zakres tematyczny	Ustalenia i rekomendacje
		przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, W odniesieniu do pozostałego obszaru gminy – zakaz lokalizacji przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, z wyjątkiem: urządzeń i obiektów infrastruktury technicznej i komunikacyjnej oraz przedsięwzięć, dla których ocena oddziaływania na środowisko wykazała brak negatywnego wpływu na środowisko lub dla których nie stwierdzono konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko.
9.	Kształtowanie rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej	- Preferowane utrzymanie i rozwijanie funkcji wodochronnych, glebochronnych oraz krajobrazotwórczych dla lasów znajdujących się na obszarze gminy, skutkujące ograniczaniem przeznaczania gruntów leśnych na cele nieleśne i nierolnicze, zapobieganie procesom ich degradacji, a także przywracanie wartości użytkowej gruntom leśnym o największym stopniu zdegradowania, - Utrzymanie terenów gospodarki rolnej w dotychczasowym użytkowaniu, z naciskiem na zapobieganie procesom degradacji gruntów rolnych oraz rekultywację i zagospodarowanie gruntów na cele związane z rolnictwem. Możliwe przeznaczenie gruntów o najniższych klasach bonitacyjnych pod zabudowę lub zalesienie.
10.	Zagospodarowanie przestrzenne obszarów zdegradowanych, obszarów rewitalizacji oraz obszarów wymagających przekształceń	Brak wyznaczonych uchwałą obszarów zdegradowanych i rewitalizacji. Obszarami mogącymi wymagać inwestycji oraz przywrócenia lub włączenia w obieg społeczny, gospodarczy czy turystyczny są tereny dworu Głowińskich wraz zabudowaniami gospodarczymi i pozostałym otoczeniem w Rabie Wyżnej.

Źródło: Opracowanie własne

OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

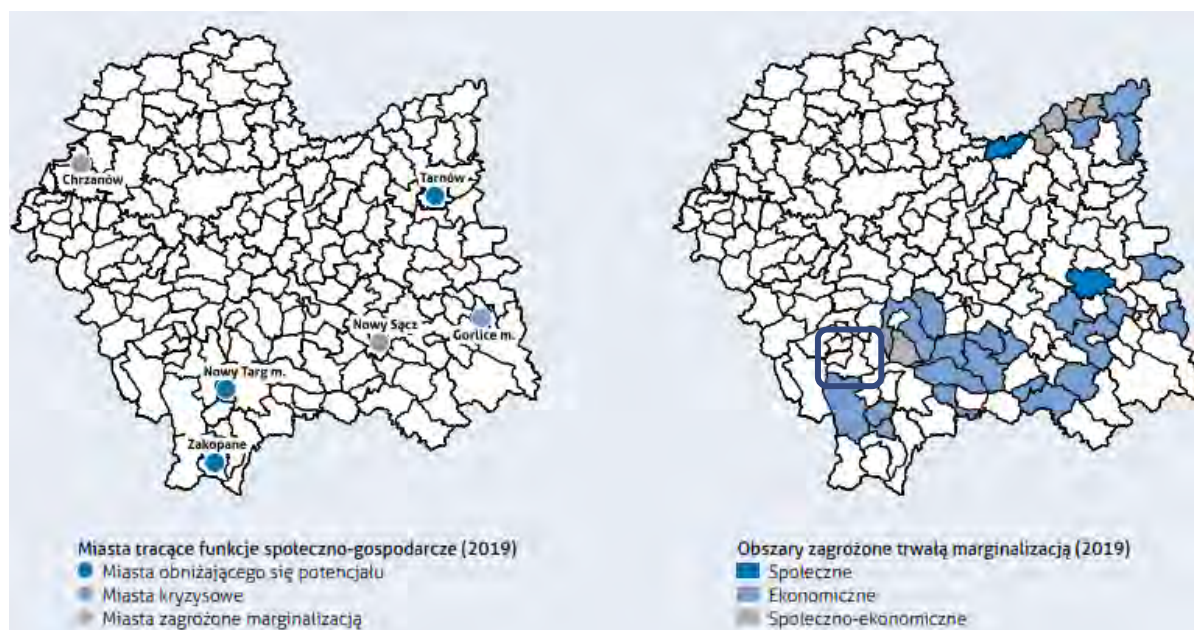
Terytorialne ukierunkowanie Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” zakłada dążenie do wykorzystania i wzmocnienia przewag konkurencyjnych regionu oraz zachowania jego spójności wewnętrznej. Wdrażany zatem będzie – wskazany w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – rozwój terytorialnie wrażliwy i odpowiedzialny.

Przejawem polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie są obszary strategicznej interwencji. Zgodnie z definicją ustawową, obszar strategicznej interwencji (OSI) to określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych, lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych czy przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne albo w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, czy też rozwiązania regulacyjne. Samorząd województwa małopolskiego wskazał w swojej strategii, poza OSI określonymi na szczeblu krajowym (miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze i obszary zagrożone trwałą marginalizacją), dodatkowy katalog OSI regionalnych. Ostatecznie w województwie małopolskim wyodrębniono **6 typów obszarów (w rozumieniu zapisów Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030)**: 3 typy obszarów problemowych (kategoria ta obejmuje zarówno OSI krajowe, jak i OSI regionalne), 2 typy obszarów o wyjątkowym potencjale oraz 1 typ obszarów wzrostu. Wśród nich należy wymienić:

- **Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze**

6 miast wskazanych w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) i Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030: **Tarnów, Nowy Sącz, Gorlice, Nowy Targ, Zakopane, Chrzanów**. Obszary te wspierane będą z poziomu kraju i regionu za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Samorząd wojewódzki zdecydował m.in. o specjalnych preferencjach i premiujących kryteriach wyboru projektów, które szczegółowo określa program Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 Małopolska Przyszłości.

Rysunek 18. Krajowe obszary strategicznej interwencji

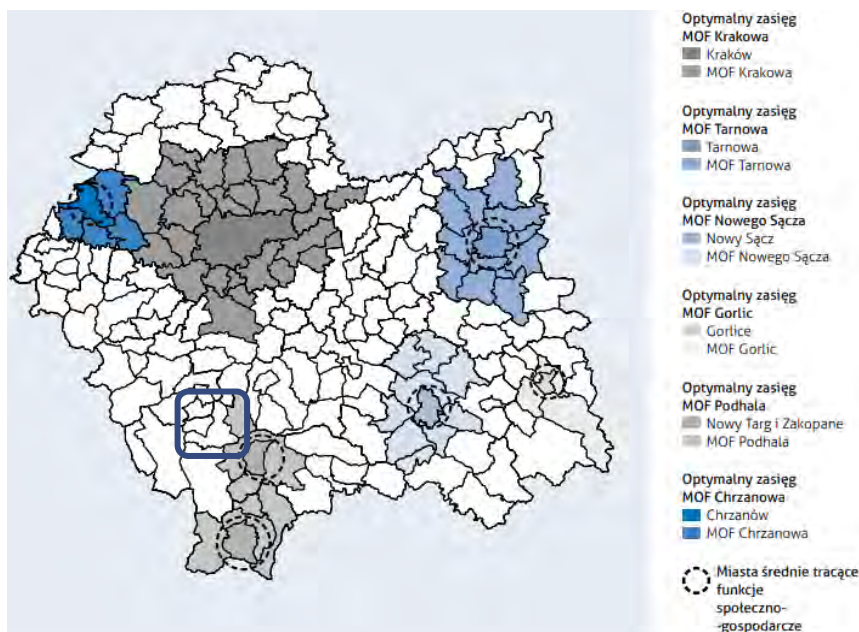
Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.

- **Miejskie obszary funkcjonalne (MOF)**

Za obszary wzrostu, o wyjątkowych możliwościach rozwojowych, uznano miasta i obszary funkcjonalne wokół nich. Przeprowadzono analizę dotyczącą delimitacji optymalnych zasięgów miejskich obszarów funkcjonalnych w Małopolsce, w kontekście realizacji zintegrowanych inwestycji terytorialnych na lata 2021-2027, dla stolicy regionu oraz 6 miast średnich tracących funkcję społeczno-gospodarcze. W konsekwencji w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” wskazano proponowane optymalne zasięgi MOF w Małopolsce: **MOF Krakowa³, MOF Tarnowa, MOF Nowego Sącza, MOF Gorlic, MOF Podhala (żaden z ich nie obejmuje gminy Raba Wyżna)**. Województwo będzie wspierać współpracujące gminy. Jedną z form wparcia jest możliwość realizacji instrumentu ZIT.

³ W lutym 2023 r., zgodnie z Uchwałą nr 307/23 Zarządu Województwa Małopolskiego, dokonano zmiany zasięgu terytorialnego MOF Krakowa wskazanego w strategii regionalnej w ten sposób, że finalnie obejmuje on swoim zasięgiem tylko obszar Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) Krakowa (miasto Kraków i gminy: Biskupice, Czernichów, Igołomia-Wawrzeńczyce, Kocmyrzów-Luborzyca, Liszki, Michałowice, Mogilany, Niepołomice, Skawina, Świątniki Górne, Wieliczka, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki). Dla pozostałych gmin znajdujących się w bezpośrednim oddziaływaniu miasta Krakowa, które pierwotnie znajdowały się we wskazanym w strategii MOF Krakowa, a które nie weszły w skład zmienianego wspomnianą uchwałą MOF Krakowa, utworzono Inny Instrument Terytorialny „Otulina Podkrakowska” (IIT OPK; gminy: Kłaj, Krzeszowice, Jerzmanowice-Przeginia, Sułoszowa, Skąta, Iwanowice, Słomniki, Koniusza, Siepraw, Myślenice).

Rysunek 19. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych w Małopolsce – proponowane optymalne zasięgi MOF (rysunek nie uwzględnia zmiany zasięgu MOF Krakowa, dokonanej Uchwałą nr 307/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 28 lutego 2023 r.)

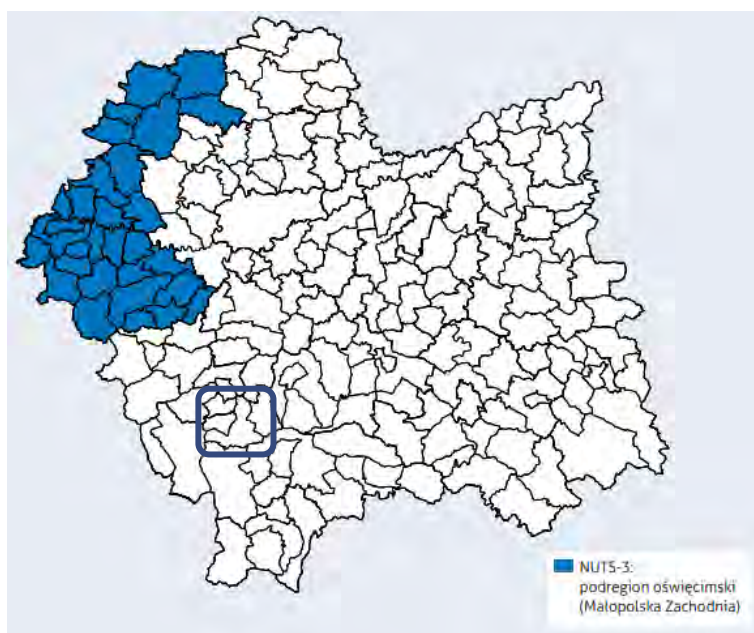

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.

- **Obszar transformacji energetycznej – Małopolska Zachodnia**

Kolejne OSI są konsekwencją wyzwań związanych z procesem transformacji gospodarki w kierunku uzyskania neutralności klimatycznej. Transformacja będzie wymagać dedykowanych interwencji i wsparcia na rzecz tych obszarów, które będą najsilniej dotknięte jej skutkami. W Małopolsce takim obszarem są tereny w najbardziej zurbanizowanej zachodniej części województwa – **4 powiaty: chrzanowski, olkuski, oświęcimski i wadowicki (nie obejmują one gminy Raba Wyżna)**, gdzie gospodarka oparta jest w znacznej mierze na dużych zakładach, w tym związanych z działalnością górniczą. Kopalnie węgla kamiennego funkcjonują w Brzeszczach i w Libiążu. Cały podregion oświęcimski, jest silnie związane także ze Śląskiem i jego gospodarką. W pobliskich zakładach górniczych zatrudnionych jest kilka tysięcy Małopolan. Obszar Małopolski Zachodniej uwzględniony jest do wsparcia w ramach Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (Just Transition Fund).

Rysunek 20. Obszar transformacji energetycznej – Małopolska Zachodnia

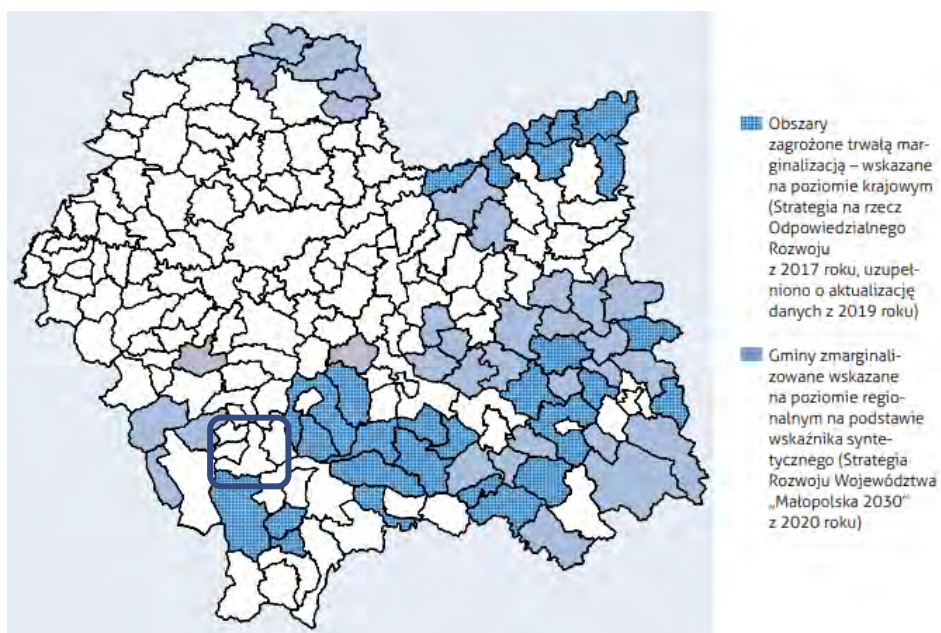

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.

- **Gminy zmarginalizowane**

Gminy dotknięte problemami i barierami rozwojowymi zostały wyznaczone na podstawie wskaźnika syntetycznego, złożonego z wybranych mierników przedstawiających zagadnienia społeczne, ekonomiczne i środowiskowe. Ostatecznie, jako obszary zmarginalizowane w Małopolsce wskazano **gminy, zlokalizowane głównie w południowej i wschodniej części regionu oraz częściowo na północy województwa (nie dotyczy to gminy Raba Wyżna)**. Do tych jednostek zostanie skierowane szczególne wsparcie w celu wyrównania ich szans rozwojowych.

Rysunek 21. Regionalne i krajowe obszary zmarginalizowane w Małopolsce

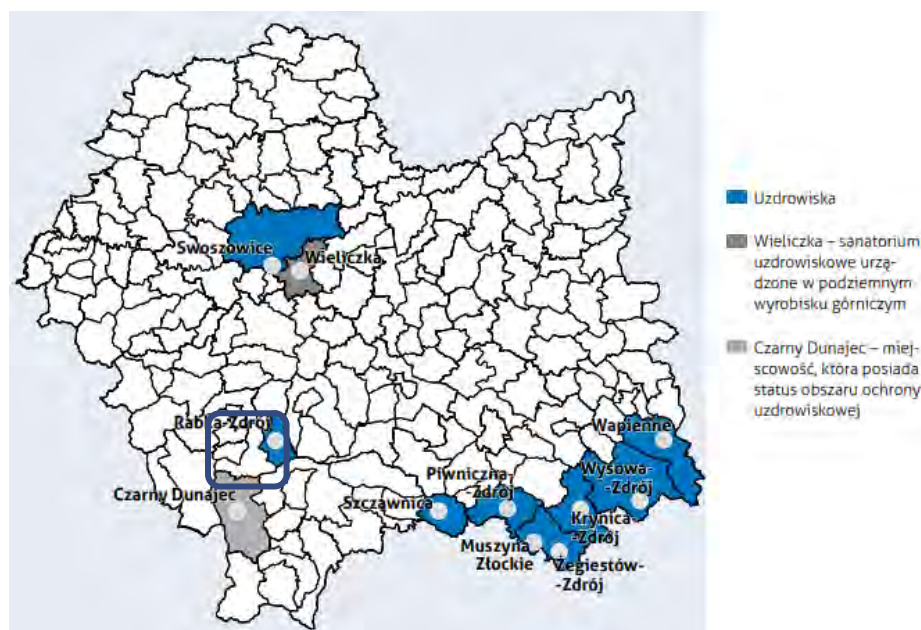

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.

- **Miejscowości uzdrowiskowe**

Z uwagi na specyfikę województwa, za regionalne OSI uznano **miejscowości uzdrowiskowe**. Są to obszary o szczególnych walorach: przyrodniczych, krajobrazowych, klimatycznych, rekreacyjnych, turystycznych, zdrowotnych, o uznanej marce, tradycjach i bogatej historii, manifestującej się często w zabytkowej architekturze. Miejscowości te zlokalizowane są głównie na obszarach górskich, które są obszarami o utrudnionym dostępie komunikacyjnym i ograniczonych możliwościach rozwoju przemysłu. Z uwagi na istotne znaczenie rozwoju branży uzdrowiskowej oraz dużą koncentrację jednostek tego typu w Małopolsce, samorząd regionalny w kolejnych latach utrzyma wsparcie dla obecnych, jak i przyszłych uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej. **Do tej grupy nie zalicza się gmina Raba Wyżna.**

Rysunek 22. Miejscowości uzdrowiskowe w Małopolsce

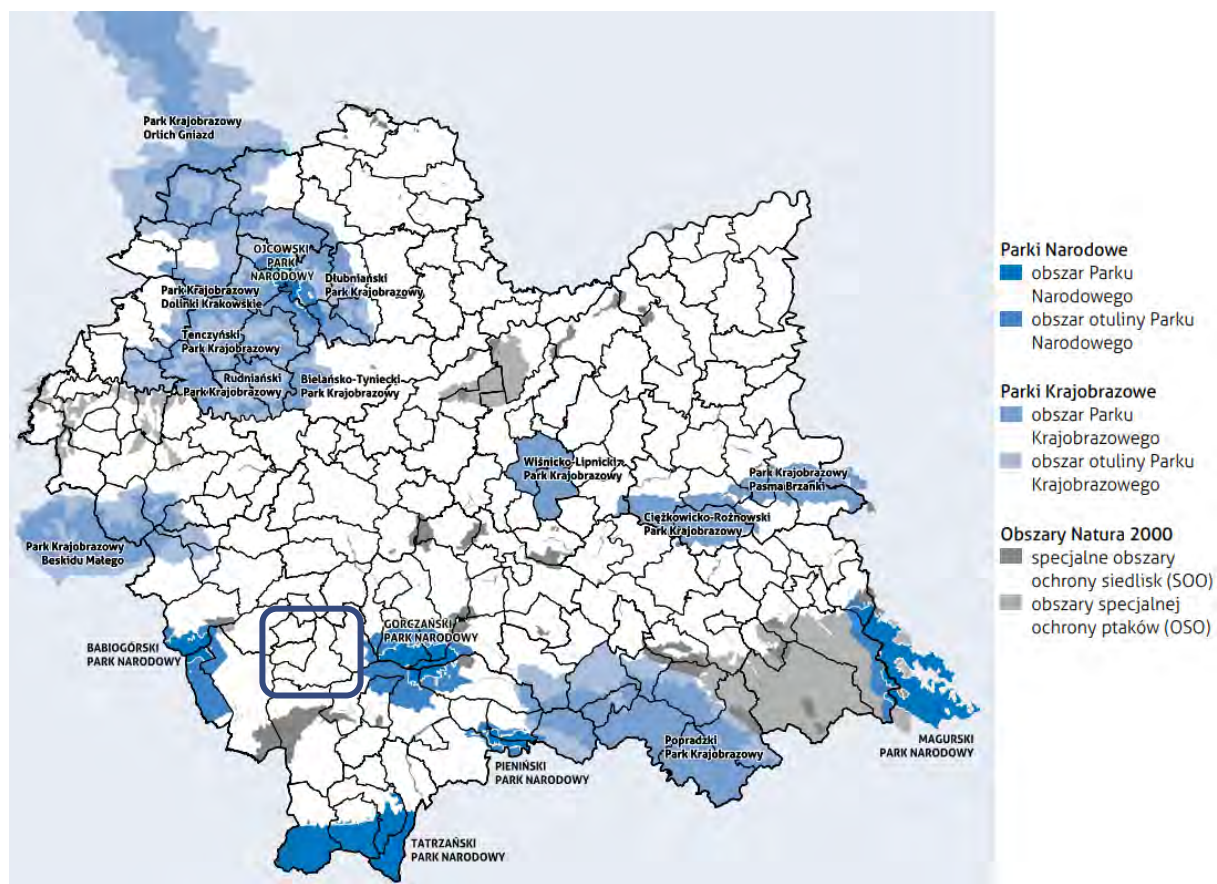

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.

- **Obszary prawnie chronione**

Specjalnym wsparciem objęte zostaną objęte ponadto obszary **prawnie chronione, np. parki narodowe, parki krajobrazowe czy obszary Natura 2000**. Są to obszary szczególnie cenne pod względem przyrodniczym, co powoduje konieczność objęcia ich dodatkową ochroną i wsparciem z poziomu regionu. Jednocześnie ich obecność na danym obszarze wprowadza pewne ograniczenia związane z użytkowaniem terenów i realizacją inwestycji. Stąd wsparcie dla terenów chronionych będzie związane nie tylko z kwestiami ochrony środowiska, ale interwencja z poziomu województwa będzie również formą rekompensaty dla gmin, które dotykają bariery wywoływane przez obostrzenia środowiskowe. Ponadto samorząd regionalny będzie wyróżniać **gminy, które wykazują się aktywnością w zakresie działań środowiskowych**. Będą one mogły uzyskać **preferencje w programach konkursowych finansowanych ze środków budżetu województwa oraz w ramach konkursów wspieranych z FEM 2021-2027**. Na terenie gminy Raba Wyżna występują: Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu oraz obszar Natura 2000 „Czarna Orawa”.

Rysunek 23. Obszary cenne przyrodniczo w Małopolsce

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, Załącznik do uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 r.

**SPÓJNOŚĆ ZAŁOŻEŃ STRATEGII ROZWOJU GMINY RABA WYŻNA DO 2030 ROKU
Z CELAMI I KIERUNKAMI ROZWOJU ZAWARTYMI W STRATEGII ROZWOJU
WOJEWÓDZTWA ORAZ W INNYCH DOKUMENTACH WYŻSZEGO RZĘDU**

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku jest spójna z dokumentami strategicznymi szczebla unijnego, krajowego, regionalnego i ponadlokalnego, m.in.:

- Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
- Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
- Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030,
- Krajowym Planem Odbudowy,
- Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030,
- Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030,
- Strategią Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku,
- Strategią zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030,
- Polityką ekologiczną państwa 2030 – strategią rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej,
- Strategią Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”.

Porównanie celów określonych niniejszej strategii z pięcioma podstawowymi celami polityki europejskiej wskazanymi w rozporządzeniu ogólnym potwierdza, że zaplanowana polityka rozwoju gminy wpisuje się w założenia szczebla unijnego. Dotyczy to przede wszystkim wspólnych priorytetów w zakresie doskonalenia dostępności i jakości usług publicznych oraz aktywizacji i włączenia społecznego, ale również wszelkich inicjatyw wynikających z założeń zrównoważonego rozwoju. Wpływa to na możliwości współpracy oraz pozyskiwania źródeł finansowania dla przewidzianych w strategii kierunków i pakietów działań.

Podobna spójność występuje w odniesieniu do dokumentów na poziomie krajowym i regionalnym. Założenia rozwojowe opisane w Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku pozostają w zbieżności priorytetami i celami przyjętymi dla całego kraju w ramach dokumentów programowych ogólnych czy sektorowych, a także określonymi regionalnie w Strategii Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. Uprawdopodabnia to współpracę i wsparcie, w tym również finansowe, oraz wystąpienie efektu synergii.

Tabela 8. Zgodność Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku z wytycznymi i założeniami zawartymi w wybranych dokumentach wyższego rzędu

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
Rozporządzenie ogólne – cele polityki europejskiej	Bardziej inteligentna Europa – innowacyjna i inteligentna transformacja gospodarcza.								
	Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa.								
	Lepiej połączona Europa – mobilność i regionalne połączenia teleinformatyczne.								
	Europa o silniejszym wymiarze społecznym – wdrażanie Europejskiego filaru praw socjalnych.								

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
	Europa bliżej obywateli – zrównoważony i zintegrowany rozwój obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych.								

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju	I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną.								
	II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.								
	III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.								

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym								
	1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo.	Nie dotyczy							
	1.2 Wykorzystywanie potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze.	Nie dotyczy							
	1.3 Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska.	Nie dotyczy							
	1.4 Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych.								

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
	1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.								
	Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych								
	2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego.								
	2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym.								
	2.3 Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach.								

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
	Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie								
	3.1 Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem.								
	3.2 Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym.								
	3.3 Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych.								
	3.4 Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej.	Nie dotyczy							

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”	Cel szczegółowy 1. Rozwój społecznie wrażliwy, sprzyjający rodzinie								
	Główny kierunek polityki rozwoju 1: Małopolskie rodziny.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 2: Opieka zdrowotna.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 3: Bezpieczeństwo.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 4: Sport i rekreacja.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 5: Kultura i dziedzictwo.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 6: Edukacja.								

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
	Główny kierunek polityki rozwoju 7: Rynek pracy.								
	Cel szczegółowy 2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka								
	Główny kierunek polityki rozwoju 1: Innowacyjność.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 2: Konkurencyjność i przedsiębiorczość.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 3: Turystyka.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 4: Transport.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 5: Cyfrowa Małopolska.								

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
	Główny kierunek polityki rozwoju 6: Gospodarka o obiegu zamkniętym.								
	Cel szczegółowy 3. Wysoka jakość środowiska i dążenie do neutralności klimatycznej								
	Główny kierunek polityki rozwoju 1: Ograniczanie zmian klimatycznych.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 2: Gospodarowanie wodą.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 3: Bioróżnorodność i krajobraz.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 4: Edukacja ekologiczna.								
	Cel szczegółowy 4. System zarządzania strategicznego rozwojem dostosowany do wyzwań dekady 2020-2030								

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
	Główny kierunek polityki rozwoju 1: System zarządzania strategicznego rozwojem.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 2: Współpraca i partnerstwo.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 3: Promocja Małopolski.								
	Cel szczegółowy 5. Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach								
	Główny kierunek polityki rozwoju 1: Ład przestrzenny.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 2: Wsparcie miast.	Nie dotyczy							

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

Cele i priorytety nadrzędnych dokumentów strategicznych		Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku							
		1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.	3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.
	Główny kierunek polityki rozwoju 3: Rozwój obszarów wiejskich.								
	Główny kierunek polityki rozwoju 4: Spójność wewnątrzregionalna i dostępność.								

Źródło: opracowanie własne

SYSTEM REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU GMINY RABA WYŻNA DO 2030 ROKU

SYSTEM WDRAŻANIA

Organizacja i podmioty zaangażowane w realizację strategii

Strategia jest dokumentem o perspektywie długofalowej, określającym kierunki rozwoju gminy, a jednocześnie proponującym systemy wdrożeniowe, zarządcze i oceniające efekty podejmowanych interwencji wraz z odpowiednią reakcją na nie.

Podjęcie partycypacyjne zastosowane na etapie konstruowania strategii znalazło odzwierciedlenie również w ramach samego dokumentu, który promuje współpracę pomiędzy administracją, sektorem gospodarczym, organizacjami pozarządowymi i inicjatywami obywatelskimi, a także innymi interesariuszami. Zapisy, wypracowane we współpracy różnych środowisk, mają w perspektywie prowadzić do podejmowania (przez władze gminy oraz wspomnianych partnerów) wspólnych decyzji – w szczególności koncepcyjnych, organizacyjnych, realizacyjnych i finansowych - zmierzających do kompleksowego wykorzystywania możliwości rozwojowych gminy oraz neutralizowania barier (dla osiągnięcia efektu synergii). Wynika to z założenia, że na zakres interwencji strategii składają się również zadania wykraczające poza sferę formalnych kompetencji samorządu gminnego, a mające zasadnicze znaczenie dla procesów rozwoju lokalnego oraz realizacji potrzeb, oczekiwań i aspiracji mieszkańców. Aktywność samorządu, a jednocześnie tworzenie różnych partnerstw na etapie wdrażania zapisów strategii, będzie miało kluczowe znaczenie dla powodzenia określonych w niej idei, w tym będzie stanowić argument w procesie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych na realizację działań i projektów w ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej.

Zgodnie z powyższym, instytucjonalną strukturę systemu wdrażania, jak również monitorowania, ewaluacji oraz aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku tworzą:

- Wójt Gminy Raba Wyżna,
- Rada Gminy Raba Wyżna,
- komórka lub stanowisko zarządzające wdrażaniem strategii w strukturach Urzędu Gminy Raba Wyżna,
- pozostałe komórki Urzędu Gminy Raba Wyżna oraz jednostki organizacyjne gminy,
- zewnętrzni wykonawcy i partnerzy realizacyjni określani dla poszczególnych kierunków działań.

Kluczową rolę odgrywać będzie przywództwo polityczne i organizacyjne Wójta Gminy Raba Wyżna, rozumiane jako strategiczna rola organu wykonawczego samorządu gminnego w stymulowaniu i koordynacji działań podejmowanych przez różnorodne podmioty

i środowiska, jak również w mobilizowaniu oraz integrowaniu zasobów pozostających w ich dyspozycji – na rzecz realizacji celów strategicznych.

Rada Gminy Raba Wyżna, jako organ uchwałodawczy, pozostaje odpowiedzialna za uchwalenie strategii, wsparcie merytoryczne w zakresie jej realizacji (osiąganie założonych celów strategicznych i operacyjnych) oraz ewaluacji, a także podejmowanie decyzji strategicznych, jak np. aktualizacja dokumentu.

Wdrażanie strategii, zawierającej różnorodne tematycznie kierunki działań, wymaga ścisłej koordynacji i współpracy pomiędzy zainteresowanymi stronami. Stąd proces ten będzie zarządzany przez wyznaczoną do tego przez Wójta Gminy Raba Wyżna komórkę lub stanowisko w strukturach Urzędu Gminy Raba Wyżna. Do zadań podmiotu zarządzającego wdrażaniem strategii należy w szczególności:

- realizacja przypisanych mu działań,
- koordynacja współpracy (wewnętrznej i zewnętrznej) oraz ciągłe pozyskiwanie nowych partnerów do realizacji działań zapisanych w strategii,
- monitorowanie i ewaluacja procesu realizacji działań określonych w strategii, przygotowywanie sprawozdań,
- kreowanie i przyjmowanie propozycji nowych działań od partnerów realizacyjnych i odbiorców strategii, koordynacja procesu jej aktualizacji,
- poszukiwanie wraz z innymi zaangażowanymi podmiotami pozabudżetowych źródeł finansowania realizacji działań,
- zapewnienie działań w zakresie informacji i promocji strategii.

Jednocześnie poszczególne komórki Urzędu Gminy Raba Wyżna oraz jednostki gminne odpowiadają za realizację przypisanych im zadań oraz biorą udział w procedurze monitoringu, oceny i aktualizacji strategii.

System wdrażania uwzględnia ponadto procesy współpracy z zewnętrznymi partnerami, którzy wdrażają zbieżne ze swoimi celami funkcjonowania oraz zakresem kompetencyjnym kierunki działań lub wspierają je (m.in. administracja rządowa, inne jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, biznes, organizacje pozarządowe, mieszkańcy, partnerzy zagraniczni).

Odpowiedzialność za poszczególne kierunki działań została określona w ramach planu operacyjnego strategii w kolumnie „Realizacja lub nadzór nad procesem po stronie gminy”. Może ona zostać dookreślona przez Wójta Gminy Raba Wyżna, np. w formie rozporządzenia.

Mechanizmy i instrumenty realizacji strategii

Działania określone w Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku będą realizowane w różnych okresach czasowych: od akcji i projektów jednorazowych, poprzez działania realizowane przez kilka tygodni, miesięcy, rok, kilka lat, aż do zadań ciągłych.

W ramach realizacji Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku wykorzystane zostaną różne mechanizmy i instrumenty realizacyjne, wśród których można wymienić:

- uchwały budżetowe Rady Gminy Raba Wyżna i wieloletnią prognozę finansową gminy, określające krótko i długookresowe priorytety finansowe jednostki,
- inne merytoryczne uchwały Rady Gminy Raba Wyżna i zarządzenia Wójta Gminy Raba Wyżna w obszarach oddziaływania strategii,
- gminne plany i programy branżowe (określone w szczególności w podrozdziale dotyczącym wytycznych do sporządzania dokumentów wykonawczych),
- akty przestrzenne, uszczegóławiające założenia modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy,
- projekty inwestycyjne i nieinwestycyjne, mieszczące się w katalogu działań przewidzianych strategią, w szczególności realizowane przy wykorzystaniu funduszy krajowych i europejskich,
- różne umowy, kontrakty i porozumienia pomiędzy gminą a innymi samorządami, administracją rządową, partnerami społecznymi i gospodarczymi,
- zespoły zadaniowe i projektowe, ciała o charakterze opiniodawczo-doradczym, powoływane w celu usprawnienia procesu wdrażania strategii,
- działania edukacyjne, informacyjne, promocyjne i konsultacyjne, stanowiące o poparciu społecznym i jakości podejmowanych interwencji (wykorzystanie strony internetowej gminy, aktywność w mediach społecznościowych, współpraca z mediami, aktywizacja i partycypacja społeczna, konsultacje społeczne itp.).

Poziom społeczny

Ważnym poziomem wdrażania strategii jest ponadto poziom społeczny, który dotyczy upowszechniania i promocji zapisów Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku wśród społeczności lokalnej, a także pozyskiwania wsparcia dla realizacji zdefiniowanych w niej kierunków działań. W tym celu proponuje się opracowanie krótkiego materiału informacyjno-promocyjnego, przybliżającego treść strategii, oraz jego szeroką dystrybucję - razem z finalną, pełną wersją dokumentu strategii lub wyłącznie, wśród wszystkich obecnych i potencjalnych partnerów gminy, zarówno lokalnych, jak i zewnętrznych.

WYTYCZNE DO SPORZĄDZANIA DOKUMENTÓW WYKONAWCZYCH

Dokumenty wykonawcze względem strategii należy rozumieć jako obowiązkowe oraz pożądane plany i programy gminne, które pozwolą skutecznie wdrożyć jej założenia w życie. Opisują one w większym przybliżeniu niż strategia lub w sposób bardziej specjalistyczny podejście do danego zagadnienia, obszaru czy grupy społecznej, uszczegóławiają priorytety oraz sposób postępowania w ramach konkretnych obszarów. Zgodnie z powyższym, w ramach prac nad Strategią Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku, dokonano przeglądu dokumentów w kluczowych obszarach działania gminy, w kontekście ich aktualności, przydatności i spójności ze strategią. Zgodnie z tym, podzielono je na kilka zasadniczych grup:

1. dokumenty aktualne, kierunkowo zgodne z założeniami strategii, m.in.:
 - Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, obejmujące niemal 98% powierzchni gminy (plany dla każdej wsi osobno);
 - Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Raba Wyżna na lata 2023-2027, przyjęty Uchwałą nr LVII/536/2023 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 29 czerwca 2023 r.;
 - Plan sieci publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Raba Wyżna wraz z określeniem granic ich obwodów mających siedzibę na obszarze Gminy Raba Wyżna, a także sieci publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Raba Wyżna, ostatnio zaktualizowany Uchwałą nr LVI/526/2023 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 25 maja 2023 r. (zaleca się monitorowanie sieci placówek oświatowych w gminie oraz dostosowywanie jej do obecnych i przyszłych potrzeb oraz zmian przestrzenno-urbanizacyjnych i demograficznych, z uwzględnieniem możliwości organizacyjno-finansowych gminy);
 - Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Raba Wyżna – aktualizacja na lata 2021-2024, przyjęta Uchwałą nr XLI/385/2022 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 21 kwietnia 2022 r. (aktualizacja lub opracowanie nowego dokumentu w roku 2024);
 - Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Raba Wyżna do roku 2032, przyjęty Uchwałą nr XXVII/213/2017 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 2 lutego 2017 r.;
 - Wieloletnia Prognoza Finansowa Gminy Raba Wyżna na lata 2023 - 2033, ostatnio zaktualizowana Uchwałą nr LVIII/553/2023 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 23 sierpnia 2023 r. (aktualizacja zgodnie z potrzebami);
2. dokumenty wymagające aktualizacji, przy zachowaniu spójności ze strategią, m.in.:
 - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Raba Wyżna, przyjęte Uchwałą nr IX/67/2015 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 30

czerwca 2015 r. (według nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, studium ma zostać zastąpione planem ogólnym gminy do dnia 31 grudnia 2025 r.);

- Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Raba Wyżna na lata 2016 - 2030, przyjęta Uchwałą nr XXI/180/2020 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 29 października 2020 r. (zgodnie z Ustawą z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, projekt założeń aktualizuje się co najmniej raz na 3 lata);
- Gminny plan zarządzania kryzysowego (aktualizacja m.in. z wykorzystaniem doświadczenia kadr zarządzających gminą w czasie pandemii COVID-19, a także uwzględniająca wojnę w Ukrainie oraz związany z tym kryzys migracyjny);
- Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Raba Wyżna na lata 2019-2023, przyjęta Uchwałą nr IV/35/2019 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 28 lutego 2019 r. (a aktualizacja lub opracowanie nowego dokumentu ze względu na kończący się okres obowiązywania strategii);
- Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2019-2023, ostatnio zaktualizowany Uchwałą nr XLV/428/2022 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 29 września 2022 r. (aktualizacja lub opracowanie nowego dokumentu ze względu na kończący się okres obowiązywania programu);
- Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2021-2023, przyjęty Uchwałą nr XXVI/242/2021 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 25 marca 2021 r. (aktualizacja lub opracowanie nowego dokumentu ze względu na kończący się okres obowiązywania programu);
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Raba Wyżna na 2023 rok, przyjęty Uchwałą nr XLVIII/472/2022 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 29 grudnia 2022 r. (dokument przyjmowany corocznie, rekomendowane opracowanie programu o dłuższej perspektywie realizacyjnej niż rok);
- Roczny Programu Współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2023 rok, przyjęty Uchwałą nr XLVI/447/2022 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 27 października 2022 r. (dokument przyjmowany corocznie, możliwość opracowania i przyjęcia programu wieloletniego);
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Raba Wyżna na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024, przyjęty Uchwałą nr XXXVII/312/2017 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 28 listopada 2017 r. (plan operacyjny realizacji przedsięwzięć obejmował lata 2017-2020);

3. dokumenty wymagające opracowania, przy zachowaniu spójności ze strategią, m.in.:

- Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych - zgodnie z Ustawą z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i urządzeń kanalizacyjnych opracowuje przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne; przez to przedsiębiorstwo rozumie się przedsiębiorcę, jeżeli prowadzi działalność gospodarczą w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków, oraz gminne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, prowadzące tego rodzaju działalność;
- Gminny program opieki nad zabytkami – dotychczasowy obowiązywał w latach 2019-2022; zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt jest odpowiedzialny za opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami; program sporządza się na okres 4 lat; program przyjmuje rada, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- Plany rozwoju sieci drogowej wraz planami finansowania w zakresie dróg gminnych - zgodnie z Ustawą z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych, do zarządcy drogi należy w szczególności opracowywanie planów rozwoju sieci drogowej;

4. dokumenty możliwe do opracowania, m.in.:

- Plany odnowy miejscowości – plany mogą uszczegółowić zapisy strategii, tworząc przestrzeń do realizacji wielu działań lokalnych, w tym przy zaangażowaniu mieszkańców, a jednocześnie stać się instrumentami pozyskiwania środków na dedykowane przedsięwzięcia.

MONITORING, EWALUACJA I AKTUALIZACJA DOKUMENTU

Podstawą skutecznego wdrażania strategii jest dysponowanie wiedzą na temat postępów w zakresie realizacji wskazanych w niej działań oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskiwanymi efektami. Zgodnie z tym założeniem, sprawozdawczość z realizacji Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku będzie prowadzona systematycznie w układzie rocznym. Będzie zintegrowana z nałożonym na gminy, zgodnie z dyspozycją art. 28aa. Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, obowiązkiem przygotowywania i publikacji corocznego raportu o stanie gminy, który obejmuje podsumowanie działalności w roku poprzednim, w szczególności realizację polityk, programów i strategii, uchwał rady gminy i budżetu obywatelskiego. Realizatorzy poszczególnych działań określonych w strategii będą w określonym terminie składali sprawozdania cząstkowe na wystandardyzowanym wzorze formularza do podmiotu zarządzającego wdrażaniem strategii, opisując przebieg realizacji zaplanowanych działań w zakończonym roku kalendarzowym oraz osiągnięte efekty, w szczególności w wymiarze wskaźnikowym. Na tej podstawie podmiot ten będzie opracowywał zbiorcze podsumowanie. Wójt Gminy Raba Wyżna zatwierdza je i przekazuje Radzie Gminy Raba Wyżna w określonym terminie. Raport będzie stanowił podstawę oceny i sformułowania zaleceń na kolejne lata wdrażania strategii. Opisana ramowa procedura może także zostać uszczegółowiona przez Wójta Gminy Raba Wyżna, np. w formie zarządzenia.

Sprawozdawczość powinna uwzględniać kierunki działań określone w planie operacyjnym strategii, a także przypisane im wskaźniki, z których kluczowe znaczenie mają wskaźniki zgromadzone w poniższej tabeli, którym przypisano wartości bazowe i docelowe. Zostały one określone w oparciu o dostępne dane historyczne oraz na podstawie założonych efektów działań. Należy pamiętać, że wpływ na ich osiągnięcie będzie miał szereg czynników wewnętrznych i zewnętrznych, niemożliwych do określenia w momencie tworzenia strategii. Mogą one być poszerzane, zamieniane lub aktualizowane, zgodnie z potrzebami.

Tabela 9. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia

OBSZAR STRATEGICZNY 1. GOSPODARKA I TURYSTYKA					
Cele operacyjne:	Rezultat	Wskaźnik rezultatu	Źródło pozyskiwania informacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość docelowa wskaźnika
1.1. Poprawa warunków dla rozwoju biznesu i rzemiosła.	Poprawa dostępności i jakości infrastruktury niezbędnej dla rozwoju	Długość nowych i zmodernizowanych dróg dojazdowych do gruntów rolnych	Urząd Gminy Raba Wyżna, Referat IRG	654 m rok 2022	Wykonanie w sumie 3 km dróg do roku 2030

OBSZAR STRATEGICZNY 1. GOSPODARKA I TURYSTYKA

Cele operacyjne:	Rezultat	Wskaźnik rezultatu	Źródło pozyskiwania informacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość docelowa wskaźnika
1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.	działalności rolniczej				
	Zwiększenie bazy podatników i wzrost dochodów własnych gminy	Dochody gminy z tytułu podatku od nieruchomości	Urząd Gminy Raba Wyżna	2780544 zł rok 2022	3095400 zł rok 2030
	Zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego Gminy	Liczba obiektów będących przedmiotem inwestycji	Urząd Gminy Raba Wyżna	1 inwestycja rok 2022	10 inwestycji do roku 2030
	Poprawa dostępności i jakości oferty turystycznej	Liczba ponadlokalnych wydarzeń dotyczących niematerialnego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy w skali roku	Urząd Gminy Raba Wyżna, GOK	2 wydarzenia rok 2022	4 wydarzenia rok 2030

OBSZAR STRATEGICZNY 2. INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

Cele operacyjne:	Rezultat	Wskaźnik rezultatu	Źródło pozyskiwania informacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość docelowa wskaźnika
2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.	Poprawa dostępności i jakości usług kanalizacyjnych	Odsetek gospodarstw domowych	Urząd Gminy Raba Wyżna ZGKiM	20% rok 2022	70% rok 2030

OBSZAR STRATEGICZNY 2. INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO					
Cele operacyjne:	Rezultat	Wskaźnik rezultatu	Źródło pozyskiwania informacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość docelowa wskaźnika
		korzystających z kanalizacji			
	Wzrost poziomu i jakości selektywnej zbiórki odpadów	Odpady poddane recyklingowi	Urząd Gminy Raba Wyżna. Referat GRO, ZGKiM	25% rok 2022	60% rok 2030
2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.	Poprawa dostępności i jakości infrastruktury komunikacyjnej	Długość nowych i/lub zmodernizowanych dróg na terenie gminy	Urząd Gminy Raba Wyżna Referat IRG, ZGKiM	4084 m.b. wykonanych w roku 2022	Wykonanie w sumie 30000 m.b. dróg do 2030 r.
	Objęcie całej gminy systemem nowoczesnego oświetlenia ulicznego	Liczba punktów oświetlenia na terenie gminy, w tym energooszczędnych	Urząd Gminy Raba Wyżna Referat IRG, ZGKiM.	1434/700 lamp w oprawach sodowych nieenergooszczędnych/700 szt. wymienionych żarówek na ledowe energooszczędne rok 2022	1800/1800 lamp w oprawach ledowych energooszczędnych z możliwością indywidualnego sterowania rok 2030

OBSZAR STRATEGICZNY 3. WSPÓLNOTA LOKALNA					
Cele operacyjne:	Rezultat	Wskaźnik rezultatu	Źródło pozyskiwania informacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość docelowa wskaźnika
3.1. Poprawa jakości, funkcjonalności i efektywności oferty w zakresie edukacji i wychowania.	Poprawa dostępności i jakości oferty edukacyjnej dla dzieci i młodzieży szkolnej	Liczba projektów realizowanych przez szkoły	Urząd Gminy Raba Wyżna	160 projektów w 2022 roku	180 projektów w roku 2030
	Poprawa efektywności organizacyjnej i finansowej sieci oświatowej w gminie	Udział wydatków na oświatę w wydatkach ogółem budżetu lokalnego	Urząd Gminy Raba Wyżna	31,80% w roku 2022	Utrzymanie wskaźnika na poziomie 31,80%
3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.	Poprawa warunków dla rekreacji oraz amatorskiego i profesjonalnego uprawiania sportu	Liczba nowych i zmodernizowanych obiektów	Urząd Gminy Raba Wyżna	0 inwestycji w roku 2022	8 inwestycji do roku 2030
	Wzrost aktywności ruchowej mieszkańców	Liczba klubów sportowych i ich członków	Urząd Gminy Raba Wyżna. Stanowisko Obsługi Podmiotów Gospodarczych, Pożarnictwa i Stowarzyszeń	4 kluby sportowe, liczba członków 250 osób	5 klubów sportowych wzrost liczby członków do 300 osób
3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego	Poprawa dostępności i jakości świadczeń profilaktycznych	Liczba zadeklarowanych pacjentów (świadczenia lekarza POZ, świadczenia	SPGZOZ w Gminie Raba Wyżna	16400 deklaracji rok 2022	17000 deklaracji rok 2030

OBSZAR STRATEGICZNY 3. WSPÓLNOTA LOKALNA					
Cele operacyjne:	Rezultat	Wskaźnik rezultatu	Źródło pozyskiwania informacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość docelowa wskaźnika
i społecznego mieszkańców.	diagnostycznych i medycznych	pielęgniarki POZ, świadczenia pielęgniarki szkolnej))			
	Przeciwdziałanie i rozwiązywanie problemów rodzinnych	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej	GOPS	Średnia z lat 2018-2022 254 rodziny	Średnia z lat 2025-2030 245 rodzin
	Wzrost dostępności, liczby, różnorodności i jakości e-usług	Liczba dostępnych e-usług	Urząd Gminy Raba Wyżna	73 e-usługi dostępne w roku 2022	120 e- usług dostępnych w roku 2030
	Uporządkowanie lokalnej polityki przestrzennej	Uchwalenie planu ogólnego gminy (który zastąpi studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy)	Urząd Gminy Raba Wyżna. Referat ZPD	0	1

Źródło: opracowanie przez UG Raba Wyżna

Ponadto, rekomenduje się, aby w połowie okresu obowiązywania i wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku oraz po jej zakończeniu przeprowadzić badanie ewaluacyjne, w celu uzyskania praktycznych wniosków, które posłużą udoskonaleniu bieżącej lub przyszłej interwencji strategicznej. Jej zasadniczym celem ma być podniesienie jakości działań poprzez zwiększenie ich adekwatności, skuteczności, użyteczności, efektywności i trwałości. Ewaluacja może zostać zrealizowana w formie spotkania władz samorządowych oraz najważniejszych interesariuszy lokalnych i partnerów realizacyjnych, przy ewentualnym wsparciu niezależnych ekspertów zewnętrznych, jak miało to miejsce na etapie opracowania założeń dokumentu.

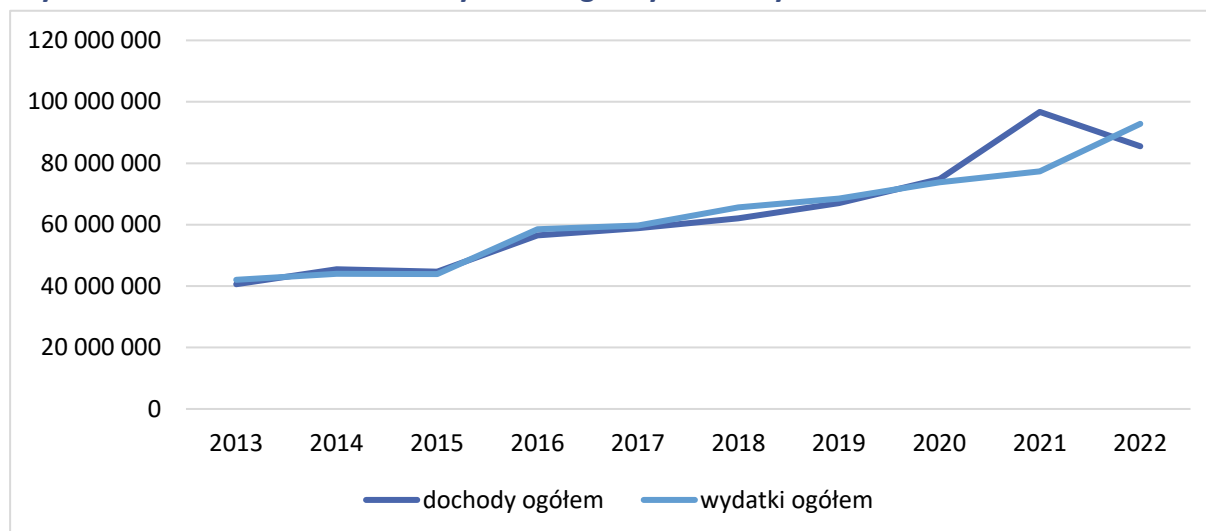
RAMY FINANSOWE I POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY RABA WYŻNA DO 2030 ROKU

RAMY FINANSOWE

Ramy finansowe wskazują wysokość środków finansowych szacowanych na realizację strategii, a jednocześnie potwierdzają możliwość realizacji przez gminę zaplanowanych działań. Uzależnione są one od uregulowań prawa krajowego, sytuacji społeczno-gospodarczej, stanu finansów publicznych, dostępności dodatkowych (w tym unijnych) środków na rozwój, zakresu przedmiotowego i horyzontu czasowego realizowanych przez gminę zadań, jej zdolności administracyjnych i organizacyjno-zarządczych, a także kondycji finansowej oraz możliwości inwestycyjnych, przede wszystkim w perspektywie długofalowej. Przy ich konstruowaniu wykorzystano doświadczenia zebrane podczas opracowywania innych podobnych tematycznie dokumentów, projektów czy studiów wykonalności, a także wynikające z realizacji działań w ostatnich latach, w tym określonych w dotychczasowej strategii. Ważnym punktem odniesienia były, dostępne na moment tworzenia ram finansowych, informacje na temat potencjalnych zewnętrznych źródeł finansowania. Finansowanie działań rozwojowych będzie się odbywać przy wykorzystaniu środków, które pozostają w dyspozycji samorządu lub o które gmina może skutecznie zabiegać. Wśród nich najistotniejsze są środki publiczne. Środki pochodzące z budżetu lokalnego będą zapewniały niezbędne współfinansowanie projektów w ramach programów operacyjnych i innych źródeł krajowych i międzynarodowych.

Analizując zdolność gminy do realizacji zadań wynikających z zapisów strategii, należy odnieść się do danych historycznych przedstawiających stan finansów lokalnych, a także dokonać próby określenia potencjału inwestycyjnego gminy w perspektywie objętej strategią, opierając się przy tym na danych prognostycznych.

W analizowanym okresie 2013-2022 dochody i wydatki budżetu gminy rosły, zwiększając się z 40,6 mln zł do 85,5 mln zł w przypadku dochodów i z 42 mln zł do 92,8 mln zł w przypadku wydatków. Na przestrzeni lat 2013-2020 samorząd utrzymywał równowagę budżetową, zaburzoną w roku 2021 przez bardzo dużą nadwyżkę dochodów (+19,4 mln zł) oraz w roku 2022, kiedy wystąpił deficyt budżetowy (-7,3 ml zł).

Wykres 15. Poziom dochodów i wydatków gminy Raba Wyżna w latach 2013-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS i monitorrozwoju.pl

Wzrostom tym towarzyszyły zmiany struktury budżetu. Kluczową pozycją w budżecie gminy stanowią subwencje: w 2013 r. stanowiły przeszło połowę budżetu (53%), zaś w 2022 r. wciąż ponad $\frac{1}{3}$ (36%). Na przestrzeni lat ich poziom wzrósł o +9,2 mln zł. Co charakterystyczne dla subwencji, w porównaniu do pozostałych składowych budżetu (dotacji i dochodów własnych) ich poziom rósł najwolniej (+43% na przestrzeni dekad).

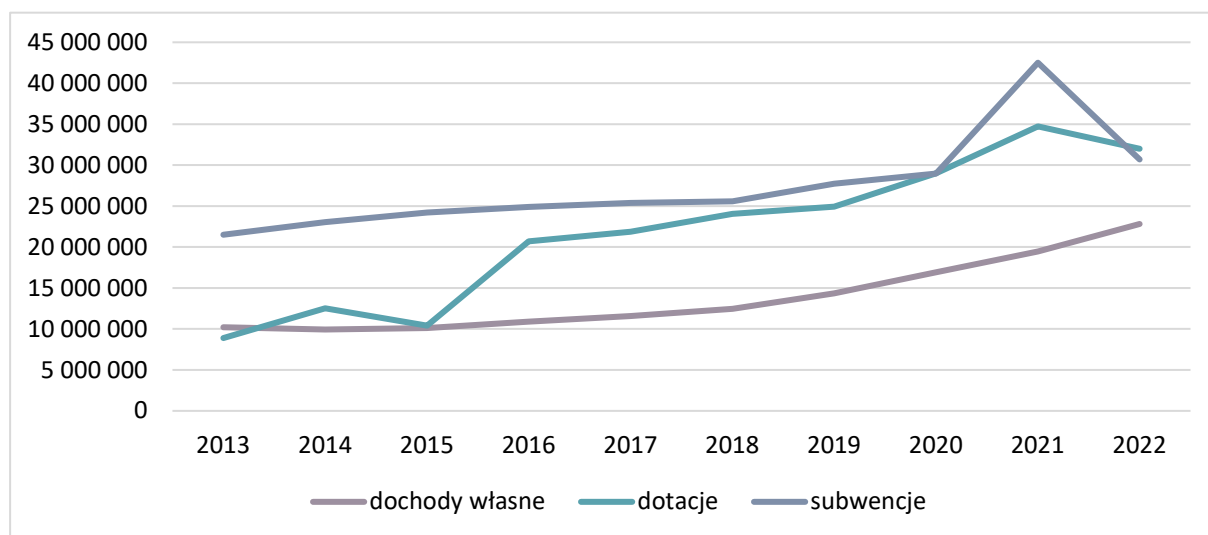
W przypadku gminy Raba Wyżna na subwencje składają się dwie główne części: oświatowa (średniorocznie 51% ogółu subwencji) oraz wyrównawcza (średniorocznie 40%), która przysługuje w Polsce gminom o poziomie dochodów podatkowych na 1 mieszkańca niższym w porównaniu do średniej krajowej. Skok poziomu subwencji w 2021 r. związany był z jednorazową wypłatą dodatkowej puli subwencji rządowej z przeznaczeniem na inwestycje wodno-kanalizacyjne, a także uzupełnienie subwencji ogólnej w związku ze skutkiem zmiany w ustalaniu dochodów samorządowych.

Drugą najwyższą składową budżetu były dotacje, których poziom na przestrzeni 10 lat wzrósł ponad trzykrotnie (+260%). Jest to dowodem na skuteczność samorządu gminy w zakresie ich pozyskiwania (dotacji celowych, z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19, RFiL i innych źródeł). Należy odnotować, iż widoczny na wykresie wzrost w roku 2016 oraz spadek w 2022 są ze sobą powiązane. Wynikają wpierw (2016) z wprowadzenia rządowych transferów pieniężnych do JST na rzecz dystrybucji świadczeń w ramach programu „Rodzina 500+”. Następnie zaś (2022) z przekazania odpowiedzialności za wypłacanie świadczeń na Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Kwoty te gmina w całości dystrybuowała wśród mieszkańców i nie miały one przełożenia na jej realne zdolności finansowe.

Przez niemal cały badany okres najmniejszą składową budżetu stanowiły dochody własne. To kluczowa klasa dochodów, w największym stopniu determinująca zdolność gminy do podejmowania przedsięwzięć rozwojowych w długim czasie. Co ważne - pomimo, iż udział dochodów własnych w budżecie pozostaje stosunkowo niski (ok. $\frac{1}{4}$ ogółu budżetu), wzrost ich poziomu wyraźnie przyspieszył w ostatnich latach (+13% w latach 2013-2017 vs. +83%

w latach 2018-2022). Było to przede wszystkim spowodowane wzrostem dochodów pochodzących z tytułu udziału gminy we wpływach z podatku dochodowego PIT oraz dochodów majątkowych w ostatnich dwóch latach badanego okresu.

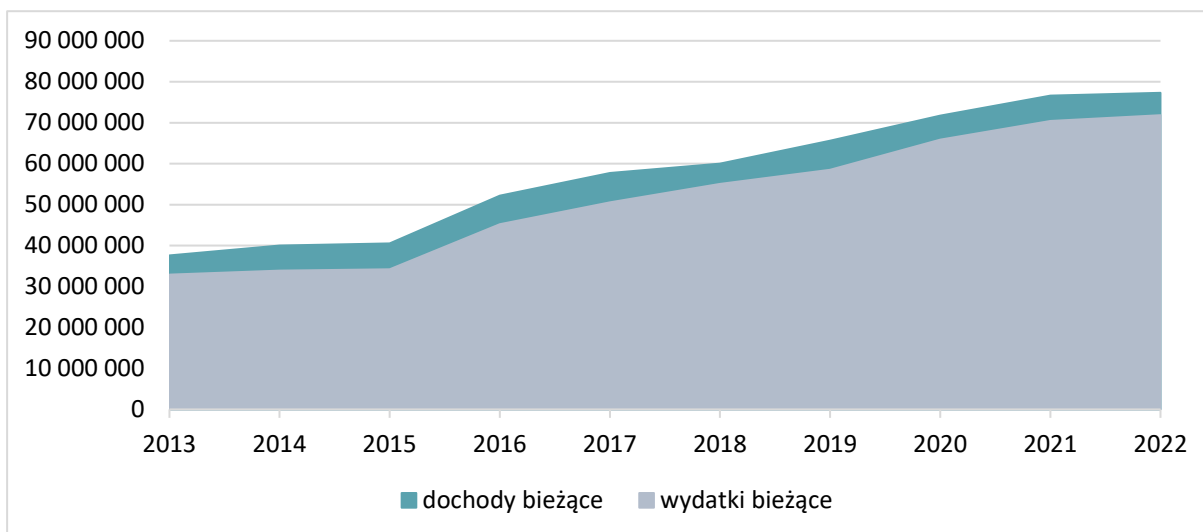
Wykres 16. Poziom dochodów własnych, dotacji i subwencji gminy Raba Wyżna w latach 2013-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS i monitorrozwoju.pl

Podstawowym czynnikiem, który kształtuje zdolność gminy do finansowania rozwoju w krótkim i średnim okresie jest wypracowywana przez nią nadwyżka operacyjna, stanowiąca różnicę pomiędzy kwotą dochodów bieżących a kwotą wydatków bieżących. Nadwyżka może zostać przeznaczona na spłatę długu i/lub finansowanie zadań majątkowych w zależności od potrzeb jednostki samorządu terytorialnego. W ostatnich 5 badanych latach gmina Raba Wyżna generowała nadwyżkę operacyjną w średniej wysokości ok. 5,9 mln zł rocznie, stanowiącą średnio 8,5% ogółu dochodów. Utrzymywany stabilny poziom nadwyżki na przestrzeni całej dekady ocenia się jednoznacznie pozytywnie.

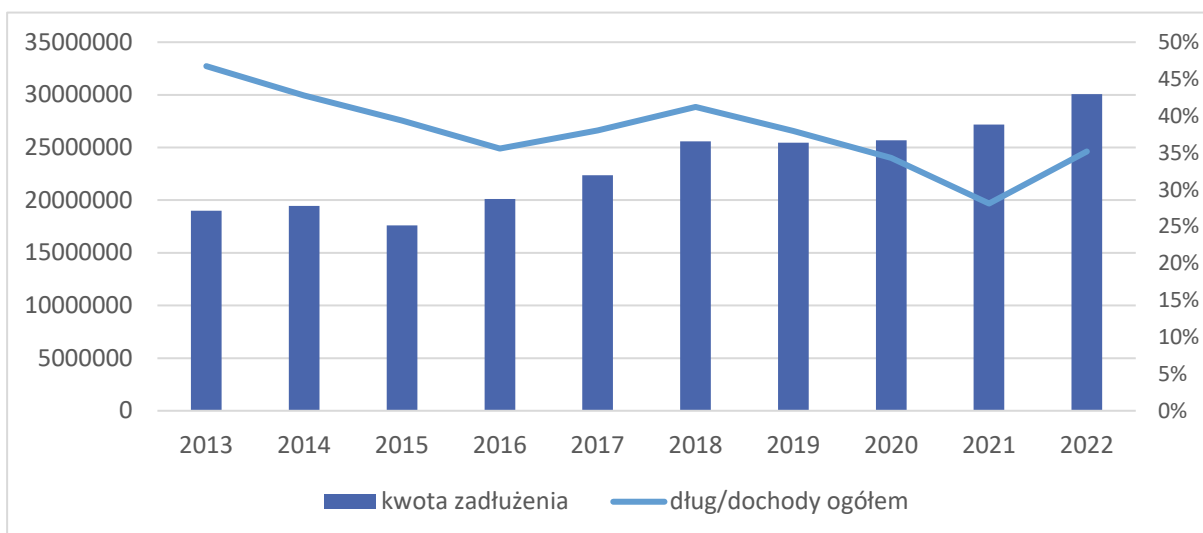
Wykres 17. Poziom dochodów i wydatków bieżących gminy Raba Wyżna w latach 2013-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS i monitorrozwoju.pl

Obraz kondycji finansowej gminy uzupełnia zestawienie wysokości długu oraz relacji kwoty długu do poziomu dochodów ogółem. Ilustruje znaczenie rosnących dochodów samorządu w kontekście rosnącego poziomu długu. W 2022 r. zadłużenie samorządu po raz pierwszy osiągnęło 30 mln zł. Pomimo stopniowego wzrostu jego poziomu na przestrzeni lat, w relacji do dochodów zmalał on z 47% w 2013 r. do 35% w 2022 r.

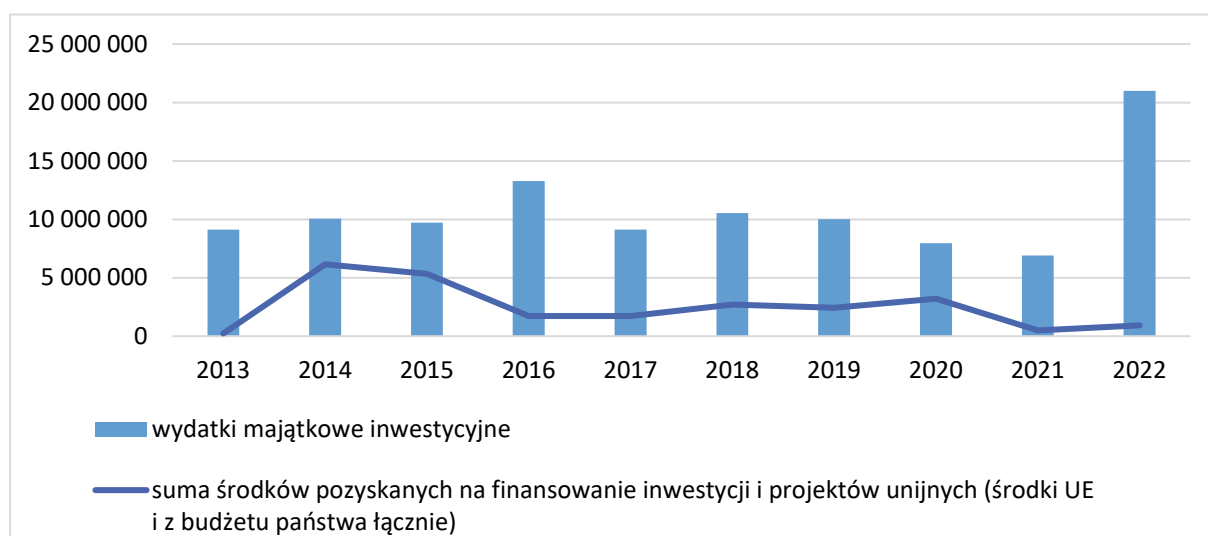
Wykres 18. Wysokość zadłużenia oraz relacja długu do dochodów ogółem gminy Raba Wyżna w latach 2013-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS i monitorrozwoju.pl

Szczególnym rodzajem aktywności samorządu terytorialnego jest jego polityka inwestycyjna, służąca tworzeniu podstaw rozwoju gminy dla obecnych i przyszłych pokoleń. W okresie analizowanych 10 lat na inwestycje samorząd przeznaczał średniorocznie 10,8 mln zł. W ostatnich latach poziom inwestycji malał, by skumulować się w roku 2022, przekraczając rekordowy poziom ponad 20 mln zł. Średnioroczna stopa inwestycji w latach 2013-2021 wyniosła 17%, zaś w samym 2022 r. już 23%. Udział w tych wydatkach miały dotacje pozyskiwane na realizację projektów unijnych, pochodzące bezpośrednio z funduszy europejskich, jak i dystrybuowanych przez władze centralne – w latach 2013-2022 średniorocznie odpowiadały za ok. 23% kwot wydatkowanych na ogół inwestycji.

Wykres 19. Wydatki inwestycyjne oraz środki zewnętrzne na finansowanie inwestycji i projektów z UE i budżetu państwa pozyskane przez gminę Raba Wyżna w latach 2013-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS i monitorrozwoju.pl

Konkludując, samorząd gminy Raba Wyżna w okresie 2013-2020 z sukcesem utrzymywał równowagę budżetową, zaburzona dopiero w ostatnich 2 latach. Nominalna wartość długu konsekwentnie rosła, choć zadłużenie liczone kwotą długu w relacji do dochodów ogółem malało. Główna część budżetu opierała się na dotacjach zewnętrznych oraz subwencji wyrównawczej, której ustalanie opiera się o wielkość dochodów podatkowych. Dochody te z kolei rosły, napędzając pożądany wzrost dochodów własnych. Pozytywnie ocenia się utrzymywaną przez samorząd nadwyżkę operacyjną. W perspektywie kolejnych lat zaleca się uwagę szczególnie tym kierunkom działań, które posłużą do wzmacniania bazy dochodowej z tytułu podatków PIT i CIT oraz od nieruchomości. Przy realizacji inwestycji rekomenduje się zwiększenie wysiłku na rzecz pozyskiwania środków z funduszy unijnych (nie tylko środków rządowych), a także alternatywnym ścieżkom finansowania inwestycji we współpracy z sektorem prywatnym.

Strategia określa kierunki interwencji podejmowanej w perspektywie roku 2030, w tym kluczowe inwestycje gminne. Przedstawia je poniższa tabela, wskazując jednocześnie ich szacunkowe koszty. Wycena wykorzystuje m.in. bazę wiedzy i doświadczeń powstałą

w wyniku prac nad ramami finansowymi dla innych dokumentów funkcjonujących na poziomie gminy, realizacji różnego typu inwestycji w ostatnich latach w gminie, informacje finansowe zapisane w opracowanych już projektach, studiach wykonalności itp., a także informacje o możliwym dofinansowaniu.

Tabela 10. Inwestycje kluczowe wraz z szacowanymi ramami i potencjalnymi źródłami finansowania

Lp.	Nazwa lub krótki opis inwestycji	Lokalizacja inwestycji	Planowy rok lub okres realizacji	Szacowane koszty inwestycji	Potencjalne źródło finansowania inwestycji
Cel operacyjny 1.2. Rozwój turystyki i wzmocnienie jej roli jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.					
1.	Budowa nowych ścieżek rowerowych	Wszystkie miejscowości	2024-2030	3 mln zł	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski Ład, Subwencja, Fundusze europejskie
Cel operacyjny 2.1. Ochrona i poprawa stanu środowiska.					
2.	Budowa kanalizacji sanitarnej	Raba Wyżna	2024-2030	20 mln zł	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski Ład, Subwencja, Fundusze europejskie
3.	Budowa, rozbudowa kanalizacji sanitarnej wraz z rozbudową oczyszczalni	Skawa	2024-2030	5 mln zł	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski Ład, Subwencja, Fundusze europejskie
4.	Budowa oczyszczalni ścieków w Skawie	Skawa	2024-2023	15 mln zł	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski Ład, Subwencja, Fundusze europejskie
5.	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej	Rokiciny Podhalańskie	2024-2023	8 mln zł	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski

Strategia Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku

Lp.	Nazwa lub krótki opis inwestycji	Lokalizacja inwestycji	Planowy rok lub okres realizacji	Szacowane koszty inwestycji	Potencjalne źródło finansowania inwestycji
	Rokicinach Podhalańskich				Ład, Subwencja, Fundusze europejskie
6.	Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią w miejscowościach orawskich	Bukowina-Osiedle, Harkabuz, Podsarnie	2024-2030	100 mln zł	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski Ład, Subwencja, Fundusze europejskie
7.	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z modernizacją kotłowni	Wszystkie miejscowości	2024-2030	4 mln zł	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski Ład, Subwencja, Fundusze europejskie, Fundusz Ochrony środowiska
Cel operacyjny 2.2. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej gminy wraz z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym.					
8.	Budowa, przebudowa, remonty dróg gminnych	Wszystkie miejscowości	2024-2030	20 mln zł	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski Ład, Subwencja, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, Fundusze europejskie
9.	Poprawa bezpieczeństwa na drogach	Wszystkie miejscowości	2024-2030	300 tysięcy złotych	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski Ład, Subwencja, Fundusze europejskie
10.	Rozbudowa, modernizacja oświetlenia ulicznego	Wszystkie miejscowości	2024-2030	2 mln zł	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski Ład, Subwencja, Fundusze europejskie

Lp.	Nazwa lub krótki opis inwestycji	Lokalizacja inwestycji	Planowy rok lub okres realizacji	Szacowane koszty inwestycji	Potencjalne źródło finansowania inwestycji
Cel operacyjny 3.2. Rozwój oferty czasu wolnego i wieloaspektowa aktywizacja mieszkańców.					
11.	Rozwój infrastruktury sportowej, rekreacyjnej	Wszystkie miejscowości	2024-2030	5 mln zł	Budżet gminy, PROW, Program Inwestycji Strategicznych Polski Ład, Subwencja, Fundusze europejskie
12.	Małopolskie świetlice	Wszystkie miejscowości	2024-2030	1,6 mln zł	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Budżet gminy.
Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa publicznego, zdrowotnego i społecznego mieszkańców.					
13.	Małopolskie OSP	Wszystkie miejscowości	2024-2030	1,6 mln zł	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Budżet gminy.
Cel operacyjny 3.4. Wzmocnienie systemu zintegrowanego zarządzania rozwojem i procesów współpracy.					
14.	Małopolska Wieś	Wszystkie miejscowości	2024-2030	1,6 mln zł	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Budżet gminy.

Źródło: opracowanie przez UG Raba Wyżna

Zasada dodatkowości środków finansowych w realizacji projektów zapisanych w strategii oznacza, że to od potencjału inwestycyjnego gminy zależy, w jakim czasie i ile środków finansowych będzie mogła przeznaczyć na działania związane z rozwojem, czyli przede wszystkim na realizację strategii. Dlatego tak istotne jest oszacowanie potencjału inwestycyjnego gminy.

Wskaźniki do szacowania potencjału inwestycyjnego gminy zaczerpnięto z prognoz finansowych zawartych w Wieloletniej Prognozie Finansowej Gminy Raba Wyżna ostatnio zmienionej Uchwałą nr LVIII/553/2023 Rady Gminy Raba Wyżna z dnia 23 sierpnia 2023 r.

Przyjęto w niej prognozowaną, średnioroczną wysokość wydatków gminy na poziomie ok. 74 mln zł.

Szacując potencjał inwestycyjny gminy Raba Wyżna, posłużono się metodologią opartą na równaniu obejmującym założenie, że:

$$PI = Wog. \times Wi$$

gdzie:

PI= potencjał inwestycyjny jednostki samorządu terytorialnego

Wog.= Wydatki budżetowe ogółem

Wi = średni procentowy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem jednostki samorządu terytorialnego.

Potencjał inwestycyjny gminy stanowi iloczyn jego prognozowanych wydatków w okresie objętym prognozą i średniego procentowego udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach w okresie poprzednim do prognozowanego. Tak wyliczony potencjał inwestycyjny przyjęto za ramy przyszłej aktywności inwestycyjnej gminy.

Analizując dane historyczne, ustalono że średnia wartość procentowego udziału wydatków inwestycyjnych ponoszonych przez gminę w okresie 2013-2022 wynosiła 17,8%.

Wykorzystując wskazane wyżej równanie oszacowano, iż przy utrzymaniu zdolności inwestycyjnych z analizowanego okresu, gmina mogłaby co roku przeznaczyć na inwestycje w okresie 2023-2030 ok. 13,2 mln zł. Jak wykazano, w latach 2013-2022 gmina wydatkowała na inwestycje przeciętnie ok. 10,8 mln zł w ciągu roku. W tym kontekście szacowana kwota na inwestycje w latach realizacji strategii jest bardzo ambitna i osiągalna przy założeniu wsparcia kluczowych inwestycji ze środków zewnętrznych (co wynika z szacowanego potencjału inwestycyjnego gminy oraz przybliżonej sumy kosztów inwestycji wskazanych w tabeli). Trzeba jednocześnie wskazać na warunek szybkiej i pełnej dostępności środków unijnych dla Polski, braku negatywnych dla samorządów zmian w systemie podatkowym oraz niepogarszania się istotnie sytuacji makroekonomicznej, w tym dotyczącej inflacji oraz kosztów energii, co ma wpływ na kondycję finansów i zdolności inwestycyjne gminy. Rekomenduje się realizację w pierwszej kolejności tych projektów inwestycyjnych, które będą zmierzały do wzmocnienia budżetu gminy. Równocześnie przewiduje się, iż rozpisane plany inwestycyjne mogą wymagać aktualizacji ze względu na zachodzące zmiany w gminie oraz jej otoczeniu, w szczególności makroekonomicznym, finansowo-podatkowym i prawnym.

POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA⁴

Finansowanie działań opisanych w Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku będzie się odbywać za pomocą środków pochodzących z różnych źródeł, aby zwiększyć możliwości realizacyjne oraz efektywność podejmowanych interwencji. W tym kontekście należy wskazać kilka podstawowych źródeł:

- środki pochodzące z budżetu gminy, w tym środki przeznaczone na pokrycie wkładu własnego do zadań współfinansowanych ze środków UE,
- środki pochodzące z Unii Europejskiej pozyskiwane w ramach programów krajowych oraz programu regionalnego,
- środki pochodzące z innych instrumentów i mechanizmów europejskich, w tym fundusze norweskie i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki z budżetu państwa oraz regionu, w tym środki celowe i dotacje państwowe, dedykowane fundusze i programy,
- środki z funduszy celowych, w tym: Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Banku Gospodarstwa Krajowego, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Funduszu Pracy, Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej,
- środki sektora prywatnego, w tym środki inwestorów prywatnych, sektora pozarządowego lub środki pozyskane w formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

Z punktu widzenia dostępnych środków zewnętrznych, najistotniejszym źródłem finansowania, zarówno w zakresie zadań inwestycyjnych, jak i projektów ukierunkowanych na rozwój zasobów ludzkich, są fundusze europejskie. Mając na względzie okres obowiązywania Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku, należy przyjąć, iż finansowanie działań w niej określonych obejmie przede wszystkim okres **Wieloletnich Ram Finansowych na lata 2021-2027** oraz wsparcie w ramach nowego **Europejskiego Funduszu Odbudowy (Next Generation EU)**.

Filarem unijnego planu odbudowy ma być **Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności**, zapewniający krajom europejskim wsparcie finansowe, by złagodzić społeczno-gospodarcze skutki pandemii Covid-19. Jego budżet ogółem to 672,5 mld euro, z czego 312,5 mld euro przewidziano w formie dotacji. Zaplanowana alokacja dla Polski wynosi 23,9 mld euro, dodatkowo ponad 34 mld euro z części pożyczkowej funduszu. Podstawą wydatkowania środków ma być Krajowy Plan Odbudowy, finansowany ze środków wspomnianego Europejskiego Instrumentu na Rzecz Odbudowy. Jego celem jest odbudowa

⁴ Kwoty prezentowane w rozdziale są orientacyjne i mogą ulec zmianie w związku z prowadzonymi negocjacjami i zmianami w przedmiotowych programach i dokumentach na etapie ich finalnego opracowywania czy modyfikowania w trakcie samej realizacji.

potencjału rozwojowego gospodarki utraconego w wyniku pandemii oraz wsparcie budowy trwałej konkurencyjności gospodarki i wzrost poziomu życia społeczeństwa w dłuższym horyzoncie czasowym, co będzie odbywać się m.in. poprzez przyspieszenie rozwoju niskoemisyjnej gospodarki o obiegu zamkniętym, która w sposób odpowiedzialny wykorzystuje zasoby środowiska, a także rozwój oparty na wykorzystaniu rozwiązań cyfrowych. Oczekiwanym rezultatem realizacji celu strategicznego KPO jest zwiększenie produktywności gospodarki, która będzie zdolna do tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy, dostępnych dla większej liczby osób. W ramach dokumentu założono realizację pięciu komponentów oraz działań (tj. reform i inwestycji):

- Komponent A. Odporność i konkurencyjność gospodarki – 4,133 mld euro, 17,3%,
- Komponent B. Zielona energia i zmniejszenie energochłonności – 6,347 mld euro, 26,6%,
- Komponent C. Transformacja cyfrowa – 3,034 mld euro, 12,7%,
- Komponent D. Efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia – 4,262 mld euro, 17,9%,
- Komponent E. Zielona, inteligentna mobilność – 6,074 mld euro, 25,5%⁵.

^{1/3} środków z funduszu ma trafić do samorządów⁶.

Nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej dla Polski to ok. 170 mld euro (w cenach bieżących). 60% funduszy z polityki spójności trafi do **programów realizowanych na poziomie krajowym**, a pozostałe 40% otrzymają **programy regionalne**, zarządzane przez marszałków województw. Programy będą funkcjonowały w podobnym układzie, jak w ramach perspektywy na lata 2014-2020. Podział środków na poszczególne programy krajowe przedstawia poniższa tabela. W ramach programów krajowych możliwa będzie realizacja projektów również przez pojedyncze jednostki samorządu terytorialnego, jak gmina Raba Wyżna.

Tabela 11. Podział środków w ramach nowej perspektywy budżetowej UE dla Polski

Lp.	Program	Kwota	Podstawowe kategorie projektów
1.	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FENIKS)	Ponad 25 mld €	M.in. rozwój gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu, inwestycje transportowe, ochrona zdrowia, dziedzictwo kulturowe.

⁵ <https://crido.pl/blog-business/krajowy-plan-odbudowy-komponent-a-odpornosc-i-konkurencyjnosc-gospodarki/>

⁶ <https://www.money.pl/gospodarka/kpo-sejm-zdecydowal-ws-funduszu-odbudowy-oto-najwazniejsze-informacje-6635999141600000a.html>

Lp.	Program	Kwota	Podstawowe kategorie projektów
2.	Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)	Ok. 7,9 mld €	M.in. innowacje, współpraca nauki i biznesu.
3.	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)	Ponad 4 mld €	M.in. praca, edukacja, zdrowie oraz dostępność.
4.	Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)	Ok. 2 mld €	M.in. cyfryzacja, sieci szerokopasmowe, rozwój e-usług, cyberbezpieczeństwo.
5.	Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej (FEPW)	Ok. 2,5 mld €	Specjalna pula wsparcia dla województw Polski Wschodniej.
6.	Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich (PTFE)	Ok. 0,5 mld €	Wsparcie dla instytucji wdrażających fundusze UE, szkolenia dla beneficjentów, działania informacyjne.
7.	Fundusze Europejskie na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FEST)	4,4 mld €	Pomoc w transformacji dla regionów górniczych.
8.	Fundusze Europejskie Pomoc Żywnościowa (FEPŻ)	0,475 mld €	Wsparcie osób doświadczających najgłębszych form ubóstwa poprzez udostępnienie pomocy żywnościowej.
9.	Fundusze Europejskie dla Rybactwa	0,5 mld €	Wsparcie sektora rybactwa.
10.	Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej	0,56 mld €	Wykorzystywanie zasobów i rozwiązywanie problemów, które wykraczają poza granice państw i które wymagają podjęcia wspólnych działań.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie

<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-na-lata-2021-2027/dowiedz-sie-wiecej-o-funduszach-europejskich-na-lata-2021-2027/>

Na poziomie województwa małopolskiego, wdrażany będzie program **Fundusze Europejskie dla Małopolski**, o łącznej wartości 2,69 mld euro (w tym 1,7 mld euro na EFRR oraz 687 mln euro na EFS+ oraz 264 mln euro na FST)⁷. Priorytety programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 określa tabela.

⁷ Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027, Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 2282/22 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 30 grudnia 2022 r.

Tabela 12. Opis priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027
Małopolska Przyszłości

Numer i nazwa priorytetu		Cele realizowane w ramach priorytetu
1.	Fundusze europejskie dla badań i rozwoju oraz przedsiębiorczości	- Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii, - czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw i rządów, - wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne.
2.	Fundusze europejskie dla środowiska	- Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych, - wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju, - wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego, - wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej, - wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej, - wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia.
3.	Fundusze europejskie dla transportu miejskiego	Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej.
4.	Fundusze europejskie dla	Rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie

Numer i nazwa priorytetu		Cele realizowane w ramach priorytetu
	transportu regionalnego	krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej.
5.	Fundusze europejskie wspierające infrastrukturę społeczną	• Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online, • wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne;], • zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej, • wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.
6.	Fundusze europejskie dla rynku pracy, edukacji i włączenia społecznego	• Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej; • wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, • wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego

Numer i nazwa priorytetu	Cele realizowane w ramach priorytetu
	starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia, • wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, • wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej, • wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji, • wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów, • wspieranie integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie, • zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej,

Numer i nazwa priorytetu	Cele realizowane w ramach priorytetu
	wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.
7. Fundusze europejskie dla wspólnot lokalnych	- Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich, - wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
8. Fundusze europejskie dla sprawiedliwej transformacji Małopolski Zachodniej	Sprawiedliwa i efektywna transformacja regionu węglowego w kierunku zielonej, cyfrowej gospodarki, zapewniająca wysoką jakość życia mieszkańców w czystym środowisku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027, wersja z dnia 30.12.2022 r., <https://www.fundusze.malopolska.pl/program>

Oprócz wskazanych powyżej programów, istnieją także inne możliwości pozyskania finansowania, w szczególności obejmujące **fundusze krajowe**:

- Programy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego mają na celu dofinansowanie zadań z zakresu kultury o charakterze projektowym i kierowane są m.in. do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, podmiotów prywatnych i jednostek samorządu terytorialnego (np. Edukacja kulturalna, Infrastruktura domów kultury, Kultura cyfrowa, Kultura Dostępna, Kultura ludowa i tradycyjna, Ochrona zabytków, Partnerstwo dla książki, Promocja czytelnictwa, Wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży)⁸;
- Programy Ministerstwa Sportu i Turystyki zakładają rozwój bazy sportowej oraz aktywizację ruchową społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. Obszary priorytetowe stanowią: sport powszechny, sport wyczynowy, sport młodzieżowy, sport osób z niepełnosprawnościami (np. Sportowa Polska – Program rozwoju lokalnej infrastruktury sportowej, Program modernizacji kompleksów

⁸ <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-2022>

sportowych „Moje Boisko – ORLIK 2012”, Program „Sport dla Wszystkich”, „Sport Wszystkich Dzieci”, „Szkolny Klub Sportowy”, „Klub”, „Lokalny Animator Sportu”)⁹;

- Programy Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej koncentrują się na wsparciu rodziny na wszystkich etapach jej rozwoju, w tym zapewniając współfinansowanie dla tworzenia nowych placówek, a także na rozwoju usług opiekuńczych oraz aktywności seniorów (np. Program „Maluch+”, Program „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023, Program wieloletni „Senior+” na lata 2021-2025, Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025)¹⁰;
- Narodowy i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej¹¹ wspierają przedsięwzięcia (zazwyczaj w formie instrumentów zwrotnych) z zakresu ochrony środowiska, efektywności energetycznej, energii odnawialnej, ekologii, ochrony przyrody oraz zarządzania gospodarką wodną i odpadową.
- Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg umożliwia współfinansowanie przedsięwzięć ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego i parametrów technicznych lokalnej sieci drogowej, a także poprawę oraz zwiększenie atrakcyjności i dostępności terenów inwestycyjnych¹²;
- Fundusz Inwestycji Samorządowych zarządzany przez Polski Fundusz Rozwoju oferuje jednostkom samorządu terytorialnego wsparcie finansowe na zadania użyteczności publicznej i zadania własne, w tym głównie drogi, ulice, mosty, sektor wodno-kanalizacyjny, infrastruktura społeczna, gospodarka odpadami, transport zbiorowy, ciepłownictwo, ochrona zdrowia¹³;
- Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych oraz Program Inwestycji Strategicznych, zbudowany wokół głównych założeń Polskiego Ładu, zapewniają bezzwrotne dofinansowanie inwestycji publicznych realizowanych przez gminy, powiaty i województwa w całej Polsce (m.in. inwestycji w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, modernizację źródeł ciepła na zeroemisyjne, czy w gospodarowanie odpadami, a także inwestycji społecznych tj. żłobki, przedszkola czy ścieżki rowerowe)¹⁴.

⁹ <https://www.gov.pl/web/sport/sport666>

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/rodzina/programy-i-projekty>

¹¹ <http://nfosigw.gov.pl/oferta-finansowania/srodki-krajowe/programy-priorytetowe/>,
<https://www.wfos.krakow.pl/oferta/wedlug-rodzaju-wnioskodawcy/jednostki-samorzadu-terytorialnego/>

¹² <https://www.gov.pl/web/infrastruktura/rzadowy-fundusz-rozwoju-drog---dawniej-fundusz-drog-samorzadowych>

¹³ <https://pfr.pl/oferta/fundusz-inwestycji-samorzadowych.html>

¹⁴ <https://www.gov.pl/web/premier/program-inwestycji-strategicznych>

SPISY

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura demograficzna gminy Raba Wyżna w latach 2018-2022	13
Wykres 2. Struktura demograficzna jednostek porównywanych w 2022 r.	13
Wykres 3. Przyrost naturalny w przeliczeniu na 1000 osób w okresie 2017-2021.....	14
Wykres 4. Saldo migracji ogółem w przeliczeniu na 1000 osób w okresie 2017-2021.....	14
Wykres 5. Budynki mieszkalne oddane do użytkowania w gminach powiatu nowotarskiego w okresie 2018-2022	15
Wykres 6. Struktura gospodarcza jednostek porównywanych w roku 2022.....	18
Wykres 7. Pogłowie zwierząt hodowlanych w przeliczeniu na liczbę gospodarstw rolnych w jednostkach porównywanych w 2020 r.	19
Wykres 8. Przestępstwa ogółem w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w wybranych jednostkach w okresie 2018-2022	28
Wykres 9. Średni dobowy ruch pojazdów silnikowych na odcinku DK7 Skawa – Jabłonka w okresie 2000-2020	29
Wykres 10. Liczba osób i rodzin korzystających z wsparcia społecznego w gminie Raba Wyżna w latach 2018-2022	31
Wykres 11. Struktura świadczeń pomocy społecznej w gminie Raba Wyżna w latach 2018 i 2022, ze względu na powody ich udzielania	31
Wykres 12. Dochody i wydatki budżetu gminy Raba Wyżna w mln zł w okresie 2017-2021..	36
Wykres 13. Udział dochodów własnych w ogólnej kwocie dochodów jednostek porównywanych w okresie 2017-2021	38
Wykres 14. Zadłużenie jednostek porównywanych w okresie 2018-2022.....	39
Wykres 15. Poziom dochodów i wydatków gminy Raba Wyżna w latach 2013-2022.....	190
Wykres 16. Poziom dochodów własnych, dotacji i subwencji gminy Raba Wyżna w latach 2013-2022	191
Wykres 17. Poziom dochodów i wydatków bieżących gminy Raba Wyżna w latach 2013-2022	192
Wykres 18. Wysokość zadłużenia oraz relacja długu do dochodów ogółem gminy Raba Wyżna w latach 2013-2022	192

Wykres 19. Wydatki inwestycyjne oraz środki zewnętrzne na finansowanie inwestycji i projektów z UE i budżetu państwa pozyskane przez gminę Raba Wyżna w latach 2013-2022	193
--	-----

Spis rysunków

Rysunek 1. Liczba mieszkańców na koniec 2022 r. oraz zmiana liczby mieszkańców [%] w latach 2018-2022 w jednostkach porównywalnych.....	11
Rysunek 2. Liczba mieszkańców na koniec 2022 r. oraz zmiana liczby mieszkańców [%] w latach 2018-2022 w poszczególnych miejscowościach gminy Raba Wyżna	12
Rysunek 3. Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2021 r.	17
Rysunek 4. Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2021 r.....	20
Rysunek 5. Odsetek odpadów zebranych selektywnie w ogólnej masie odpadów zebranych w 2021 r.	23
Rysunek 6. Odsetek budynków mieszkalnych w wybranych jednostkach posiadających dostęp do wodociągu w 2021 r.	24
Rysunek 7. Odsetek budynków mieszkalnych w wybranych jednostkach posiadających dostęp do kanalizacji w 2021 r.	24
Rysunek 8. Rozmieszczenie przedszkoli, szkół podstawowych i obwody szkolne w gminie Raba Wyżna w pierwszej połowie 2023 r.....	33
Rysunek 9. Dochody budżetów gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca wybranych jednostek – wartość uśredniona dla lat 2017-2021.....	37
Rysunek 10. Wydatki budżetów gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca wybranych jednostek – wartość uśredniona dla lat 2017-2021.....	38
Rysunek 11. Schematyczne rozmieszczenie podstawowych elementów wpływających na hierarchię jednostek osadniczych gminy Raba Wyżna, w tym głównych elementów infrastruktury społecznej	136
Rysunek 12. Schematyczne rozmieszczenie podstawowych elementów infrastruktury technicznej w gminie Raba Wyżna	139
Rysunek 13. Schematyczne rozmieszczenie podstawowych elementów infrastruktury transportowej gminy Raba Wyżna	142
Rysunek 14. Schematyczne rozmieszczenie podstawowych elementów środowiskowych gminy Raba Wyżna	144

Rysunek 15. Schematyczne rozmieszczenie najważniejszych zasobów materialnego dziedzictwa kulturowego w gminie Raba Wyżna	146
Rysunek 16. Schematyczne rozmieszczenie kluczowych inwestycji przewidzianych do realizacji w gminie Raba Wyżna przez samorząd gminny do 2030 r.....	148
Rysunek 17. Schematyczne przedstawienie docelowej struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Raba Wyżna	151
Rysunek 18. Krajowe obszary strategicznej interwencji	159
Rysunek 19. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych w Małopolsce – proponowane optymalne zasięgi MOF (rysunek nie uwzględnia zmiany zasięgu MOF Krakowa, dokonanej Uchwałą nr 307/23 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 28 lutego 2023 r.).....	160
Rysunek 20. Obszar transformacji energetycznej – Małopolska Zachodnia.....	161
Rysunek 21. Regionalne i krajowe obszary zmarginalizowane w Małopolsce.....	162
Rysunek 22. Miejscowości uzdrowiskowe w Małopolsce	163
Rysunek 23. Obszary cenne przyrodniczo w Małopolsce	164

Spis tabel

Tabela 1. Średnie procentowe wyniki uczniów wybranych jednostek z egzaminu ósmoklasisty (j. polski, matematyka, j. angielski) w latach 2018-2022	34
Tabela 2. Wyniki analizy SWOT dla gminy Raba Wyżna.....	41
Tabela 3. Kierunki działań, oczekiwane rezultaty planowanych działań i wskaźniki ich osiągnięcia, podmioty odpowiedzialne – w ramach obszaru strategicznego 1. GOSPODARKA I TURYSTYKA	55
Tabela 4. Kierunki działań, oczekiwane rezultaty planowanych działań i wskaźniki ich osiągnięcia, podmioty odpowiedzialne – w ramach obszaru strategicznego 2. INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO.....	74
Tabela 5. Kierunki działań, oczekiwane rezultaty planowanych działań i wskaźniki ich osiągnięcia, podmioty odpowiedzialne – w ramach obszaru strategicznego 3. USŁUGI PUBLICZNE	91
Tabela 6. Charakterystyka jednolitych części wód powierzchniowych oraz jednolitych części wód podziemnych położonych w granicach gminy Raba Wyżna wraz z przypisanymi celami i działaniami środowiskowymi	128
Tabela 7. Zgodność Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku z wytycznymi i założeniami zawartymi w wybranych dokumentach wyższego rzędu.....	166
Tabela 8. Oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki ich osiągnięcia.....	183

Tabela 9. Inwestycje kluczowe wraz z szacowanymi ramami i potencjalnymi źródłami finansowania	194
Tabela 10. Podział środków w ramach nowej perspektywy budżetowej UE dla Polski.....	199
Tabela 11. Opis priorytetów programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 Małopolska Przyszłości	201

Spis map

Mapa 1. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią przy wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q=10%, tzw. raz na 10 lat) – na granatowo (mapa pogładowa).....	125
Mapa 2. Obszar szczególnego zagrożenia powodzią przy średnim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q=1%, tzw. raz na 100 lat) – na granatowo (mapa pogładowa).....	126
Mapa 3. Obszar zagrożenia powodzią przy niskim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi (Q=0,2%, tzw. raz na 500 lat) – na granatowo (mapa pogładowa)	127

Spis schematów

Schemat 1. Cele strategiczne i operacyjne w ramach Strategii Rozwoju Gminy Raba Wyżna do 2030 roku	50
--	----

Urząd Gminy Raba Wyżna

34-721 Raba Wyżna 41

telefon kontaktowy: (18) 269 12 50

mail: urząd@rabawyzna.pl

www.rabawyzna.pl